

Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweeërlei gebruik 2007

Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweëërlei gebruik 2007

*Rapport
Maart 2008*

Inhoudstafel

	INLEIDING	5
1	BUITENLANDSE HANDEL IN MILITAIR MATERIEEL IN VLAANDEREN	7
1.1	Vlaamse rapporteringswijze anno 2007	8
1.2	Invoer	11
1.2.1	Totaalcijfers	11
1.2.2	Evolutie aantal en waarde invoervergunningen over tijd	12
1.2.3	Aard van ingevoerde goederen	13
1.2.3.1	Algemeen overzicht	13
1.2.3.2	Invoer van kleine en lichte wapens	15
1.2.4	Herkomst van ingevoerde goederen	17
1.2.4.1	Belangrijkste herkomstlanden	17
1.2.4.2	Regio's van herkomst	18
1.2.5	Laatst gerapporteerde gebruiker van in Vlaanderen ingevoerde militaire goederen	20
1.3	Uitvoer	21
1.3.1	Totaalcijfers	21
1.3.2	Evolutie aantal en waarde uitvoervergunningen over tijd	22
1.3.3	Vlaamse exportcijfers in Belgische en Europese context	24
1.3.4	Aard van uitgevoerde goederen	27
1.3.5	Bestemming van uitgevoerde goederen	31
1.3.5.1	Belangrijkste bestemmingslanden	32
1.3.5.2	Regio van bestemming	35
1.3.6	Laatst gerapporteerde gebruikers van uit Vlaanderen uitgevoerde militaire goederen	39
1.3.6.1	Algemeen overzicht	39
1.3.6.2	Eindgebruikers uit derde landen	41
1.3.7	Geweigerde uitvoervergunningen	43

1.4	Doorvoer	46
1.4.1	Totaalcijfers	46
1.4.2	Aard van doorgevoerde goederen	48
2	DE UITVOER VAN GOEDEREN VOOR TWEEËRLEI GEBRUIK VANUIT VLAANDEREN	51
2.1	Vlaamse rapporteringswijze anno 2007	53
2.2	Algemeen overzicht individuele en globale uitvoervergunningen	54
2.3	Individuele vergunningen	57
2.3.1	Aard van de goederen	57
2.3.2	Bestemming van de goederen	60
2.4	Globale vergunningen	63
2.4.1	Aard van de goederen	63
2.4.2	Bestemming van de goederen	65
2.5	Geweigerde vergunningsaanvragen	69
3	OPMERKELIJK LANDEN VAN BESTEMMING EN EINDGEBRUIK	71
3.1	Pakistan	73
3.2	India	75
3.3	Israël	77

3.4	Turkije	79
3.5	Saoedi-Arabië	80
3.6	Andere conflictgebieden	82
4	BESLUIT	85
5	BIJLAGEN	89
5.1	Databank Vlaams Vredesinstituut en methodologie van analyse	90
5.2	Vlaamse lijst van militaire goederen	93
5.2.1	Europese lijst van militaire goederen (17 maart 2006)	93
5.2.2	Vlaamse aanvullingen op Europese lijst	99
5.3	Hoofd- en subcategorieën van de Europese lijst van goederen voor tweëerlei gebruik	100
	EINDNOTEN	103

Inleiding

Het Vlaams Vredesinstituut onderzoekt in zijn programma 'Wapenhandel en -productie' het nationale en internationale juridische kader voor buitenlandse wapenhandel en volgt de evoluties van de wapenproductie en -handel in Vlaanderen. Het Vredesinstituut publiceert elk voorjaar een jaarrapport met cijfers, analyses en duiding bij de ontwikkelingen tijdens het voorbije jaar. Voorliggend jaarrapport 'Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweërlei gebruik 2007' bevat de cijfers met betrekking tot in- uit- en doorvoer van militair materieel in 2007 en een analyse van die cijfers. Daarnaast maakt het Vredesinstituut ook de allereerste analyse in Vlaanderen van de export van goederen voor tweërlei gebruik.

De Belgische wet op de buitenlandse wapenhandel van 1991 stipuleert dat de regering jaarlijks rapporteert met betrekking tot de implementatie van deze wet en halfjaarlijks een overzicht geeft van de verstrekte en geweigerde vergunningsaanvragen. Sinds de regionalisering van de controle op de buitenlandse wapenhandel in 2003 zijn de drie Belgische gewesten bevoegd voor het vergunningsbeleid inzake de buitenlandse wapenhandel, terwijl het federale niveau bevoegd blijft voor de in- en uitvoer met betrekking tot het leger en de politie. Deze verschillende instanties staan dan ook zelf in voor de respectieve verplichte periodieke verslaggeving aan het parlement inzake de buitenlandse handel in militaire goederen. De Vlaamse Regering neemt deze rapportering ernstig en stelt haar periodieke verslagen niet enkel beschikbaar voor het Vlaams Parlement, maar via de website van de Dienst Controle Wapenhandel ook voor het brede publiek.

De focus van de jaarrapporten van de meeste van onze buurlanden ligt in de eerste plaats op een analyse van de buitenlandse wapenhandel (en het bijhorende vergunningsbeleid) van het afgelopen jaar. Daarnaast wordt in deze rapporten, vaak in bijlage, ook een overzicht gegeven van de verstrekte vergunningen. In Vlaanderen is dat niet het geval. De Vlaamse (half)jaarlijkse verslagen bestaan naast een toelichting van de gehanteerde methodologie en een overzicht van een aantal recente internationale evoluties op vlak van wapenbeheersing en -productie, eigenlijk enkel uit een overzicht van alle goedgekeurde en geweigerde vergunningsaanvragen die in Vlaanderen werden ingediend voor de invoer, uitvoer en doorvoer van militair materieel. Sinds januari 2007 publiceert de Dienst Controle Wapenhandel ook maandrapporten met een overzicht van alle goedgekeurde en geweigerde vergunningsaanvragen voor de uitvoer van goederen voor tweërlei gebruik.

Het doel van voorliggend rapport is een analyse te maken van de buitenlandse handel in militaire goederen en producten voor tweërlei gebruik in Vlaanderen in 2007. Hiermee wil het Vlaams Vredesinstituut de parlementsleden een instrument aanreiken dat hen toelaat hun parlementaire controlefunctie op deze handelsstromen beter uit te oefenen. Verder wil het aan iedereen die geïnteresseerd is in de problematiek een overzicht geven van de omvang, kenmerken en tendensen van deze handel in Vlaanderen. Voor een precies overzicht van de eigenlijke vergunningsaanvragen verwijzen we de geïnteresseerde lezer naar de periodieke

verslagen en maandrapporten die publiek beschikbaar zijn op de website van de Dienst Controle Wapenhandel. Belangrijk om te benadrukken is dat onze analyse gebaseerd is op de gegevens uit deze officiële periodieke verslagen en maandrapporten, die door het Vlaams Vredesinstituut werden samengevoegd in twee databanken. Een bespreking van de opbouw van deze databanken kan de geïnteresseerde lezer vinden in de bijlage van dit rapport. Gezien de analyses in dit jaar-rapport gebaseerd zijn op gegevens uit de officiële verslagen en maandrapporten over verstrekte en geweigerde vergunningen, betreft de term ‘wapenhandel’ in voorliggend rapport de vergunde legale in-, uit- en doorvoer van militair materieel, en niet noodzakelijk de daadwerkelijk plaatsgevonden transacties.

In het eerste hoofdstuk van dit rapport ligt de focus op de Vlaamse buitenlandse handel in militair materieel. Na een bespreking van de huidige rapporteringwijze in (half)jaarlijkse en maandelijks verslagen (1.1), analyseren we de uitgereikte en geweigerde vergunningen voor de invoer (1.2), uitvoer (1.3) en doorvoer (1.4) van militair materieel. In het tweede hoofdstuk wordt de uitvoer van goederen voor tweëerlei gebruik behandeld. Ook hier bespreken we eerst kort de huidige rapporteringswijze in de maandelijks verslagen (2.1). Nadien geven we een algemeen overzicht van de vergunningen voor deze export die in 2007 werden uitgereikt (2.2) en analyseren we de kenmerken van zowel de individuele vergunningen (2.3) als de globale vergunningen (2.4). Ook de geweigerde vergunningsaanvragen worden besproken (2.5). In het derde hoofdstuk duiden we de verstrekte vergunningen voor uitvoer en doorvoer van militair materieel naar een aantal opmerkelijke bestemmingslanden.

Disclaimer

Hoewel door het Vlaams Vredesinstituut uiterste zorgvuldigheid werd betracht bij de redactie van dit rapport, kan het niet aansprakelijk worden geacht of gesteld voor mogelijke onzorgvuldigheden of onvolledigheden. Tevens wordt geen enkele vorm van aansprakelijkheid aanvaard voor enig gebruik dat een lezer van dit rapport maakt. In het bijzonder heeft dit rapport niet tot doel, en mag het aldus niet in die zin geïnterpreteerd worden, om enig juridisch advies te verlenen. De geciteerde teksten dragen geen authentieke waarde. Tenzij uitdrukkelijk anders aangegeven, mag geen enkel van de in dit rapport gedane uitspraken toegeschreven worden aan één of meerdere van de Vlaamse instellingen: het rapport werd door het Vlaams Vredesinstituut in volledige onafhankelijkheid voorbereid.

1

Buitenlandse handel in militair materieel in Vlaanderen

1.1

Vlaamse rapporteringswijze anno 2007

Sinds de regionalisering van de bevoegdheid voor de controle op de buitenlandse wapenhandel in de zomer van 2003 zijn de drie Belgische gewesten bevoegd voor de verplichte rapportage over goedgekeurde en geweigerde vergunningsaanvragen. De afgelopen jaren is er een duidelijke evolutie naar meer transparantie in de rapporteringswijze die de Vlaamse overheid hiervoor hanteert. Geleidelijk aan evolueerde de verslaggeving van geaggregeerde cijfers per land van bestemming/afzender en louter een opsplitsing van het aantal vergunningen naar categorie van bestemming en een ruwe indeling van militair materieel¹, naar een rapportage waarin voor elke individuele vergunningsaanvraag meerdere kenmerken worden opgelijst. Vermits de analyses in voorliggende rapport gebaseerd zijn op de beschikbare maandelijkse en zesmaandelijks verslagen van de Dienst Controle Wapenhandel, overlopen we eerst de evoluties in verslaggeving.

Op 13 november 2006 publiceerde het Vlaams Vredesinstituut de adviesnota “Transparantie in de rapportage over de buitenlandse wapenhandel in Vlaanderen”. In die adviesnota werd de toenmalige verslaggeving geëvalueerd op vlak van transparantie (beschikbaarheid, gedetailleerdheid, betrouwbaarheid, vergelijkbaarheid, alomvattendheid en relevantie van de informatie) en werden een aantal wijzigingen aan de manier van rapporteren geadviseerd. De belangrijkste en een absoluut noodzakelijke wijziging die het Vredesinstituut adviseerde was de toevoeging van zowel ‘land van eindgebruik’ als ‘bestemming’ als categorieën in de periodieke rapportage. Op dat moment werden in de periodieke verslagen namelijk enkel het land van bestemming en het type eindgebruiker vermeld. Dit was op twee vlakken problematisch. Ten eerste is het vermelden van de bestemming wettelijk vereist: het wordt opgelegd door de Belgische wet op de buitenlandse wapenhandel van 1991. Ten tweede is de categorie ‘eindgebruiker’ zonder de opname van het land van eindgebruik eigenlijk zinledig. Men kan er niet van uit gaan dat de vermelde eindgebruiker zich in het land van bestemming bevindt. Goederen

¹ De indeling van militair materieel van voor 2005 bestaat slechts uit vier brede rubrieken: ‘licht’ materieel (kleine en lichte wapens en de munitie, delen en onderdelen hiervan), ‘halflicht’ materieel (mortieren, granaten, explosieven, raketten en onderdelen), ‘zwaar’ materieel (materieel dat werd opgenomen in het wapenregister van de Verenigde Naties) en ‘ander’ materieel (elektronische en optische systemen, radars, communicatiesystemen, chemische producten en OC-sprays).

bestemd voor land X met als opgegeven eindgebruiker 'overheid' kunnen op basis van deze werkwijze zowel voor de overheid van land X bestemd zijn, als voor de overheid van een niet vermeld land Y, wat een adequate parlementaire controle op het beleid sterk bemoeilijkt.

In 2006 werd op dit vlak een eerste wijziging doorgevoerd door in de betreffende maand-rapporten en in het halfjaarlijks verslag de vergunningsaanvragen waar de eindgebruiker zich niet in het land van bestemming bevindt, expliciet te vermelden. Bij deze specifieke vergunningsaanvragen werd dan naast het land van bestemming ook het type bestemming, het type eindgebruiker en het land waar de eindgebruiker resideert, meegedeeld. In de andere gevallen is er geen expliciete vermelding van het land van eindgebruik, maar kan men er van uit gaan dat de eindgebruiker zich in het land van bestemming bevindt (en dus dat land van eindgebruiker gelijk is aan land van bestemming).

In het rapport 'Vlaams Buitenlandse Wapenhandel 2006'¹ werd deze aanpassing beschouwd als een significante stap in het verhogen van de transparantie, maar werd er ook op gewezen dat met betrekking tot het niet opnemen van de categorie 'bestemming' een belangrijk probleem bleef bestaan. De opname van deze categorie is immers wettelijk verplicht. Bovendien laat informatie over de bestemming toe na te gaan wat met de goederen gebeurt vooraleer ze hun eindbestemming bereiken. In 2007 werd dit hiaat weggewerkt: het maandrapport juli – augustus 2007 bevat voor het eerst voor elke vergunningsaanvraag het land van bestemming, de bestemming, de eindgebruiker (indien deze gekend is en verschilt van de bestemming) en het land van eindgebruik (indien de eindgebruiker zich niet in het land van bestemming bevindt).

Op basis van voornoemde wijzigingen kan men besluiten dat in de periodieke verslagen van de Vlaamse overheid inzake de buitenlandse handel in militair materieel voor elke individuele (goedgekeurde en geweigerde) vergunningsaanvraag de volgende kenmerken worden vermeld:

- de aard van de goederen¹¹
- de waarde van de vergunningsaanvraag
- het land van afzender
- het land van bestemming
- het type bestemming
- het type eindgebruiker (indien deze bekend is en niet de bestemming is)
- het land van de eindgebruik (indien dit niet het land van bestemming is).

In januari 2008 bleek evenwel dat de gehanteerde methodologie van de verslaggeving nog misverstaan liet bestaan. Waar voornoemde aanpassingen in de wijze van rapporteren een principiële transparantie voorstaan, bleek naar aanleiding van de commotie rond de export van militaire goederen naar Saoedi-Arabië dat dit niet noodzakelijk het geval was. Zelfs indien de werkelijke eindgebruiker gekend is door de overheid en verschillend is van de bestemming, dan nog wordt deze eindgebruiker niet altijd meegedeeld in de periodieke verslagen. De bevoegde minister verklaarde namelijk: *“We geven eindgebruik in de dossiers waarover we de materiële zekerheid hebben van een eindgebruik, net omdat de aanvrager in zijn aanvraag de eindgebruiker inbrengt”*.¹² De uitvoerende macht maakt ook een onderscheid tussen dossiers die vergezeld worden van een certificaat van eindbestemming en dossiers die vergezeld worden van een internationaal invoercertificaat (IIC) voor wapenexport naar ‘bevriende landen’.¹³ In het eerste soort dossiers heeft de administratie materiële zekerheid over de eindgebruiker, want deze staat vermeld in het certificaat van eindbestemming. Bij gebruik van een IIC kent men in sommige dossiers de eindgebruiker niet. Een analyse van de vergunningen die vergezeld werden van een internationaal invoercertificaat in de tweede jaarhelft van 2007, geeft aan dat bij de vergunde wapenexport naar de (defensiegerelateerde) industrie in deze ‘bevriende landen’ slechts in 35% van de gevallen een eindgebruiker wordt vermeld in de periodieke verslagen. Dit betekent dat het in de overige gevallen onduidelijk is in hoeverre de overheid de uiteindelijke eindgebruiker van deze geëxporteerde goederen niet kent of enkel niet vermeldt in de periodieke verslagen. In voorliggend rapport heeft het Vredesinstituut getracht deze nieuwe inzichten te verwerken in zijn analyse door een uniforme variabele voor (eind)gebruik van de vergunde goederen te introduceren: de laatst gerapporteerde gebruiker (zie 1.3.5).

11 Deze indeling naar aard van de goederen is gebaseerd op indeling van de Europese lijst van militaire goederen (aangevuld met een aantal Vlaams categorieën: ML23-26) en indien mogelijk ook verfijnd naar de subcategorie en eventueel zelfs een sub-subcategorie. De meest recente versie van de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen bevindt zich in de bijlage van dit rapport.

1.2 Invoer

1.2.1 Totaalcijfers

In 2007 werden 280 invoervergunningen voor militair materieel uitgereikt door de Vlaamse Regering met een gezamenlijke waarde van 65,9 miljoen euro. Opvallend is dat meer dan de helft van de totale waarde van de wapenimport (39,2 miljoen euro) vergund werd in de laatste twee maanden van het jaar.

Tabel 1: Overzicht van het aantal en totale waarde van goedgekeurde vergunningen per maand in 2007

Maand	Goedgekeurd		Geweigerd	
	Totaal aantal	Totale waarde	Totaal aantal	Totale waarde
Januari	27	1.491.129,74	0	-
Februari	15	126.376,73	0	-
Maart	67	4.024.470,20	0	-
April	11	1.874.937,95	0	-
Mei	15	764.610,46	0	-
Juni	18	2.734.607,49	0	-
Juli – augustus ^{III}	7	12.186.991,80	0	-
September	48	2.394.692,15	0	-
Oktober	13	1.069.373,32	1	342,52
November	10	11.732.970,50	0	-
December	49	27.504.761,08	0	-
Totaal	280	65.904.921,42	1	342,52

III Voor de maanden juli – augustus werd geen apart maandelijks rapport gepubliceerd door de Dienst Controle Wapenhandel, maar is net als vorig jaar enkel een gezamenlijk rapport beschikbaar.

Een blik op tabel 1 toont onmiddellijk dat zowat alle aanvragen voor invoervergunningen positief werden beoordeeld: 99,6% van de in 2007 genomen beslissingen met betrekking tot het al dan niet verlenen van een invoervergunning waren positief. De enige vergunningsaanvraag die in 2007 werd geweigerd betrof de invoer van wapenvizieren voor kleine en lichte wapens (ML1.d) vanuit de Verenigde Staten bestemd voor een Vlaamse particulier. De motivering voor deze weigering is onbekend.

1.2.2 Evolutie aantal en waarde invoervergunningen over tijd

De waarde van de vergunde invoer van militair materieel lag in 2007 een stuk hoger dan in de voorgaande jaren. Vergeleken met het topjaar 2006 gaat het maar liefst om een verdubbeling van de vergunde waarde: 65,9 miljoen euro in 2007 tegenover 'slechts' 28,5 miljoen in 2006.

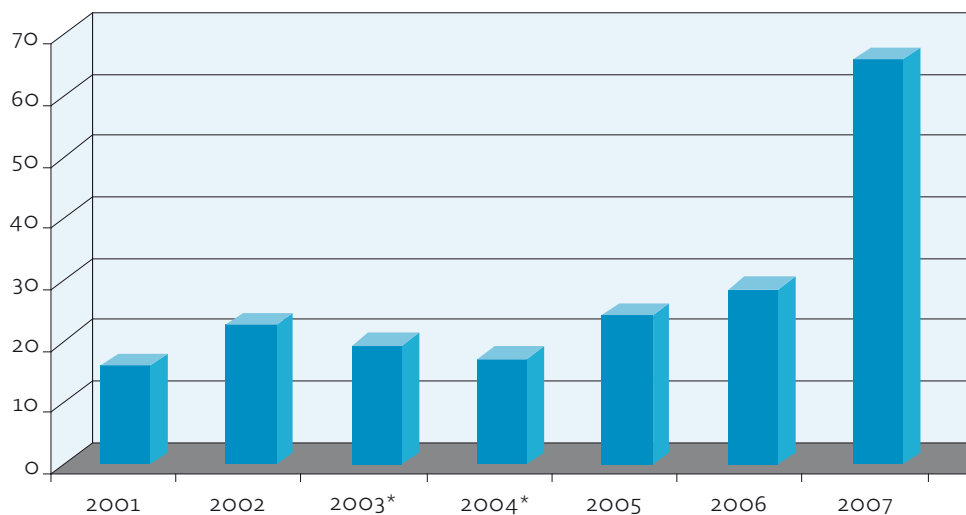
Tabel 2: Overzicht van totaal aantal, totale waarde en gemiddelde waarde van goedgekeurde invoervergunningen per jaar, 2001 – 2007^{IV}

Periode	Totaal aantal vergunningen	Totale waarde vergunningen	Gemiddelde waarde van een vergunning
2001	258	16.107.131,00	62.430,74
2002	295	22.637.773,00	76.738,21
2003	256	19.382.012,65	75.799,81
2004 ^{IV}	266	17.219.446,59	64.661,83
2005	274	24.313.938,75	88.737,00
2006	256	28.529.176,57	111.442,10
2007	280	65.904.921,42	235.374,72

IV De cijfers voor 2003 en 2004 zijn geschatte cijfers. Precieze cijfers voor deze twee jaren zijn niet beschikbaar, aangezien er geen apart Vlaams verslag werd opgesteld voor de periodes september – december 2003 en januari – februari 2004, maar enkel een verslag dat betrekking had op de volledige eerste zes maanden na de bevoegdheidsoverdracht (september 2003 – februari 2004). Een schatting is dus noodzakelijk. De schatting van het gemiddeld aantal vergunningen en de gemiddelde waarde voor 2004 gebeurt als volgt: voor de periode september 2003 – februari 2004 worden de aantallen en de waarde van vergunningen gedeeld door 3 (periode van 6 maanden wordt teruggebracht naar periode van slechts 2 maanden). Dit zou betekenen dat er in de eerste twee maanden van 2004 naar schatting 39,3 invoervergunningen werden goedgekeurd voor een totale waarde van 2.320.895,33 euro. Deze geschatte cijfers worden daarna opgeteld bij de gepubliceerde cijfers voor de twee overige periodes (maart – augustus 2004 en september – december 2004). Voor de geschatte cijfers van 2003 wordt eenzelfde berekeningslogica gehanteerd (maar worden de cijfers in het verslag van de periode september 2003 – februari 2004 teruggebracht naar een periode van vier maanden).

Het recordbedrag aan vergunde wapenimport in Vlaanderen kunnen we grotendeels toeschrijven aan de sterk gestegen waarde van ingevoerde militaire voertuigen (+29,6 miljoen euro), voornamelijk uit Italië. De import van deze voertuigen kadert in de participatie van een Vlaams carrosseriebouwer aan twee projecten van een Italiaanse constructeur voor het Belgisch leger (zie later). Een andere verklarende factor voor de recordwaarde van de vergunde wapenimport is de gestegen import van kleine en lichte wapens en aanverwant materieel (+ 6,7 miljoen euro). De sterke toename van de vergunde import van kleine en lichte wapens wordt in sectie 1.2.3.2 in detail geanalyseerd.

Figuur 1: Evolutie van de waarde van invoervergunningen, 2001 – 2007 (in miljoen euro)

* Geschatte waarde voor 2003 en 2004 op basis van beschikbare cijfergegevens

1.2.3 Aard van ingevoerde goederen

1.2.3.1 Algemeen overzicht

In het verleden werden in Vlaanderen vooral invoervergunningen aangevraagd voor één bepaald type van militair materieel, namelijk **kleine en lichte wapens, hun munitie en accessoires**. Dit was in 2007 niet anders. Het afgelopen jaar werden 138 Vlaamse invoervergunningen uitgereikt voor militair materieel van het type ML1^v ("kleine en lichte wapens en toebehoren") en dit voor een totale waarde van 3,8 miljoen euro. Ook voor munitie voor deze wapens (ML3.a) en geweren en munitie die niet op de Europese lijst staan, maar die wel onder de Belgische wet vallen (ML23), worden vaak invoervergunningen aangevraagd. Dit betekent dat kleine en lichte wapens (in de

^v De meest recente versie van de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen bevindt zich in de bijlage van dit rapport.

gezamenlijke ML-categorieën) instaan voor meer dan 80% van het aantal goedgekeurde invoervergunningen en meer dan 20% van de vergunde waarde van invoer in 2007. In sectie 1.2.3.2 bespreken we de invoer van deze kleine en lichte wapens.

Behalve kleine en lichte wapens werden in 2007 vooral voor een hoge waarde invoervergunningen voor **militaire voertuigen en hun onderdelen** (ML6.a) aangevraagd in Vlaanderen. In 2007 bedroeg de gezamenlijke waarde van de vergunde invoer van militaire voertuigen en hun onderdelen maar liefst 49,7 miljoen euro. Deze hoge waarde kan grotendeels worden toegeschreven aan vier invoervergunningen, met een gezamenlijke waarde van 44,5 miljoen euro, voor de invoer vanuit Italië van militaire voertuigen en onderdelen die werden aangevraagd door een Vlaamse carrosseriebouwer in het kader van een participatie aan twee orders van een Italiaanse constructeur voor het Belgische leger. Het gaat daarbij meer bepaald om orders voor 6x6 trucks en Light Multirole Vehicles (LMV). Het Vlaamse bedrijf staat in voor de (eind)assemblage van deze door het Belgisch leger bestelde voertuigen. Na assemblage worden de voertuigen rechtstreeks aan het Belgisch leger geleverd.⁴ In 2007 werden 190 LMV-voertuigen geleverd. De levering van de overige 250 stuks is voorzien voor 2008.⁵ In het kader van het genoemde 6x6-project werden ook in 2005 en 2006 invoervergunningen aangevraagd en dit voor een respectievelijke waarde van 15 en 18 miljoen euro.

Voor de overige categorieën van militaire goederen werden het afgelopen jaar beduidend minder en voor een kleinere waarde Vlaamse invoervergunningen uitgereikt. Het betreft hier meer bepaald:

- 15 vergunningen voor, voornamelijk Duits, **ordehandhavingsmateriaal** (ML26)
- 5 vergunningen voor Israëlische, Duitse en Zwitserse **wapenvizieren en vuurgeleidingssystemen** (ML5)
- 2 vergunningen voor Israëlische en Griekse **beeldversterkerapparatuur** (ML15.c)
- 1 vergunning voor Israëlische **kannonnen** (ML2.a)
- 1 vergunning voor **uitrusting voor het gebruiken of behandelen van explosieven** (ML4.b)^{VI} afkomstig uit Duitsland

VI Het betreft meer bepaald "uitrusting, speciaal ontworpen voor het hanteren, besturen, in werking stellen, eenmalig toedienen van energie, lanceren, leggen, vegen, ontsteken, misleiden, storen, detoneren of opsporen" van "bommen, torpedo's, granaten, rookbussen, raketten, mijnen, geleide projectielen, dieptebommen, vernielingsladingen, -toestellen en -sets, pyrotechnische middelen, patronen en simulatoren".

Tabel 3: Verdeling verstrekte invoervergunningen naar type militair materieel, 2005 – 2007

ML-categorie	2007		2006		2005	
	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde
ML1	139	3.826.245,99	107	2.091.838,94	155	1.751.669,51
ML1.a	71	1.371.101,40	68	1.071.395,04	129	1.273.392,13
ML1.d	67	2.454.527,12	39	1.020.443,90	26	478.277,38
ML1.a + ML1.d	1	617,47	0	–	0	–
ML2 (ML2.a)	1	2.000.000,00	0	–	0	–
ML3	51	8.319.499,96	48	3.138.877,81	26	1.722.268,21
ML3.a	51	8.319.499,96	47	3.088.877,81	26	1.722.268,21
ML3.b	0	–	1	50.000,00	0	–
ML4	1	24.823,20	1	20.000,00	1	311,00
ML4.a	0	–	1	20.000,00	0	–
ML4.b	1	24.823,20	0	–	1	311,00
ML5	5	662.061,90	6	1.086.580,57	8	1.231.031,00
ML5.a	1	29.534,00	2	305.783,74	8	1.231.031,00
ML5.b	4	632.527,90	4	780.796,83	0	–
ML6	29	49.737.386,44	21	20.172.796,13	16	17.174.904,94
ML6.a	29	49.737.386,44	20	20.166.508,13	16	17.174.904,94
ML6.b	0	–	1	6.288,00	0	–
ML15	2	171.872,18	7	443.595,48	2	211.289,78
ML15.c	1	35.000,00	3	162.285,84	0	–
ML15.d	1	136.872,18	4	281.309,64	2	211.289,78
ML23	31	716.374,76	35	999.540,55	44	1.863.811,68
ML26	15	115.540,00	23	282.183,16	11	170.947,90
Combinatie	2	565,00	6	60.987,10	3	75.925,30
ML1.a + ML23	2	565,00	1	0,00	2	20.950,70
ML1 + ML1.a + ML23			0	–	1	54.974,60
ML1.a + ML3.a			4	42.611,10	0	–
ML6.a + ML6.b			1	18.376,00	0	–
Overige (ML 7,10,11,22,25)	0	–	2	232.776,83	8	111.779,43
Totaal	280	65.904.921,42	256	28.529.176,57	274	24.313.938,75

1.2.3.2 Invoer van kleine en lichte wapens

De vergunde invoer van kleine en lichte wapens en aanverwant materieel is de afgelopen jaren meer dan verdubbeld. Van 5,4 en 6,2 miljoen euro in 2005 en 2006 naar maar liefst 12,9 miljoen euro in 2007. Tabel 4 toont aan dat deze stijging vooral het gevolg is van een spectaculaire toename van de waarde van de vergunde invoer van munitie (ML3.a) en van wapenvizieren (ML1.d).

De vergunde invoer van munitie steeg op 1 jaar tijd van 3,1 naar 8,3 miljoen euro. Bij wapenvizieren en andere aanverwante toebehoren betreft het een stijging van 1,0 naar 2,5 miljoen euro.

Tabel 4: Evolutie vergunde invoer van kleine en lichte wapens en aanverwant materieel

ML-categorie	2007		2006		2005	
	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde
ML1	139	3.826.245,99	107	2.091.838,94	155	1.751.669,51
ML1.a	71	1.371.101,40	68	1.071.395,04	129	1.273.392,13
ML1.d	67	2.454.527,12	39	1.020.443,90	26	478.277,38
ML1.a + ML1.d	1	617,47	0	–	0	–
ML3.a	51	8.319.499,96	47	3.088.877,81	26	1.722.268,21
ML23	31	716.374,76	35	999.540,55	44	1.863.811,68
Combi ML1.a+ML23	2	565,00	1	0,00	2	20.950,70
Totaal	223	12.862.685,71	190	6.180.256,43	227	5.358.700,10

In 2007 werden invoervergunningen uitgereikt voor een breed gamma aan **kleine en lichte wapens** en hun onderdelen (ML1.a): naast geweren gaat het ook om karabijnen, revolvers, pistolen en machinegeweren en -pistolen. Deze goederen zijn afkomstig uit 11 landen en voornamelijk bestemd voor Vlaamse handelaars.

De **wapenvizieren** (ML1.d) waarvoor in 2007 invoervergunningen werden goedgekeurd zijn vooral afkomstig uit de Verenigde Staten en in minder mate uit China. Deze goederen zijn voornamelijk bestemd voor handelaars.

De **munitie** (ML3.a) waarvoor de Vlaamse overheid vergunningen aflevert, is voornamelijk afkomstig uit vier landen: Zwitserland (3,2 miljoen euro), de Verenigde Staten (2,3 miljoen euro), Brazilië (1,7 miljoen euro) en Tsjechië (1,0 miljoen euro). Vergeleken met 2006 kunnen we voor al deze landen een sterke stijging van de invoer van munitie opmerken, maar vooral de toegenomen invoer vanuit Zwitserland valt op (+3,1 miljoen euro). De invoervergunningen voor munitie werden vooral aangevraagd door handelaars.

Invoervergunningen voor **geweren en munitie die niet op de Europese lijst van militaire goederen staan** (ML23), maar in België wel vergunningsplichtig zijn, worden zowel door Vlaamse handelaars als particulieren aangevraagd. Deze geweren en munitie waren in 2007 vooral afkomstig uit drie landen: Zuid-Korea, Turkije en de Verenigde Staten. De vergunde invoer van deze goederen is licht afgenomen ten opzichte van 2006.

Concluderend kunnen we stellen dat de verdubbeling van de waarde van de vergunde invoer van kleine en lichte wapens en aanverwant materieel vooral het gevolg is van de toename van de vergunde invoer van munitie en wapenvizieren. Een belangrijke conclusie is verder dat vrijwel alle kleine en lichte wapens en aanverwant materieel dat in Vlaanderen wordt ingevoerd bestemd is voor de binnenlandse markt: meer dan driekwart van al deze invoervergunningen worden aangevraagd door handelaars.

1.2.4 Herkomst van ingevoerde goederen

1.2.4.1 Belangrijkste herkomstlanden

In Vlaanderen worden militaire goederen van over de hele wereld ingevoerd: Australië, China, Zuid-Afrika en Brazilië om maar een paar landen te noemen. In termen van waarde is het belangrijkste land van herkomst echter Italië. De dominantie van de wapeninvoer vanuit dit land is voornamelijk het gevolg van de reeds besproken invoervergunningen voor militaire voertuigen en onderdelen vanuit Italië.

Tabel 5: Top vijf van belangrijkste herkomstlanden (in waarde)

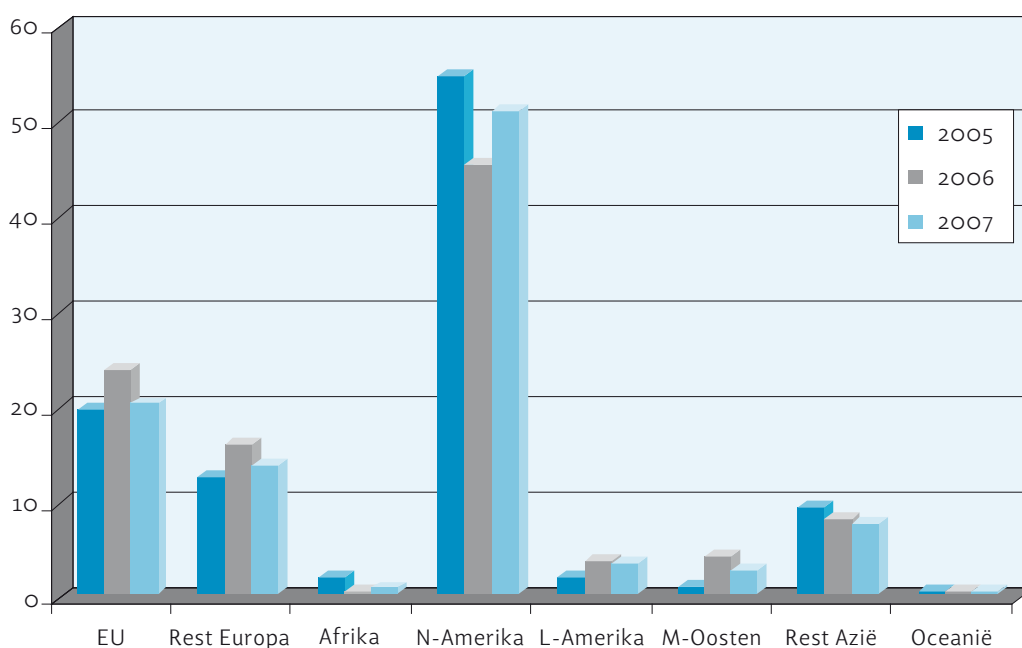
	Land	Waarde (miljoen euro)	Belangrijkste types goederen	Laatst gerapporteerde gebruiker
1	Italië	44.475.874,04	Militaire voertuigen en onderdelen (ML6)	Belgisch leger
2	Verenigde Staten	8.369.935,36	KLW en toebehoren (ML1.a)	Handelaars, particulieren en Belgische overheid
			Speciale statieven, klemmen en wapenvizieren voor KLW (ML1.d)	Handelaars en particulieren
			Munitie voor KLW (ML3.a)	Particulieren en Belgische politie/defensie
			Militaire voertuigen en onderdelen (ML6)	Belgische def. gerelateerde industrie
3	Zwitserland	3.421.586,04	KLW (ML1.a)	Handelaars en particulieren
			Munitie voor KLW (ML3.a)	Handelaars en particulieren
4	Israël	2.432.468,21	Kanonnen (ML2.a)	Belgisch leger
			Toebehoren en onderdelen van KLW (ML1.a)	Belgische overheid en handelaar
			Target acquisition systemen (ML5.b)	Belgische def. gerelateerde industrie
			Infrarood- en warmtebeeld-apparatuur (ML15.d)	Belgische def. gerelateerde industrie
5	Duitsland	1.779.811,60	Militaire voertuigen en onderdelen (ML6)	Handelaars
			KLW (ML1.a)	Handelaars en particulieren

Na Italië vervolgden de Verenigde Staten, Zwitserland, Israël en Duitsland de top vijf van belangrijkste herkomstlanden (in termen van waarde) voor invoervergunningen die in 2007 in Vlaanderen werden uitgereikt. Tabel 5 bevat meer informatie over de types militair materieel die uit deze landen afkomstig zijn en de laatste gerapporteerde gebruiker van dit materieel.

1.2.4.2 Regio's van herkomst

Wanneer we de verdeling van de invoervergunningen per regio van herkomst analyseren, merken we een opvallende stabiliteit over de jaren heen. De belangrijkste regio van herkomst in termen van aantal vergunningen is al een aantal jaren **Noord-Amerika** (51%), als gevolg van de dominante positie van de Verenigde Staten. In termen van waarde is de **Europese Unie** echter de belangrijkste regio van herkomst voor de vergunde wapeninvoer in Vlaanderen (73%). De uitgereikte invoervergunningen voor goederen uit EU-landen hebben vooral betrekking op invoer vanuit Duitsland, Italië en Tsjechië. Wapeninvoer vanuit de overige regio's is beduidend minder frequent en omvangrijk. De overige Europese landen, in casu Zwitserland en Turkije, nemen 14% van alle invoervergunningen voor hun rekening; Aziatische landen, met name China, Zuid-Korea en Taiwan, ongeveer 8%.

Figuur 2: Verdeling van aantal invoervergunningen naar regio van herkomst in %, 2005 – 2007

Tabel 6: Aantal en totale waarde van verstrekte invoervergunningen per regio/land van herkomst per jaar

Regio/Land	2007		2006		2005	
	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde
Europese Unie	56 (20%)	47.853.547,47 (73%)	60 (23%)	20.257.967,23 (71%)	53 (19%)	17.727.058,31 (73%)
Duitsland	39	1.779.811,60	38	581.608,43	33	908.692,08
Frankrijk	3	420.595,00	5	238.937,00	9	1.006.164,00
Griekenland	1	35.000,00	0	–	0	–
Italië	4	44.475.874,04	1	18.000.000,00	1	15.000.000,00

	2007		2006		2005	
Regio/Land	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde
Oostenrijk	5	101.120,00	3	62.000,00	3	49.700,00
Tsjechië	2	1.000.000,00	1	500.000,00	2	575.000,00
Verenigd Koninkrijk	2	41.146,83	9	800.525,76	3	180.050,00
Overige landen	0	–	3	134.896,04	2	7.452,23
Rest Europa	38 (14%)	3.646.909,84 (6%)	40 (16%)	752.969,18 (3%)	34 (12%)	935.366,41 (4%)
Turkije	11	225.323,80	9	208.917,57	5	216.517,58
Zwitserland	27	3.421.586,04	29	349.051,61	27	418.807,83
Overige landen	0	–	2	195.000,00	1	300.041,00
Afrika	2 (1%)	0,00 (0%)	1 (0%)	20.550,00 (0%)	5 (2%)	358.291,00 (2%)
Zuid-Afrika	2	0,00	1	20.550,00	5	358.291,00
Noord-Amerika	142 (51%)	8.369.935,36 (13%)	115 (45%)	4.101.202,26 (14%)	149 (54%)	2.495.638,67 (10%)
Canada	0	–	2	461,40	4	1.500,11
Verenigde Staten	142	8.369.935,36	113	4.100.740,86	145	2.494.138,56
Latijns-Amerika	9 (3%)	1.725.000,00 (3%)	9 (4%)	1.365.000,00 (5%)	5 (2%)	402.000,00 (2%)
Brazilië	9	1.725.000,00	9	1.365.000,00	5	402.000,00
Midden-Oosten	7 (3%)	2.811.724,60 (4%)	10 (4%)	1.211.585,74 (4%)	2 (1%)	211.289,78 (1%)
Israël	7	2.811.724,60	10	1.211.585,74	2	211.289,78
Rest Azië	21 (8%)	1.166.332,73 (2%)	20 (8%)	819.788,00 (3%)	25 (9%)	2.184.263,83 (9%)
China	11	295.749,34	11	297.620,35	10	359.776,65
Taiwan	2	76.619,00	1	38.309,50	4	481.774,00
Zuid-Korea	8	793.964,39	5	153.238,00	7	542.713,18
Overige landen	0	–	3	330.620,15	4	800.000,00
Oceanië	1 (0%)	919,43 (0%)	1 (0%)	114,16 (0%)	1 (0%)	30,75 (0%)
Australië	1	919,43	1	114,16	1	30,75
Totaal	280	65.904.921,42	256	28.529.176,57	274	24.313.938,75

1.2.5 Laatst gerapporteerde gebruiker van in Vlaanderen ingevoerde militaire goederen

Een overzicht van de laatste gerapporteerde gebruikers van gegunde militaire invoerproducten toont aan dat de overgrote meerderheid van de in 2007 goedgekeurde invoervergunningen werden aangevraagd door handelaars (zie tabel 7). Deze vaststelling is in lijn met de resultaten voor 2005 en 2006 met betrekking tot de eindgebruikers bij de uitgereikte invoervergunningen die in deze jaren werden gerapporteerd door de Vlaamse Regering.⁶

Tabel 7: Aard van ingevoerde goederen per type van laatst gerapporteerde gebruiker in 2007

Laatst gerapporteerde gebruiker	Aantal	Waarde
Overheid	13 (4,7%)	167.640,45 (0,3%)
Krijgsmacht	9 (3,3%)	46.753.258,25 (71,3%)
Industrie	32 (11,6%)	5.700.746,65 (8,7%)
Handelaar	181 (65,6%)	12.588.784,95 (19,2%)
Particulier	39 (14,1%)	23.939,13 (0,0%)
Andere	2 (0,7%)	340.000,00 (0,5%)
Totaal	280	65.904.921,42

In termen van waarde was de overgrote meerderheid van ingevoerd militair materieel uiteindelijk bestemd voor een krijgsmacht. Dit is een direct gevolg van de waardevolle invoer (44,5 miljoen euro) van militaire voertuigen en onderdelen vanuit Italië door een bedrijf dat deze voertuigen assembleert en dan levert aan het Belgisch leger (zie eerder).

1.3

Uitvoer

1.3.1 Totaalcijfers

In 2007 werden 182 vergunningen voor de export van militair materieel uitgereikt door de Vlaamse Regering. Deze vergunningen hadden een gezamenlijke waarde van 270,3 miljoen euro.

Tabel 8: Overzicht van het aantal en totale waarde van goedgekeurde vergunningen per maand in 2007

Maand	Goedgekeurde uitvoer		Geweigerde uitvoer	
	Totaal aantal	Totale waarde	Totaal aantal	Totale waarde
Januari	8	4.734.250,79	0	–
Februari	7	16.761.362,86	2	360.109,30
Maart	17	54.905.977,00	0	–
April	19	12.770.792,02	0	–
Mei	25	13.575.746,20	0	–
Juni	16	39.167.765,37	4	4.986.760,00
Juli – augustus ^{VII}	13	10.679.400,21	0	–
September	28	13.852.026,93	0	–
Oktober	18	45.821.918,10	2	275.129,14
November	18	1.181.383,41	0	–
December	13	56.860.826,50	1	43.416,01
Totaal	182	270.311.449,39	9	5.665.414,45

VII Voor de maanden juli – augustus werd geen apart maandelijks rapport gepubliceerd door de Dienst Controle Wapenhandel, maar is net als vorig jaar enkel een gezamenlijk rapport beschikbaar.

In het verleden werd vastgesteld dat de waarde van de vergunde wapenexport in de eerste helft van het jaar beduidend hoger ligt dan in de tweede jaarhelft. Op basis van tabel 8 dienen we dit beeld voor 2007 echter te nuanceren. Het afgelopen jaar was het verschil tussen de eerste en de tweede jaarhelft vrij beperkt (respectievelijk 142 en 128 miljoen euro).

In totaal werden in 2007 negen aanvragen voor een uitvoervergunning geweigerd. Deze geweigerde vergunningsaanvragen hadden een gezamenlijke waarde van 5,7 miljoen euro. De geweigerde uitvoervergunningen worden uitgebreid besproken in sectie 1.3.7.

1.3.2 Evolutie aantal en waarde uitvoervergunningen over tijd

Een optelsom van de uitgereikte vergunningen voor de export van militair materieel sinds de regionalisering van deze bevoegdheid toont aan dat sinds de zomer van 2003 881 export-licenties werden uitgereikt door de Vlaamse Regering en dit voor een totale waarde van 1,3 miljard euro.

Tabel 9: Overzicht van aantal en waarde van uitgereikte uitvoervergunningen, september 2003 – december 2007

Jaar	Totaal aantal vergunningen	Totale waarde vergunningen
September 2003 – februari 2004	138	231.767.780,19
Februari – december 2004	212	400.083.849,15
2005	168	155.451.073,79
2006	181	199.576.501,19
2007	182	270.311.449,39
Totaal	881	1.257.190.653,71

Met een totale waarde van 270,3 miljoen euro kent de vergunde Vlaamse wapenexport in 2007 een stijging van 35% ten opzichte van 2006 en zelfs 74% ten opzichte van 2005. Desondanks blijft de waarde van de wapenexport een stuk lager liggen dan in de periode 2002 – 2004 (zie tabel 10). We kunnen dan ook besluiten dat de vergunde Vlaamse wapenexport, na de spectaculaire daling in 2005, de afgelopen jaren weer aan een remonte bezig is.

Tabel 10: Overzicht van totaal aantal, totale waarde en gemiddelde waarde van verleende uitvoervergunningen per jaar, 1994 – 2007^{VIII}

Jaar	Totaal aantal vergunningen	Totale waarde vergunningen	Gemiddelde waarde vergunning
1994	–	62.940.165,94	–
1995	242	172.914.174,55	714.521,38
1996	220	175.470.575,48	797.593,52
1997	216	150.336.230,73	696.001,07
1998	204	138.920.620,75	680.983,44
1999	217	275.509.535,72	1.269.629,20
2000	194	290.490.815,82	1.497.375,34
2001	207	307.573.874,00	1.485.864,13
2002	277	457.558.042,00	1.651.834,09
2003	242	411.510.277,38	1.700.455,69
2004 ^{IX}	258	477.339.775,88	1.850.154,17
2005	168	155.451.073,79	925.304,01
2006	181	199.576.501,19	1.102.632,60
2007	182	270.311.449,39	1.485.227,74

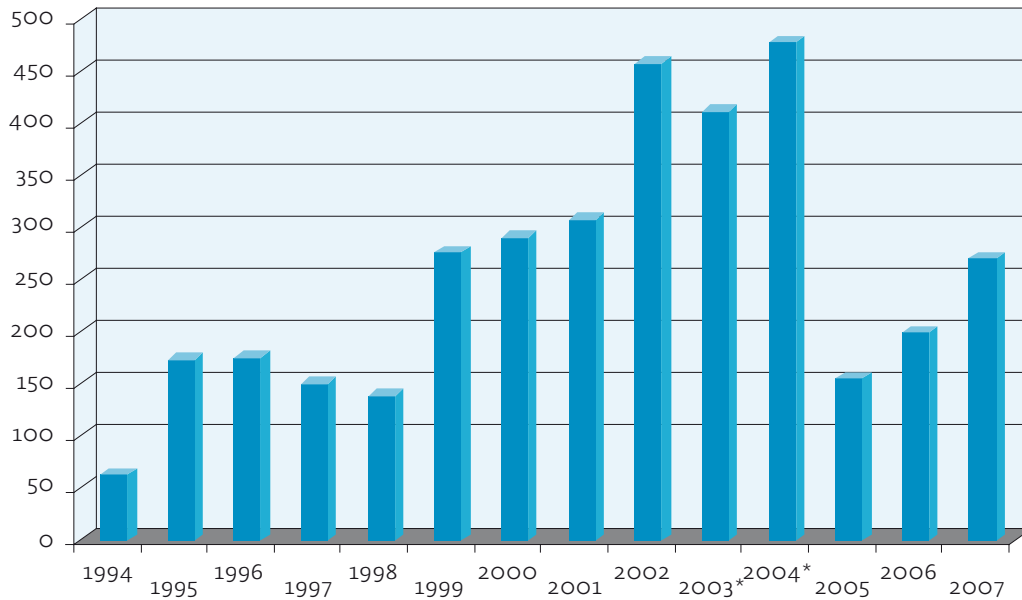
De belangrijkste oorzaak voor de stijging in 2007 is de spectaculaire toename van de vergunde export van militaire voertuigen en hun onderdelen. Terwijl de waarde van deze export in 2005 en 2006 rond 2,5 à 4,5 miljoen euro lag, bedroeg deze in 2007 97,4 miljoen euro. Een belangrijk aandeel van deze waarde kan worden toegeschreven aan twee specifieke exportlicenties met een uitzonderlijk hoge waarde. Ten eerste, een exportlicentie voor voertuigonderdelen naar de Zwitserse defensiegerelateerde industrie in het kader van een bestelling van Piranha-legervoertuigen door het Belgisch leger bij een Zwitserse dochteronderneming van een Amerikaanse defensiebedrijf (oktober 2007). Aan deze order participeert ook een in Vlaanderen gevestigde firma. Ten tweede, een exportlicentie voor militaire voertuigen en onderdelen bestemd voor de Britse defensiegerelateerde industrie (december 2007). Het gaat hierbij om de export naar het Verenigd Koninkrijk van pantservoertuigen die in Vlaanderen gedeeltelijk worden geassembleerd in opdracht van een groot Britse defensiebedrijf, met als uiteindelijke eindgebruiker van deze voertuigen en assemblagekits de Nationale Garde van Saudi-Arabië.⁷

Twee andere factoren die hebben bijgedragen tot de sterke stijging van de Vlaamse vergunde wapenexport in 2007 waren een erg waardevolle exportlicentie voor wapenvizieren naar India (juni 2007) en de sterk toegenomen vergunde export van gepantserde en beschermende apparatuur.

VIII Net zoals bij de invoervergunningen hebben de cijfers van voor de bevoegdheidsoverdracht betrekking op de Nederlandstalige aanvragen voor een vergunning.

IX De geschatte cijfers voor 2003 en 2004 werden op dezelfde wijze berekend als bij de geschatte invoercijfers van diezelfde jaren (zie sectie 1.2.2).

Figuur 3: Totale waarde van goedgekeurde Vlaamse uitvoervergunningen per jaar (in miljoen euro), 1994 – 2007

* Geschatte waarde voor 2003 en 2004 op basis van beschikbare cijfergegevens

1.3.3 Vlaamse exportcijfers in Belgische en Europese context

In het kader van de Europese gedragscode voor de uitvoer van militair materieel wordt van de EU-lidstaten verwacht dat ze de andere lidstaten elk jaar op de hoogte stellen van hun uitvoercijfers van het voorbije jaar en van de opvolging van de gedragscode. Deze informatie afkomstig van de verschillende lidstaten wordt door de Europese Werkgroep rond conventionele wapens (COARM) jaarlijks gebundeld en vrijgegeven. Op basis van deze COARM-rapporten kan vrij gedetailleerd onderzocht worden welke militaire goederen naar welke bestemming worden uitgevoerd door de verschillende EU-lidstaten.⁸

Het negende COARM-rapport, dat betrekking heeft op de exportlicenties van 2006, geeft ons een zicht op de relatieve positie van België in een Europese context. Het is belangrijk te benadrukken dat het hierbij om een indicatieve plaatsing gaat. Onderzoek van het gezaghebbende *Stockholm International Peace Research Institute* (SIPRI) naar de wijze waarop de COARM-rapporten worden samengesteld, heeft namelijk aangetoond dat niet alle EU-lidstaten op eenduidige wijze hun wapenuitvoer rapporteren aan COARM.⁹ Toch maakt het meest recente COARM-rapport een inschatting mogelijk van de positie van België in de Europese rangschikking (zie tabel 11).

Traditiegetrouw voeren vier landen de lijst aan: Frankrijk, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Italië. Dit was ook voor 2006 het geval. Deze vier landen hadden in 2006 elk een vergunde wapenexport van tussen de 2,2 en 4,2 miljard euro.

Tabel 11: Waarde van goedgekeurde uitvoervergunningen voor producten op de EU-lijst per land (2006)^x

Rang	Land	Waarde
1	Duitsland	4.189.045.087
2	Frankrijk	3.978.492.888
3	Verenigd Koninkrijk	2.383.628.640
4	Italië	2.192.402.945
5	Zweden	1.635.903.614
6	Nederland	1.124.687.086
7	België	879.043.274
8	Spanje	845.074.342
9	Oostenrijk	306.315.158
10	Polen	275.337.570
11	Tsjechië	181.751.000
12	Denemarken	130.427.668
13	Griekenland	87.501.800
14	Finland	85.884.484
15	Slovakije	63.668.874
16	Hongarije	61.941.084
17	Ierland	46.058.288
18	Litouwen	7.709.015
19	Cyprus	6.104.361
20	Slovenië	3.366.743
21	Letland	1.724.262
22	Portugal	1.322.355
23	Estland	698.130
24	Luxemburg	9.500
25	Malta	–
Totaal		18.488.098.168

X Voor Frankrijk en Spanje werd geen totale waarde van uitgereikte exportlicenties bekendgemaakt, maar enkel de totale waarde van daadwerkelijke wapenexport. Aangezien deze waarde doorgaans lager ligt dan de waarde van uitgereikte licenties, vermoeden we beide landen in realiteit een hogere positie in de ranglijst opnemen.

Op basis van de COARM-cijfers kunnen we afleiden dat België een Europese subtopper is op vlak van wapenexport. België volgt met een vergunde wapenexport van 879.043.274 euro in 2006, op een zevende plaats na de grote vier en Zweden en Nederland. De waarde van de Belgische vergunde wapenexport ligt ongeveer op het niveau van Spanje.^{XI} De goedgekeurde wapenexport in de overige EU-landen ligt beduidend lager. De overige zeventien EU-landen hadden in 2006 een vergunde wapenexport van maximum 300 miljoen euro. Een achttal landen, waaronder Portugal, voerden zelfs nauwelijks militair materieel uit.

België is dus een Europese subtopper op vlak van wapenexport. Wanneer we de Belgische cijfers uit het COARM-rapport vergelijken met de cijfergegevens uit de periodieke verslagen van de drie Belgische gewesten en de Federale Regering inzake vergunde wapenexport, dan merken we echter een belangrijke discrepantie. Volgens de periodieke verslagen van de bevoegde gewestelijke en federale instanties bereikte de Belgische vergunde wapenexport de kaap van 1 miljard euro in 2006 (zie tabel 12) in plaats van 879 miljoen euro zoals vermeld in het COARM-rapport. De reden hiervoor is dat de cijfers in de COARM-rapporten enkel rekening houden met de vergunningen voor materieel dat op de Europese lijst van militaire goederen staat. Zoals verder in dit hoofdstuk duidelijk zal worden, hebben vooral in Vlaanderen een groot deel van de exportlicenties betrekking op goederen die niet op deze lijst staan (voornamelijk, maar niet enkel, visualisatieschermen die onder de Belgische catch-all clause vallen). Wanneer deze Vlaamse exportlicenties voor goederen die onder catch-all clause vallen, niet worden meegeteld in de periodieke verslagen, dan komen de twee Belgische waarden vrijwel volledig overeen.

Uit tabel 12 kunnen we verder afleiden dat niet alle Belgische gewesten in dezelfde mate militaire goederen naar het buitenland exporteren.

Tabel 12: *Vergelijking van het aantal en totale waarde van goedgekeurde exportlicenties van de drie gewesten en het federale niveau in 2006*

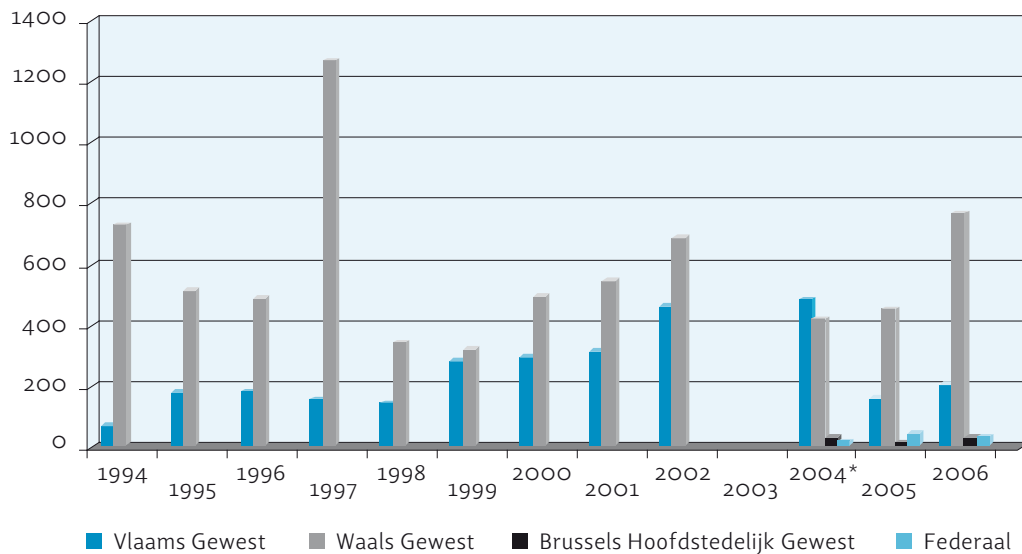
	Aantal	Waarde (euro)
Vlaanderen	181	199.576.501
Wallonië	767	760.407.610
Brussel	51	25.834.429
Federaal	24	27.528.343
Totaal	1023	1.013.346.883

Vlaanderen nam in 2006 ongeveer 20% van de Belgische vergunde wapenexport voor zijn rekening. In 2006 stak de waarde van de vergunde wapenexport in Wallonië met 760,4 miljoen euro torenhoog boven de rest uit. De dominantie van het Waalse aandeel in de Belgische wapenexport is geen nieuw gegeven. Uit publiek beschikbare gegevens kunnen we afleiden dat er

XI De cijfers voor Spanje in tabel 11 hebben, in tegenstelling tot België, echter geen betrekking op de waarde van vergunde wapenexport, maar op de waarde van daadwerkelijke wapenexport in 2007. Normaal gezien ligt de waarde van de vergunde export een stuk hoger, waardoor Spanje naar alle waarschijnlijkheid in realiteit hoger gerangschikt staat dan België.

traditioneel vanuit Wallonië meer wapens worden uitgevoerd dan vanuit Vlaanderen (zie figuur 4). Sinds 1994, lag enkel in 2004 de waarde van de vergunde wapenexport hoger in Vlaanderen dan in Wallonië. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is zonder meer het kleine broertje en ook de federale vergunde wapenexport is beperkt.

Figuur 4: Aandeel van regio's, gewesten, federale overheid binnen de totale Belgische vergunde wapenexport, 1994-2006^{xii} (in miljoen euro)

* Geschatte waarde van het Vlaams gewest in 2004 op basis van beschikbare cijfergegevens

1.3.4 Aard van uitgevoerde goederen

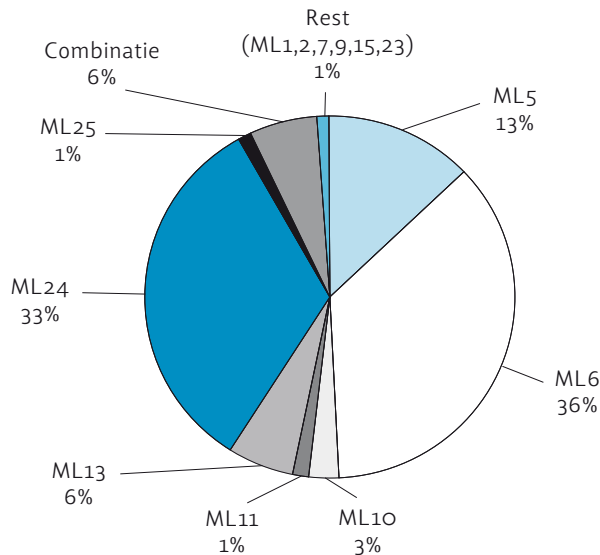
De belangrijkste Vlaamse militaire exportproducten zijn al jaren **visualisatieschermen** en dit zowel in aantal als in waarde van uitgereikte exportlicenties. In 2007 was dit echter niet het geval. Het afgelopen jaar werden voor de export van visualisatieschermen (ML 24) 88 vergunningen met een gezamenlijke waarde van 89 miljoen euro aangevraagd en goedgekeurd door de overheid (zie tabel 13). Dit komt neer op ongeveer een derde van het totaal aantal en de totale waarde van de Vlaamse vergunde wapenexport. Vergeleken met 2006, toen deze goederen nog instonden voor meer dan de helft van de exportlicenties en de totale vergunde wapenexport, is zowel de absolute waarde als het aandeel van visualisatieschermen in de Vlaamse wapenexport gedaald.

^{xii} Voor 2003 kan geen aandeel worden berekend aangezien de cijfers voor 2003 niet publiek beschikbaar zijn.

De visualisatieschermen met een militair gebruik zijn vooral bestemd voor de (defensiegerelateerde) industrie, waarbij in sommige gevallen de specifieke eindgebruiker (leger of overheid van bepaald land) reeds op voorhand gekend is. Visualisatieschermen worden geëxporteerd naar een twintigtal landen wereldwijd. De belangrijkste bestemmingslanden zijn de Verenigde Staten (50,3 miljoen), Frankrijk (10,7 miljoen) en het Verenigd Koninkrijk (8,6 miljoen euro). De belangrijkste reden voor het afgenomen relatieve belang van visualisatieschermen als militair exportproduct is de reeds vermelde spectaculaire toename van de vergunde export van **militaire voertuigen** en hun onderdelen in 2007. In 2005 en 2006 bedroeg de vergunde export van dit type materieel respectievelijk 2,5 en 4,4 miljoen euro. In 2007 bedroeg de gezamenlijke waarde van de 10 exportlicenties voor militaire voertuigen en hun onderdelen een 97,4 miljoen euro. Deze spectaculaire toename kan worden toegeschreven aan twee uitzonderlijke exportlicenties. Ten eerste, een exportlicentie met een waarde van 36,3 miljoen euro voor voertuigonderdelen naar de Zwitserse defensiegerelateerde industrie in het kader van een bestelling van Piranha-legervoertuigen door het Belgisch leger bij een Zwitserse onderneming (oktober 2007). Ten tweede, een exportlicentie met een waarde van 56,2 miljoen euro voor militaire voertuigen en onderdelen bestemd voor de Britse defensiegerelateerde industrie (december 2007). Deze laatste vergunning werd aangevraagd door een Vlaams bedrijf gespecialiseerd in de bouw van zware voertuigen, dat in opdracht van een groot Brits defensiebedrijf instaat voor een deel van de assemblage van 116 pantservoertuigen en de levering van 84 assemblagekits. Na deze assemblage worden de voertuigen naar het Verenigd Koninkrijk uitgevoerd, waar de Britse opdrachtgever de pantsermaterialen toevoegt en ze daarna levert aan de uiteindelijke klant (zie sectie 3.5).¹⁰

Behalve voor militaire voertuigen (en hun onderdelen) en visualisatieschermen werd in 2007 ook voor een hoge waarde export van *target acquisition systemen* (ML5.b) vergund. Alhoewel er elk jaar wel een aantal vergunningen worden uitgereikt voor dit type militair materieel, lag de waarde in 2007 een stuk hoger dan gebruikelijk als gevolg van het binnenhalen van een bijzonder waardevolle exportlicentie door een Vlaams defensiegerelateerd bedrijf. Het gaat om een exportlicentie ter waarde van 35,2 miljoen euro voor *target acquisition systemen* bestemd voor India met als vermelde eindgebruiker het leger ter plaatse (juni 2007).

Figuur 5: Verdeling van waarde uitvoervergunningen naar aard van goederen, 2007

Naast visualisatieschermen, (onderdelen van) militaire voertuigen en *target acquisition* systemen waren andere belangrijke militaire exportproducten (in termen van waarde) in 2007:

- **onderdelen voor militaire vliegtuigen** (ML10.b), ter waarde van 7 miljoen euro, bestemd voor de Franse defensiereleaterde industrie in het kader van het A400M-project.
- **militaire elektronische apparatuur** (ML11.a), ter waarde van 3,9 miljoen euro, bestemd voor Duitse en Franse (defensiereleaterde) industrie en voor het Pakistaanse leger. Een vergelijking met de gegevens van 2005 en 2006 toont aan dat de export van dit type militair materieel in 2007 sterk is afgenomen (zie tabel 13).
- **gepantserde of beschermende apparatuur en onderdelen** (ML13), ter waarde van 15,9 miljoen euro:
 - *kogelvrije en beschermende kleding* (ML13.d) bestemd voor het leger in het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Zweden
 - *pantserplaten* (ML13.a) bestemd voor de Britse en Zweedse strijdkrachten
 - *combinaties en constructies van metallische en niet-metallische materialen speciaal ontworpen voor ballistische bescherming van militaire systemen* (ML13.b) bestemd voor de Zweedse defensiereleaterde industrie met als eindgebruiker de strijdkrachten van het Scandinavisch land.
- **militaire beeldvormingsapparatuur** (ML15), ter waarde van 1,5 miljoen euro:
 - *infrarood- en warmtebeeldapparatuur* (ML15.d) voornamelijk bestemd voor de Israëlische industrie met als eindgebruiker de strijdkrachten van de Verenigde Staten, Canada, Roemenië, Slovenië, Kroatië, Duitsland, België en Colombia^{xiii}
 - *beeldversterkerapparatuur* (ML15.c) bestemd voor een brede waaier landen wereldwijd.

^{xiii} Andere, niet-Israëlische, bestemmingen van dit type militair materieel waren de Amerikaanse en Duitse (defensiereleaterde) industrie.

- **luchthavenafbakening of -verlichting** (ML25.a) ter waarde van 2,9 miljoen euro, voor militaire luchthavens in Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Colombia, Jordanië, Brunei, Irak en Afghanistan.
- **militaire apparatuur voor de bescherming tegen biologische, radioactieve en chemische stoffen “aangepast voor gebruik in oorlogssituaties” en “stoffen voor oproerbeheersing”** (ML7.f.2), ter waarde van 1,4 miljoen euro, bestemd voor het Turks leger.

Tabel 13: Verdeling verstrekte uitvoervergunningen naar type militair materieel, 2005 – 2007

ML-categorie	2007		2006		2005	
	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde
ML1	3	21.915,48	3	44.609,20	8	2.107.267,87
ML1.a	3	21.915,48	1	23.000,00	7	1.087.500,00
ML1.d	0	–	2	21.609,20	1	1.019.767,87
ML2 (ML2.a)	1	150.000,00	0	–	0	–
ML5	1	35.200.000,00	2	944.161,11	3	2.546.275,00
ML5.a			0	–	3	2.546.275,00
ML5.b	1	35.200.000,00	2	944.161,11	0	–
ML6	10	97.370.636,47	10	4.402.753,86	11	2.537.484,62
ML6.a	9	41.142.399,61	10	4.402.753,86	11	2.537.484,62
ML6.a + ML25.g	1	56.228.236,86				
ML7 (ML7.f)	1	1.435.256,00	0	–	0	–
ML9 (ML9.a)	1	10.650,00	0	–	1	180.900,00
ML10 (ML10.b)	1	7.000.000,00	4	11.309.993,42	0	–
ML11 (ML11.a)	7	3.865.132,52	12	44.184.497,60	9	46.534.553,00
ML13	12	15.854.692,97				
ML13.a	3	6.539.242,06	0	–	0	–
ML13.b	3	805.115,00	0	–	0	–
ML13.d	6	8.510.335,91	2	1.566.408,59	0	–
ML15	24	1.521.890,59	24	3.117.242,67	15	3.230.044,24
ML15.c	12	361.983,17	14	806.915,18	13	2.250.312,44
ML15.d	12	1.159.907,42	10	2.310.327,49	2	979.731,80
ML23	1	15.000,00	1	20.000,00	3	8.328,94
ML24	88	89.041.045,23	103	107.905.903,18	84	93.904.119,14
ML25	30	3.103.814,62	17	11.037.566,74	17	3.871.028,42
ML25			0	–	4	2.348.494
ML25.a	21	2.860.915,22	9	10.148.362,74	7	261.025,33
ML25.c			0	–	4	1.118.320,80
ML25.d			0	–	1	58.188,00
ML25.e	1	32.590,00	3	410.940,00	1	85.000,00
ML25.g	6	148.209,40	5	478.264,00	0	–
ML25.i	2	62.100,00	0	–	0	–

ML-categorie	2007		2006		2005	
	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde
Combinatie	2	15.721.415,51	3	15.043.364,82	4	106.179,58
ML11.a + ML15.d	1	15.000.000,00	1	15.000.000,00	0	–
ML11a + ML15c + ML25c	1	721.415,51	0	–	0	–
ML11.a + ML15.c	0	–	1	14.454,94	0	–
ML5.b + ML15.c	0	–	1	28.909,88	0	–
ML11.d + ML15.c	0	–	0	–	1	14.496,24
ML8.f.4.c, ML8.c.3, ML8.g.8 + ML7.c.3	0	–	0	–	1	954,17
Overige (ML3,8,21)	0	–	0	–	15	515.622,15
Totaal	182	270.311.449,39	181	199.576.501,19	168	155.451.073,79

De overige types van militair materieel waarvoor in 2007 exportlicenties werden uitgereikt, maar voor een beduidend kleiner bedrag, zijn: **kleine en lichte wapens** (ML1.a), (onderdelen van) **militaire vaartuigen** (ML9.a), **geweren en munitie** die in België vergunningsplichtig zijn maar niet op de gemeenschappelijke EU-lijst staan (ML23), en een aantal goederen die net als visualisatieschermen en luchthavenafbakening en -verlichting onder de **catch-all** clause vallen (ML25).

In vorige publicaties ¹¹ heeft het Vredesinstituut reeds vastgesteld dat een belangrijk aandeel van de Vlaamse wapenexport betrekking heeft op goederen die onder de Belgische *catch-all clause* vallen. Onder meer de export van visualisatieschermen met een militair eindgebruik, in het verleden Vlaanderens belangrijkste militaire exportproduct, is door deze clause vergunningsplichtig in Vlaanderen. In 2007 namen catch-all vergunningen 65% van het totaal aantal en 34% van de totale waarde van de vergunde wapenexport voor hun rekening. Behalve voor visualisatieschermen (ML24) en luchthavenafbakening en -verlichting (ML25.a) werden in 2007 in Vlaanderen ook catch-all uitvoervergunningen uitgereikt voor software en hardware (ML25.e), onderdelen en toebehoren voor vaar-, voer- en luchtvaartuigen (ML25.g) en elektronica (ML25.i).

1.3.5 Bestemming van uitgevoerde goederen

In deze sectie bespreken we de landen van bestemming van de vergunde Vlaamse wapenexport. Het betreft hierbij de landen van bestemming zoals weergegeven in de periodieke verslagen van de Vlaamse Regering en de Dienst Controle Wapenhandel. Belangrijk is dat het dus niet noodzakelijk gaat om de landen waar de eindgebruiker zich bevindt. Vooral in vergunningen waarbij

de bestemming de (defensiegerelateerde) industrie van een ander land is, zal het geregeld voorvallen dat de eindgebruiker zich in een derde land bevindt. Dit derde land wordt echter niet altijd vermeld in de periodieke verslagen (zie sectie 1.1). Het land van eindgebruik van de betreffende goederen is dus in een groot aantal gevallen niet af te leiden uit de periodieke verslagen en kan dus moeilijk worden gebruikt als analyse-eenheid. Daarom opteren we voor een vergelijking van bestemmingslanden, maar verwijzen we, waar mogelijk en relevant, ook naar het land van eindgebruik.

1.3.5.1 Belangrijkste bestemmingslanden

De belangrijkste afzetmarkt voor Vlaams militair materieel was in 2007 enigszins verrassend het **Verenigd Koninkrijk**. Vergeleken met 2006, toen het land op de vierde plaats stond, is de totale waarde van vergunde export naar dit land verzevenvoudigd tot 78 miljoen euro. Deze sterke toename is vooral het gevolg van de reeds vernoemde waardevolle exportlicentie van militaire voertuigen en onderdelen die onder de catch-all clause vallen (56,2 miljoen euro) van een Vlaams bedrijf naar de Britse defensiegerelateerde industrie met als eindgebruiker de Saoedische Nationale Garde.¹² Andere exportlicenties met als bestemmingsland het Verenigd Koninkrijk hebben betrekking op pantserplaten en kogelvrije kledij voor het Britse leger (12,9 miljoen euro), visualisatieschermen (8,6 miljoen euro) en luchthavenverlichting en -afbakening (0,1 miljoen euro). Verder werd ook de export van militaire voertuigen voor een 'andere' eindgebruiker goedgekeurd.

In tegenstelling tot de twee voorafgaande jaren, was de **Verenigde Staten** in 2007 niet het belangrijkste bestemmingsland van de Vlaamse wapenexport. In 2007 was de vergunde wapenexport naar dat land met 52,6 miljoen euro een stuk lager dan voordien. Wapenexport naar de Verenigde Staten heeft vooral betrekking op de export van visualisatieschermen voor de Amerikaanse (defensiegerelateerde) industrie (50,3 miljoen euro), waar ze worden ingebouwd in grotere wapensystemen. Naast visualisatieschermen, betreft het ook de export van onderdelen voor militaire voertuigen (1,9 miljoen euro) voor de defensiegerelateerde industrie. Verder werden in 2007 ook Vlaamse uitvoervergunningen uitgereikt voor warmtebeeldapparatuur voor de Amerikaanse defensiegerelateerde industrie en geweren, karabijnen, machinegeweren en munitie voor Amerikaanse particulieren. Onze analyses tonen aan dat de daling van de waarde van de vergunde wapenexport richting de Verenigde Staten voornamelijk het gevolg is van het wegvallen van de export van Vlaamse militaire elektronische apparatuur naar de industrie in het Noord-Amerikaanse land.

De hoge waarde van de Vlaamse wapenexport naar **Zwitserland** (40,6 miljoen euro) is eerder een verrassing en kan grotendeels worden toegeschreven aan de eerder vermelde waardevolle exportlicentie voor onderdelen voor *armed infantry vehicles* die in opdracht van het Belgisch leger worden gebouwd (36,3 miljoen euro). De overige exportlicenties met als land van bestemming Zwitserland zijn beduidend minder waardevol en hebben betrekking op visualisatieschermen, militaire elektronica, beeldvormingsapparatuur, telecommunicatiesystemen die onder de

Belgische catch-all clause vallen en een aantal verschillende types van kleine wapens.

Op de vierde plaats van belangrijkste bestemmingslanden van Vlaamse wapens vinden we in 2007 **India** (36,3 miljoen euro). Deze positie kan grotendeels worden toegeschreven aan één erg waardevolle exportlicentie, namelijk de export van *target acquisition* systemen voor het Indiase leger (35,2 miljoen euro). De overige vergunningen met als land van bestemming India hebben betrekking op visualisatieschermen en op elektronica die onder de Belgische catch-all clause valt als gevolg van militair eindgebruik door het Indiase leger.

De top vijf van 2007 wordt afgesloten door **Duitsland** met een totale waarde van 21,3 miljoen euro. Duitsland is al jaren een belangrijk bestemmingsland van de Vlaamse defensiegerelateerde industrie. In 2007 werd, net zoals in 2006, vooral de export van militaire elektronica, beeldvormingsapparatuur en visualisatieschermen vergund. Deze geëxporteerde goederen zijn voor- namelijk bedoeld voor gebruik door de Duitse (defensiegerelateerde) industrie en strijdkrachten.

Ook voor goederen met bestemming **Frankrijk** werd in 2007 in belangrijke mate wapenexport- licenties uitgereikt, namelijk 19,2 miljoen euro. Het gaat daarbij vooral om de export van visu- alisatieschermen (10,7 miljoen euro), vliegtuigonderdelen in het kader van het A400M-project (7,0 miljoen euro) en kogelvrije kledij (1,3 miljoen euro). Andere goederen waarvoor in 2007 een exportlicentie naar Frankrijk werd goedgekeurd zijn militaire elektronica, luchthavenverlichting en -afbakening, en beeldversterkerapparatuur. Het militair materieel dat naar Frankrijk wordt uitgevoerd heeft als laatst gerapporteerde gebruiker zowel de (defensiegerelateerde) industrie en het leger van Frankrijk als van derde landen.

De top tien van belangrijkste bestemmingslanden van de Vlaamse wapenexport wordt afgesloten door **Australië** (visualisatieschermen), **Zweden** (voertuigonderdelen, gepantserde en bescher- mende apparatuur, beeldversterkerapparatuur en visualisatieschermen), **Japan** (visualisatie- schermen) en **Singapore** (visualisatieschermen). Naar elk van deze landen werd tussen de 2,5 en 5 miljoen euro aan militair materieel vergund.

Tabel 14: Top tien van belangrijkste bestemmingslanden van de Vlaamse wapenexport (in waarde), 2007

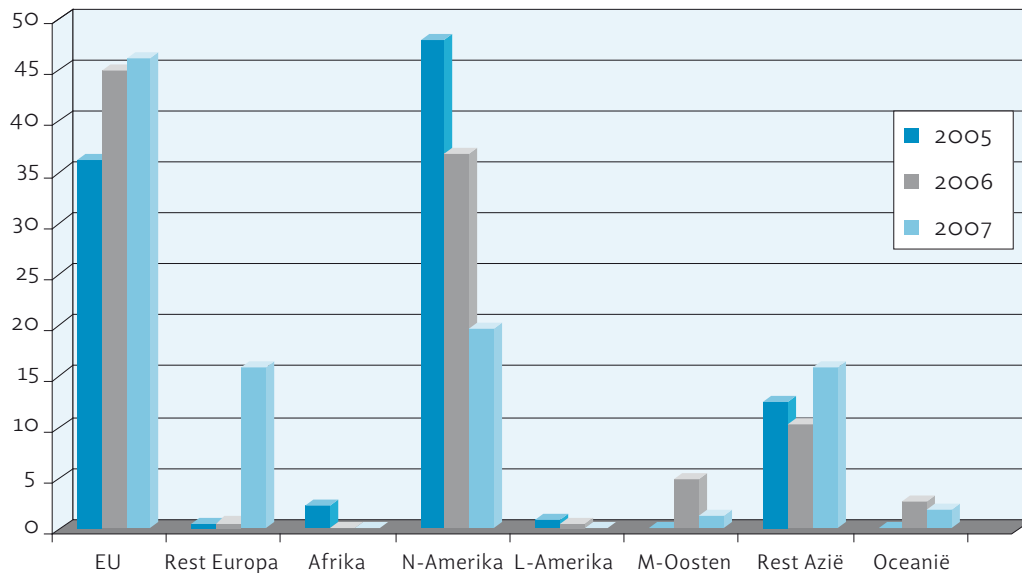
Rang 2007 (2006)	Land	Waarde (miljoen euro)	Aard goederen	Laatst gerapporteerd gebruiker
1 (4)	Verenigd Koninkrijk	78,0	Militaire voertuigen (ML6.a) en catch-all onderdelen (ML25.g)	Britse (def.gerelateerde) industrie en 'andere'
			Pantserplaten en kogelvrije kledij (ML13.a en ML13.d)	Brits leger
			Visualisatieschermen (ML24)	Britse (def.gerelateerde) industrie en leger
			Luchthavenverlichting en -afbakening (ML25.a)	Brits leger
2 (1)	Verenigde Staten	52,6	Visualisatieschermen (ML24)	Amerikaanse (def.gerelateerde) industrie
			Militaire voertuigonderdelen (ML6.a)	Amerikaanse def.gerelateerde industrie
			Warmtebeeldapparatuur (ML15.d)	Amerikaanse def.gerelateerde industrie
			Geweren en munitie (ML23)	Amerikaanse particulier
			Karabijnen en machinegeweren (ML1.a)	Amerikaanse particulieren
3 (25)	Zwitserland	40,6	Militaire voertuigonderdelen (ML6.a)	Belgisch leger
			Visualisatieschermen (ML24)	Zwitserse (def.gerelateerde) industrie en leger
			Militaire elektronica (ML11.a), beeldvormingsapparatuur (ML15.c) en telecommunicatie (ML25.c)	Zwitserse def.gerelateerde industrie
			Kleine wapens	'Andere'
4 (9)	India	36,3	Target acquisition systemen (ML5.b)	Indiaas leger
			Visualisatieschermen (ML24)	Indiaas leger, overheid en def.gerelateerde industrie
			Elektronica (catch-all) (ML25.i)	Indiaas leger
5 (2)	Duitsland	21,3	Visualisatieschermen (ML24)	Duits leger en (def.gerelateerde) industrie, Amerikaans leger
			Militaire elektronica (ML11.a) en beeldvormingsapparatuur (ML15.d)	Duitse (def.gerelateerde) industrie

Rang 2007 (2006)	Land	Waarde (miljoen euro)	Aard goederen	Laatst gerapporteerd gebruiker
6 (3)	Frankrijk	19,2	Visualisatieschermen (ML24)	Franse (def.gerelateerde) industrie, Frans en Belgisch leger
			Militaire vliegtuigonderdelen (ML10.b)	Franse def.gerelateerde industrie
			Kogelvrije kledij (ML13.d)	Frans leger
			Militaire elektronica (ML11.a)	Spaanse defensiegerelateerde industrie
			Luchthavenverlichting en -afbakening (ML25.a)	Franse overheid en leger
			Beeldversterkerapparatuur (ML15.c)	Franse def.gerelateerde industrie
7 (7)	Australië	5,0	Visualisatieschermen (ML24)	Australisch leger
8 (12)	Zweden	4,6	Militaire voertuigonderdelen (ML6.a)	Deens en Nederlands leger
			Gepantserde en beschermende apparatuur (ML13)	Zweeds leger
			Beeldversterkerapparatuur (ML15.c)	Deens en Zweeds leger
			Visualisatieschermen (ML24)	Zweeds en Estse leger, Indiase overheid
9 (6)	Japan	2,9	Visualisatieschermen (ML24)	Japanse def.gerelateerde industrie
10 (10)	Singapore	2,5	Visualisatieschermen (ML24)	Singaporese industrie

1.3.5.2 Regio van bestemming

Net zoals in 2006 was de belangrijkste regio van bestemming van de vergunde Vlaamse wapen-export (in termen van waarde) in 2007 de **Europese Unie** (46%). De waarde van de vergunde wapenexport naar EU-landen steeg in 2007 met 35 miljoen euro tot 124,3 miljoen euro. Deze stijging kan worden toegeschreven aan de sterke toename van de vergunde wapenexport naar het Verenigd Koninkrijk. In 2007 werden vanuit Vlaanderen wapens uitgevoerd naar in totaal 12 landen van de Europese Unie. Behalve de reeds vermelde toplanden Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Frankrijk en Zweden – niet toevallig vier van de vijf belangrijkste wapenexporterende landen in de EU – werden in 2007 voor een eerder beperkte waarde wapenexportlicenties uitgereikt voor Cyprus, Ierland, Italië, Oostenrijk, Polen, Slovenië, Spanje en Tsjechië.

Figuur 6: Verdeling van waarde uitvoervergunningen naar regio van bestemming in %, 2005 – 2007

Noord-Amerika was in 2007, in termen van waarde, de tweede belangrijkste regio van bestemming voor de Vlaamse vergunde wapenexport (19%). De wapenexport naar deze regio, met een waarde van 52,6 miljoen euro, is volledig bestemd voor de Verenigde Staten. Zoals reeds eerder vermeld, betreft het vooral de uitvoer van visualisatieschermen, maar ook onderdelen voor militaire voertuigen, warmtebeeldapparatuur, geweren, karabijnen, machinegeweren en munitie. Uit figuur 6 kan duidelijk worden afgeleid dat het aandeel van Noord-Amerika in de totale Vlaamse wapenexport al een aantal jaren sterk aan het dalen is. In 2005 was Noord-Amerika, met bijna 50% van de totale waarde, nog duidelijk de belangrijkste afzetmarkt van uitgevoerd Vlaams militair materieel. In 2007 is van deze dominantie, ondanks de hoge positie van de Verenigde Staten op de lijst van belangrijkste bestemmingslanden, geen sprake meer.

De voorbije jaren importeerden ook landen in het oosten, het zuiden en zuidoosten van **Azië** voor grote sommen Vlaams militair materieel. In 2007 bedraagt de gezamenlijke waarde van de wapenexport naar deze landen 42,6 miljoen euro, wat ongeveer een verdubbeling van het aandeel inhoudt ten aanzien van 2006. Dit komt neer op een aandeel van 16% in de totale waarde van Vlaamse vergunde wapenexport. De belangrijkste verklaring voor deze Aziatische stijging in totale waarde en relatief aandeel is de sterke toename van de wapenexport naar India, grotendeels als gevolg van de eerder vermelde waardevolle wapenexportlicentie van Vlaamse target acquisition systemen met als eindgebruiker de Indiase strijdkrachten (35,2 miljoen euro). Naast India gaat het ook om exportlicenties voor visualisatieschermen voor de (defensiegerelateerde) industrie in Japan, Singapore, Zuid-Korea en Taiwan, om exportlicenties voor bootonderdelen en elektronica voor het Pakistaanse leger, en om exportlicenties voor luchthavenverlichting en -afbakening voor militaire luchthavens in Afghanistan en Brunei.

Van de **Europese landen die niet tot de EU behoren**, was in 2007 vooral Zwitserland een belangrijk bestemmingsland (zie Tabel 15). Door de hoge waarde van de vergunde wapenexport naar dit land scoort ook deze regio vrij goed in 2007. Het uitzonderlijke karakter van

de wapenexport naar Zwitserland in 2007 indachtig, kunnen we verwachten dat deze regio in de komende jaren terug op haar vroegere, beduidend lagere, niveau zal liggen. De overige bestemmingslanden in deze regio zijn, net als in 2006, Turkije (visualisatieschermen en beschermapparatuur tegen biologische, radioactieve, chemische en 'oproerbeheersing'-stoffen), Noorwegen (visualisatieschermen en beeldversterkerapparatuur) en Rusland (software die onder catch-all clause valt).

De overige regio's kwamen in 2007 duidelijk minder voor als bestemming van Vlaamse wapens. Naar **Oceanië** (2%), het **Midden-Oosten** (1%) en **Latijns-Amerika** (0,03%) werd net als in de vorige jaren maar voor een beperkt bedrag wapenexport vergund. Geen enkele Vlaamse wapenexportlicentie vermeldde in 2007 een land in **Afrika** als bestemming.

Tabel 15: Aantal en totale waarde van verstrekte uitvoer per regio/land van bestemming, 2005 – 2007

Regio/Land	2007		2006		2005	
	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde
Europese Unie	100 (55%)	124.310.550,33 (46%)	115 (64%)	89.357.482,75 (45%)	96 (57%)	56.166.278,48 (36%)
Cyprus	1	25.380,00				
Duitsland	25	21.307.945,00	39	43.829.946,14	26	27.511.898,80
Frankrijk	20	19.165.958,26	8	21.434.268,00	9	15.398.960,00
Ierland	2	108.926,46	1	8.388,20	1	43.701,00
Italië	2	49.050,00	12	4.856.105,83	6	1.932.366,06
Oostenrijk	1	64.668,00	3	93.431,20	3	189.180,28
Polen	2	35.230,00	2	18.827,35	2	21.481,00
Slovenië	1	18.248,50				
Spanje	9	648.758,00	12	2.978.621,75	6	396.385,40
Tsjechië	1	218.000,00	1	662.535,00	2	891.553,80
Verenigd Koninkrijk	20	78.035.650,52	19	11.727.975,40	25	5.983.867,66
Zweden	16	4.632.735,59	16	2.162.969,15	13	1.701.112,54
Overige landen	0	–	2	1.584.414,73	3	2.095.771,94
Rest Europa	16 (9%)	42.631.402,67 (16%)	9 (5%)	1.070.698,25 (1%)	5 (3%)	600.629,03 (0%)
Noorwegen	3	343.205,00	1	122.500,00	1	14.000,00
Rusland	1	32.590,00	1	89.860,00	0	–
Turkije	5	1.692.470,95	4	791.178,21	1	85.000,00
Zwitserland	7	40.563.136,72	3	67.160,04	2	499.829,03
Overige landen	0	–	0	–	1	1.800,00

	2007		2006		2005	
Regio/Land	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde
Afrika	0 (0,0%)	- (-)	1 (1%)	23.578,18 (0%)	9 (5%)	3.487.845,80 (2%)
Noord-Amerika	9 (5%)	52.555.705,40 (19%)	7 (4%)	73.032.978,95 (37%)	14 (8%)	74.335.705,54 (48%)
Verenigde Staten	9	52.555.705,40	7	73.032.978,95	14	74.335.705,54
Latijns-Amerika	6 (3%)	86.784,93 (0%)	15 (8%)	1.023.681,64 (1%)	6 (4%)	1.218.473,08 (1%)
Chili	4	63.017,24	11	537.609,96	4	1.069.890,29
Colombia	2	23.767,69	3	65.263,28	1	18.779,79
Overige landen	0	-	1	420.808,40	1	129.803,00
Midden-Oosten	18 (10%)	3.106.134,07 (1%)	4 (2%)	9.776.002,00 (5%)	2 (1%)	85.542,60 (0%)
Irak	1	2.295.286,11				
Israël	14	751.499,85	3	251.237,00	0	-
Jordanië	2	40.949,79				
Oman	1	18.398,32				
Overige landen	0	-	1	9.524.765,00	2	85.542,60
Rest Azië	31 (17%)	42.596.261,99 (16%)	27 (15%)	20.160.682,42 (10%)	33 (20%)	19.371.544,46 (13%)
Afghanistan	1	5.511,88	0	-	0	-
Brunei	1	105.0000,00	0	-	0	-
India	14	36.327.751,61	10	4.476.741,40	15	3.071.188,36
Japan	1	2.851.000,00	1	8.815.000,00	5	5.985.429,05
Pakistan	9	309.196,50	7	557.232,82	2	59.205,31
Singapore	2	2.530.762,00	1	4.281.399,20	3	9.373.336,20
Taiwan	1	35.700,00	1	23.550,60	1	50.568,54
Zuid-Korea	2	431.340,00	6	1.099.918,40	5	187.677,00
Overige landen	0	-	1	906.840,00	2	644.140,00
Oceanië	2 (1%)	5.024.610,00 (2%)	3 (2%)	5.131.397,00 (3%)	3 (2%)	185.054,80 (0%)
Australië	2	5.024.610,00	3	5.131.397,00	1	4.055,00
Overige landen	0	-	0	-	2	180.999,80
Totaal	182	270.311.449,39	181	199.576.501,19	168	155.451.073,79

We kunnen besluiten met de vaststelling dat Vlaamse militaire goederen vooral worden uitgevoerd naar landen in Europa, Noord-Amerika en Azië en dat dit beeld zich al een aantal jaar herhaalt. Deze geografische verdeling van bestemmingslanden is op zich niet verwonderlijk aangezien de Vlaamse defensiegerelateerde industrie gespecialiseerd is in hoogtechnologische

componenten voor grotere wapensystemen, en de buitenlandse bedrijven die deze wapensystemen ontwikkelen zich vooral in deze regio's bevinden. Zoals we in de volgende sectie zullen zien, is het dan ook geen verrassing dat het uitgevoerde Vlaamse militair materieel voornamelijk bestemd is voor de industrie.

1.3.6 Laatst gerapporteerde gebruikers van uit Vlaanderen uitgevoerde militaire goederen

In de loop van het jaar 2007 werd de wijze aangepast waarop in de periodieke verslagen van de Vlaamse Regering wordt gerapporteerd over de bestemming en de eindgebruiker van de uitgereikte en geweigerde vergunningen voor buitenlandse wapenhandel(zie ook sectie 1.1).

De meest recente aanpassing in de rapporteringswijze brengt specifiek voor het jaar 2007 een aantal praktische problemen met zich mee voor een omvattende analyse van de bestemmingen en eindgebruikers van de uitgereikte exportlicenties: doordat in de eerste jaarhelft steeds de eindgebruiker wordt opgegeven (en enkel in een beperkt aantal gevallen de bestemming) en in de tweede jaarhelft steeds de bestemming wordt opgegeven (en enkel in een beperkt aantal gevallen de eindgebruiker) is het onmogelijk om de cijfers van de eerste en de tweede jaarhelft op het vlak van bestemming en eindgebruiker gedegen met elkaar te vergelijken. In de analyses in deze sectie nemen we daarom als analyse-eenheid de 'laatst gerapporteerde gebruiker'. Hiermee wordt bedoeld de persoon, organisatie of instantie die de overheid aangeeft als laatste gebruiker van de goederen waarvoor een vergunning wordt aangevraagd. Concreet betekent dit dat in de gevallen waarin een eindgebruiker wordt vermeld, de laatste gerapporteerde gebruiker de eindgebruiker is. In alle andere gevallen is de bestemming de laatste gerapporteerde gebruiker. Op deze wijze kunnen we een uniforme variabele voor (eind) gebruik van de vergunde goederen introduceren in de analyses. Een van de voordelen van het werken met de variabele 'laatst gerapporteerde gebruiker' in plaats van 'eindgebruiker' is dat we vermijden om bijvoorbeeld de industrie als eindgebruiker te bestempelen, wetende dat de goederen na aankomst (en/of bewerking) zullen worden verkocht aan derden.

1.3.6.1 Algemeen overzicht

Ongeveer de helft van alle vergunde exportlicenties in 2007 had als laatste gerapporteerde gebruiker het nationaal leger van een land. Het gaat hierbij om exportlicenties voor een breed gamma van militaire goederen. In termen van waarde zijn de belangrijkste militaire goederen

die in 2007 vanuit Vlaanderen werden uitgevoerd met als laatst gerapporteerde gebruiker het nationale leger van een staat: militaire voertuigen (en onderdelen), *target acquisition* systemen, gepantserde en beschermende apparatuur zoals pantserplaten en kogelvrije kledij, en visualisatieschermen. Niet al deze export naar strijdkrachten verloopt echter rechtstreeks: een groot deel van deze uitgevoerde goederen is eerst bestemd voor de industrie in een ander land, waar ze na een bewerking worden geleverd aan de uiteindelijke militaire klant. Analyses op basis van de toegekende vergunningen in de tweede jaarhelft van 2007^{xiv} tonen aan dat van de 48 vergunningen die in deze periode werden uitgereikt, waarbij de laatst gerapporteerde gebruiker de strijdkrachten van een land zijn, 23 de (defensiegerelateerde) industrie als initiële bestemming vermelden (48%). In termen van waarde is deze onrechtstreekse levering van Vlaamse militaire goederen aan krijgsmachten nog opvallender: 83% van de waarde van de uitvoervergunningen met als laatst gerapporteerde gebruiker een krijgsmacht, heeft de (defensiegerelateerde) industrie als initiële bestemming.^{xv}

Tabel 16: Aard van uitgevoerde goederen per type van laatst gerapporteerde gebruiker, 2007

Laatst gerapporteerde gebruiker	Aantal	Waarde
Overheid	10 (5,5%)	675.457,35 (0,2%)
Krijgsmacht	92 (50,5%)	107.391.997,92 (39,7%)
Industrie ^{xvi}	74 (40,7%)	162.180.196,76 (60,0%)
Handelaar	0	-
Particulier	3 (1,6%)	16.915,48 (0,0%)
Andere ^{xvii}	3 (1,6%)	46.881,88 (0,0%)
Totaal	182	270.311.449,39

Behalve deze export bestemd voor de (defensiegerelateerde) industrie waarbij de uiteindelijke eindgebruiker vermeld wordt in de periodieke verslagen van de Vlaamse Regering, wordt ook in belangrijke mate militair materieel uitgevoerd naar de (defensiegerelateerde) industrie waarbij de vergunningsverstreckende overheid niet op de hoogte is van – of niet publiek rapporteert over – de identiteit van de uiteindelijke eindgebruiker. In 2007 werden 74 exportlicenties uitgereikt waarbij de laatst gerapporteerde gebruiker de (defensiegerelateerde) industrie van een

XIV Deze analyses vonden enkel plaats op de informatie voor de tweede jaarhelft van 2007 aangezien pas vanaf juli 2007 zowel de bestemming als de eventueel gekende eindgebruiker worden gerapporteerd in de periodieke verslagen van de Dienst Controle Wapenhandel.

XV De totale waarde van alle uitvoervergunningen met een krijgsmacht als laatste gerapporteerde gebruiker in de tweede jaarhelft bedraagt 51.202.656,44 euro. Van deze uitvoervergunningen hadden volgens de verslagen van de Dienst Controle Wapenhandel 23 vergunningen de (defensiegerelateerde) industrie als bestemming en dit met een gezamenlijke waarde van 42.646.277,21 euro.

XVI Het betreft hier zowel de defensiegerelateerde als de 'conventionele' industrie.

XVII Het betreft hier zowel de laatste gebruikers van het type "andere", "internationale organisatie" en "defensie/politie".

land is. Het gaat daarbij vooral om exportlicenties voor visualisatieschermen, militaire voertuigen (en onderdelen), vliegtuigonderdelen, militaire elektronica en beeldvormingsapparatuur. Dit soort exportlicenties waarbij de industrie als laatste gerapporteerde gebruiker wordt opgegeven is vrijwel altijd bestemd voor ‘bevriende landen’: 99,5% van de waarde van deze vergunde wapenexport heeft als laatst gekend gebruiker de industrie in een land waarvoor een (internationaal) invoercertificaat wordt gebruikt.^{xviii} In deze gevallen geeft de Vlaamse overheid zich geen rekenschap van het uiteindelijke eindgebruik van de haar vergunde wapenexport, aangezien ze de verantwoordelijkheid voor de verdere bestemming van deze Vlaamse goederen overdraagt aan ‘bevriende landen’.

Overheden, handelaars, particulieren en “andere” gebruikers zijn nooit of vrijwel nooit de laatste gerapporteerde gebruiker van wapens die vanuit Vlaanderen worden uitgevoerd. In minder dan 10% van de exportlicenties wordt één van deze categorieën vermeld als laatst gerapporteerde gebruikers.

1.3.6.2 Eindgebruikers uit derde landen

Volgens informatie van de Dienst Controle Wapenhandel blijkt uit de gegevens in aanvraagdossiers dat in “een aantal zeer uitzonderlijke gevallen” de eindgebruiker van de uitgevoerde goederen zich niet in het land van bestemming bevindt.¹³ Uit onze analyses blijkt dat in 2007 in totaal 27 uitgereikte uitvoervergunningen betrekking hadden op een eindgebruiker in een derde land (16% van alle aanvragen voor de export van militair materieel). De gezamenlijke waarde van deze specifieke aanvragen betreft 40,6 miljoen euro, wat neer komt 15% van de totale waarde van vergunde wapenexport in 2007. In tabel 17 worden deze gevallen opgelijst. In alle gevallen was de vermelde bestemming (defensiegerelateerde) industrie.

Uit het overzicht exportlicenties met eindgebruikers die zich niet in het land van bestemming bevinden voor 2007 (zie tabel 17) kunnen we drie grote patronen afleiden. Ten eerste dat deze praktijk vooral uitvoer naar Zweden en Israël betreft. Voor Israël is dit zelfs de enige vorm van wapenexport die door de Vlaamse Regering wordt toegelaten. Aanvragen voor wapenexportlicenties naar Israël waarbij een Israëlische eindgebruiker wordt opgegeven, worden namelijk geweigerd door de Vlaamse Regering (voor een meer gedetailleerde bespreking van de exportlicenties naar Israël, zie sectie 3.3). Ten tweede is in deze gevallen de initiële bestemming altijd de industrie van een land en de opgegeven eindgebruiker vrijwel steeds het leger van een derde land. Opvallend is dat ook het Belgisch leger via buitenlandse industrie Vlaams militair materieel heeft besteld (Zwitserse voertuigonderdelen en Israëlische kanonnen). Ten derde hebben deze vergunningen vooral betrekking op drie types van militair materieel: visualisatieschermen, onderdelen van militaire voertuigen en beeldvormingsapparatuur.

XVIII Indien het een levering betreft aan een EU-lidstaat, Andorra, Australië, Canada, Hongkong, Japan, Maleisië, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, Singapore, Turkije, de Verenigde Staten of Zuid-Korea, wordt op het moment van de vergunningaanvraag een Internationaal Invoercertificaat (IIC) voorgelegd. Bij leveringen naar Bosnië-Herzegovina, IJsland, Kroatië, Liechtenstein, de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, Servië en Montenegro, Zuid-Afrika of Zwitserland wordt ongeveer dezelfde procedure gevolgd, hoewel deze landen geen IIC maar een eigen nationaal invoercertificaat uitreiken.

Tabel 17: Gegunde uitvoervergunningen met een eindgebruiker in een derde land, 2007

Bestemming	Land van eind-gebruik	Eindgebruiker	Aard goederen	Aantal	Waarde (euro)
Duitsland	Duitsland en Verenigde Staten	Krijgsmacht	Visualisatieschermen (ML24)	1	47.800,00
Frankrijk	België	Krijgsmacht	Visualisatieschermen (ML24)	1	420.000,00
	Spanje	Defensie-gerelateerde industrie	Militaire elektronica (ML11.a)	1	61.859,42
Israël	België	Krijgsmacht	Kanonnen (ML2.a)	1	150.000,00
	Canada	Krijgsmacht	Infrarood- en warmtebeeldapparaat (ML15.d)	2	216.624,20
	Colombia	Krijgsmacht	Elektronica (ML25.i)	1	9.850,00
	Colombia	Krijgsmacht	Warmtebeeldapparaat (ML15.d)	1	21.298,42
	Duitsland	Krijgsmacht	Warmtebeeldapparaat (ML15.d)	1	18.040,00
	Kroatië	Krijgsmacht	Infrarood- en warmtebeeldapparaat (ML15.d)	1	1.604,20
	Roemenië	Krijgsmacht	Beeldversterkerapparaat (ML15.c)	1	42.350,00
	Roemenië	Krijgsmacht	Infrarood- en warmtebeeldapparaat (ML15.d)	2	21.981,03
	Slovenië	Krijgsmacht	Beeldversterkerapparaat (ML15.c)	1	38.500,00
	Verenigde Staten	Krijgsmacht	Infrarood- en warmtebeeldapparaat (ML15.d)	3	231.252,00
Spanje	Ierland	Krijgsmacht	Visualisatieschermen (ML24)	1	17.525,00
Zweden	Canada	Overheid	Visualisatieschermen (ML24)	1	15.320,00
	Denemarken	Krijgsmacht	Beeldversterkerapparaat (ML15.c)	1	26.514,00
	Denemarken	Krijgsmacht	Onderdelen voor militaire voertuigen (ML6.a)	3	1.895.340,01
	Estland	Krijgsmacht	Visualisatieschermen (ML24)	1	15.320,00
	India	Overheid	Visualisatieschermen (ML24)	1	61.280,00
	Nederland	Krijgsmacht	Onderdelen voor militaire voertuigen (ML6.a)	1	1.018.663,46
Zwitserland	België	(niet vermeld)	Onderdelen voor militaire voertuigen (ML6.a)	1	36.261.707,30
				27	40.592.829,04

1.3.7 Geweigerde uitvoervergunningen

Het afgelopen jaar werden 8 aanvragen voor een vergunning voor de export van militair materieel geweigerd door de Vlaamse Regering. Deze geweigerde vergunningsaanvragen hadden een gezamenlijke waarde van 5,7 miljoen euro. Vergeleken met de voorafgaande jaren werden in 2007 relatief veel vergunningsaanvragen geweigerd (4,21%) en dit voor een relatief hoge waarde (2,05%) (zie tabel 18).

Tabel 18: Overzicht van het aantal en de totale waarde van geweigerde uitvoervergunningen, 2003 – 2007

	2007	2006	2005	2003-04
Aantal	8 4,21%	5 2,69%	6 3,45%	8 2,23%
Waarde	5.665.414,45 2,05%	321.944,00 0,77%	1.204.271,21 0,77%	2.833.569,00 0,45%

De geweigerde vergunningsaanvragen waren bestemd voor Iran, Israël en Pakistan (zie tabel 19).

Tabel 19: Overzicht van de geweigerde aanvragen voor uitvoervergunningen, 2007

Land van bestemming	Eindgebruiker	ML	Beschrijving van goederen	Aantal vergunningen	Bedrag (euro)
Iran	Iraanse industrie	ML25	Aramide weefsels (catch-all)	1	2.390.000,00
Israël	Israëlische krijgsmacht	ML25.i	Onderdelen van infrarood beeld-opnemers (catch-all)	1	2.500.000,00
Israël	Israëlische krijgsmacht	ML15.d	Warmtebeeld-apparatuur	3	98.364,20
Israël	Georgische krijgsmacht	ML15.d	Warmtebeeld-apparatuur	1	43.416,01
Pakistan	Pakistaanse industrie	ML6.a	Onderdelen van militaire voertuigen	1	360.109,30
Pakistan	Pakistaanse krijgsmacht	ML6.a	Onderdelen van militaire voertuigen	1	273.525,94

Naar de industrie in **Iran** werd een vergunning geweigerd voor de export van aramide weefsels. Deze aramide weefsels worden gebruikt voor de productie van beschermende pakken voor ontmijners en kunnen ook gebruikt worden voor de productie van kogelvrije vesten. Door dit militair eindgebruik vallen deze weefsels, die niet op de Europese lijst van militair materieel staan, onder de Belgische catch-all clause en is de export van deze weefsels vergunningsplichtig. Na een negatief advies van de Dienst Controle Wapenhandel wegens twijfel over de

betrouwbaarheid van de klant als tussenpersoon voor militaire leveringen, werd ook het advies van de ambtelijke adviescommissie ^{xix} gevraagd. Deze commissie gaf ook een negatief advies over deze export “op basis van contacten met de staatsveiligheid, de betrokkenheid van de bestemming bij rakettechnologie, ook al is hij een reguliere aankoper voor het Iraanse leger en de betrokkenheid van de moederorganisatie bij de nucleaire sector”. ¹⁴ De bevoegde minister volgde beide adviezen en weigerde de export.

In 2007 werden vijf exportlicenties bestemd voor **Israël** geweigerd. Vier van deze vergunningen hadden een Israëlische eindgebruiker, meer bepaald het Israëlische leger. Het gaat hierbij om vergunningsaanvragen van twee Vlaamse bedrijven. Een eerste geweigerde export had betrekking op onderdelen van infrarood beeldopnemers bestemd voor een Israëlisch bedrijf maar met als eindgebruiker van deze producten het Israëlisch leger. Deze onderdelen staan op de Europese lijst van goederen voor tweeterlei gebruik, maar vallen omwille van het militair eindgebruik onder de Belgische catch-all clause en vereisen dus een militaire exportlicentie. De drie overige geweigerde vergunningsaanvragen voor goederen met als eindgebruiker het Israëlisch leger hadden betrekking op warmtebeeldapparatuur, specifiek ontwikkeld voor militair gebruik. De bevoegde minister heeft deze weigeringen gemotiveerd door te verwijzen naar het binnenlands gebruik van deze goederen en gelijkaardige weigeringen van Europese lidstaten naar Israël. ¹⁵

Zoals eerder in dit rapport vermeld (zie 1.3.6.2), worden niet alle vergunningsaanvragen voor de export van militair materieel naar Israël geweigerd door de Vlaamse Regering. De afgelopen jaren is een duidelijk patroon zichtbaar geworden inzake wapenleveringen aan Israël. Wapenexport naar Israël met als eindgebruiker van de Vlaamse goederen het Israëlisch leger, worden geweigerd door de Vlaamse Regering. Gaat het echter om een wapenexport naar Israël waar de goederen worden ingebouwd in grotere wapensystemen of een andere economische bewerking ondergaan en daarna worden doorverkocht aan eindgebruikers uit derde landen, dan wordt de vergunningsaanvraag doorgaans goedgekeurd. Zo werden in 2007 14 van de 15 aangevraagde exportlicentie met als bestemming de Israëlische industrie en een eindgebruiker uit een derde land goedgekeurd.

Een laatste geweigerde exportlicentie met als land van bestemming Israël had niet het Israëlische leger als eindgebruiker, maar het Georgische leger. De motivatie voor deze weigering is onbekend, maar ze is mogelijk te wijten aan de onstabiele politieke situatie in het land.

XIX De bevoegde minister laat zich voor het beslissen over ‘gevoelige aanvragen’ voor wapenhandelvergunningen sinds het voorjaar van 2006 bijstaan door een adviescommissie die is samengesteld uit de leidende ambtenaren van het departement Internationaal Vlaanderen, het departement Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI), en het Instituut voor de Aanmoediging van Innovatie door Wetenschap en Technologie in Vlaanderen (IWT).

In 2007 werden ook vergunningsaanvragen voor de export van militair materieel naar **Pakistan** geweigerd door de Vlaamse Regering. Het gaat hierbij om twee weigeringen voor de export van onderdelen van militaire voertuigen. Over een van deze geweigerde vergunningsaanvragen is momenteel meer informatie bekend. Het betreft meer bepaald onderdelen voor een gepantserd voertuig bestemd voor een Pakistaans productiebedrijf dat afhangt van het Pakistaans ministerie van defensie.¹⁶ De motivatie ten gronde voor deze weigering is onduidelijk. Ze werd voorafgegaan door een negatief advies van zowel de administratie als de adviescommissie.^{xx}

XX Opvallend is dat de versie van de feiten die de bevoegde minister gaf in de vergadering van de Subcommissie Wapenhandel op 27 november 2007 op een aantal vlakken verschilt met de rapportage over deze geweigerde vergunningsaanvraag in het officiële halfjaarlijks verslag van de Vlaamse Regering. Zo waren de goederen, volgens de minister, op zichzelf niet vergunningsplichtig maar werd de catch-all clause ingeroepen gezien de uiteindelijke eindgebruiker van deze voertuigen het Pakistaanse leger was. Volgens het officiële halfjaarlijks verslag aan het parlement gaat het echter om vergunningsplichtige voertuigonderdelen (ML6.a: voertuigen en/of hun onderdelen specifiek ontworpen voor militair gebruik) wat ook logisch is gezien het om onderdelen van pantservoertuigen gaat. In hetzelfde halfjaarlijks verslag wordt ook geen eindgebruiker opgegeven van deze goederen, terwijl dit volgens de verklaringen van de bevoegde minister in de Subcommissie Wapenhandel van het Vlaams Parlement, het Pakistaanse leger is.

1.4

Doorvoer

1.4.1 Totaalcijfers

In 2007 werden 16 vergunningen uitgereikt door de Vlaamse Regering voor de doorvoer van militair materieel, met een gezamenlijke waarde van 35,3 miljoen euro. Geen enkele aanvraag voor een doorvoervergunning werd het afgelopen jaar geweigerd.

Tabel 20: Overzicht van het aantal en totale waarde van aangevraagde doorvoervergunningen per maand in 2007 ^{XXI}

Maand	Goedgekeurde doorvoer		Geweigerde doorvoer	
	Totaal aantal	Totale waarde	Totaal aantal	Totale waarde
Januari	1	53.874,65	0	–
Februari	0	–	0	–
Maart	0	–	0	–
April	3	7.192.085,68	0	–
Mei	4	2.944.383,81	0	–
Juni	2	1.954.399,49	0	–
Juli – augustus ^{XXI}	1	21.688.656,80	0	–
September	1	302.794,29	0	–
Oktober	4	1.141.185,52	0	–
November	0	–	0	–
December	0	–	0	–
Totaal	16	35.277.380,24	0	–

XXI Voor de maanden juli – augustus werd geen apart maandelijks rapport gepubliceerd door de Dienst Controle Wapenhandel, maar is net als vorig jaar enkel een gezamenlijk rapport beschikbaar.

Het zeer beperkt aantal doorvoervergunningen is opmerkelijk gezien in Vlaanderen een aantal zee- en luchthavens liggen die een belangrijke plaats innemen in het wereldwijd vrachtvervoer. Onder meer via de haven van Antwerpen, de zeehaven van Zeebrugge, en de luchthavens van Zaventem en Oostende kunnen militaire goederen worden doorgevoerd.

Tabel 21: Overzicht van totaal aantal, totale waarde en gemiddelde waarde van doorvoer- vergunningen per jaar, 1999 – 2007

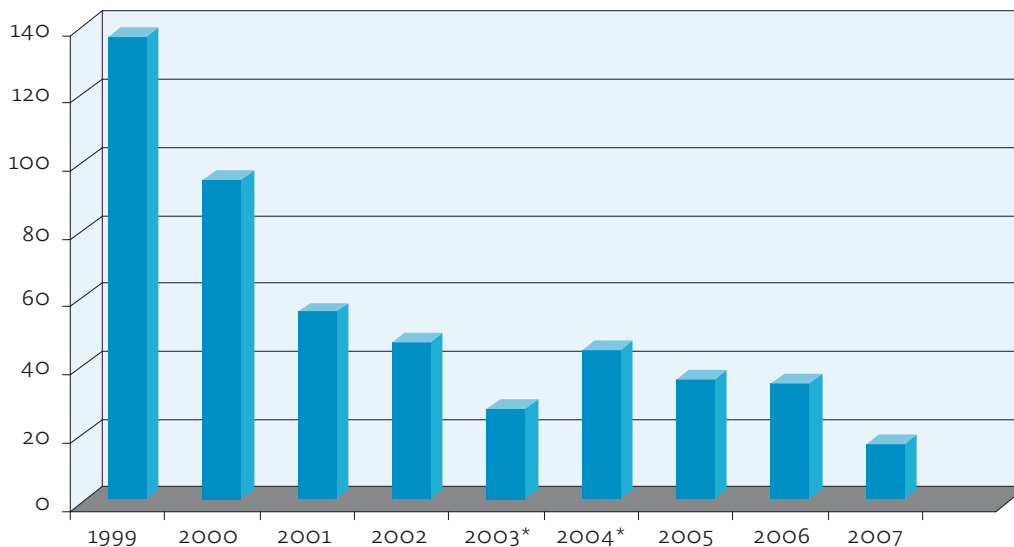
Periode	Totaal aantal vergunningen	Totale waarde vergunningen	Gemiddelde waarde vergunning
1999	136	40.820.924,89	300.153,86
2000	94	70.793.970,88	753.127,35
2001	55	40.977.158,00	745.039,24
2002	46	120.174.581,00	2.612.490,89
2003	26	175.555.110,33	6.675.099,25
2004 ^{XXII}	44	353.459.680,89	9.881.734,72
2005	35	20.783.983,37	593.828,10
2006	34	142.324.101,44	4.186.002,98
2007	16	35.277.380,24	2.204.836,27

Tabel 21 toont aan dat het aantal doorvoervergunningen de afgelopen jaren stelselmatig is afgenomen. Terwijl er in 1999 nog 136 Nederlandstalige doorvoervergunningen werden uitge-reikt, ligt dit cijfer in 2007 met 16 doorvoervergunningen opvallend laag (een vermindering met factor 8,5). De vaststelling dat eind jaren negentig een groot aantal doorvoervergunningen werd aangevraagd en goedgekeurd, toont aan dat logistieke knooppunten in Vlaanderen wel degelijk

XXII De geschatte cijfers voor 2003 en 2004 werden op dezelfde wijze berekend als bij de geschatte invoer- en uit-voercijfers van dezelfde jaren (zie sectie 1.2.2).

gebruikt worden om militair materieel door te voeren. Dat in 2007 een summiere 16 doorvoertransacties voor militaire goederen werden vergund, wekt dan ook verbazing, aangezien het totale vrachtvervoer in Vlaanderen de afgelopen jaren niet is gedaald.¹⁷

Figuur 7: Evolutie aantal Vlaamse doorvoervergunningen, 1999 – 2007

* Geschatte waarde voor 2003 en 2004 op basis van beschikbare cijfergegevens

1.4.2 Aard van doorgevoerde goederen

De zestien doorvoervergunningen die in 2007 werden uitgereikt door de Vlaamse Regering hadden betrekking op een beperkt aantal types van militair materieel (zie tabel 22):

- **Kleine en lichte wapens** (ML1):
 - machinegeweren van Turkije naar de strijdkrachten in El Salvador (13.600 euro)
 - pistolen van de Verenigde Staten naar het Franse leger (53.74,65 euro)
 - geweren, pistolen, toebehoren en speciaal ontworpen onderdelen van Zwitserland naar Canada (52.832,53 euro)
- **Kanonnen** (ML2.a) van Canada naar het Braziliaans leger (302.794,29 euro)
- **Munitie** (ML3.A):
 - munitie voor kleine en lichte wapens van Zwitserland naar het leger van het Verenigd Koninkrijk (21,7 miljoen euro)
 - munitie voor zware wapens van de Verenigde Staten naar de Turkse defensie-gerelateerde industrie (263.000 euro)

- **Militaire voertuigen en onderdelen** (ML6.a):
 - Vanuit vier verschillende landen (Zwitserland, Duitsland, Canada en de Verenigde Staten) bestemd voor Kameroen, Uruguay (overheid en leger), Brazilië (leger) en Noorwegen (defensiegerelateerde industrie) voor een gezamenlijke waarde van 9,7 miljoen euro.
 - Een opvallende dubbele doorvoer van Israël naar Zwitserland en terug naar Israël. Het betreft een doorvoer in het kader van demonstratiedoeleinden van mobiele observatie- en verkenningssystemen voor het Zwitserse ministerie van defensie. Nadien worden de voertuigen ongewijzigd teruggezonden naar Israël.¹⁸
- **Springstoffen** (HMX en derivaten) (ML8.a) van Noorwegen naar de Chileense industrie (230.361,04 euro)
- **Bommen, torpedo's, raketten, andere ontploffingsmechanismen en verwante uitrusting** (ML4.a + ML4.b) van de Verenigde Staten naar de defensiegerelateerde industrie in Noorwegen (1,9 miljoen euro)
- **Geweren, munitie, militair oefenmaterieel en ordehandhavingsmateriaal** (ML1.a, ML3.a, ML14 en ML26) van Duitsland naar een internationale troepenmacht in de Democratische Republiek Congo (84.491 euro).

Tabel 22: Verdeling verstrekte doorvoervergunningen naar type militair materieel, 2005 – 2007

ML-categorie	2007		2006		2005	
	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde
ML1	3	120.307,18	4	702.572,46	2	438.294,39
ML1.a	2	66.432,53	3	661.087,10	2	438.294,39
ML1.d	1	53.874,65	1	41.485,36	0	–
ML2 (ML2.a)	1	302.794,29	1	15.130.000,00	0	–
ML3 (ML3.a)	2	21.951.656,80	4	4.609.076,91	4	4.145.711,42
ML6	7	10.687.769,93	14	60.527.090,01	10	6.943.484,84
ML6.a	7	10.687.769,93	13	60.435.820,01	10	6.943.484,84
ML6.b	0	–	1	91.270,00	0	–
ML8 (ML8.a)	1	230.361,04	1	30.067,64	2	207.120,00
Combinatie	2	1.984.491,00	2	53.573.124,33	1	1.806,00
ML04a + ML04b	1	1.900.000,00			0	–
ML01a+ML03a+ML14+ML26	1	84.491,00			0	–
Overige combinaties	0	–	2	53.573.124,33	1	1.806,00
Overige types (ML4,9,10,11,13,23,25,26)	0	–	7	7.744.439,23	16	9.047.566,72
Totaal	16	35.277.380,24	34	142.324.101,44	35	20.783.983,37

Gezien het kleine aantal doorvoervergunningen is een vergelijking met voorgaande jaren naar de aard en de laatste gebruiker van de goederen, met het oog op het herkennen van trends en evoluties, weinig zinvol.

2

*De uitvoer van goederen
voor tweëërlei gebruik
vanuit Vlaanderen*

Producten voor tweërlei gebruik, ook wel *dual-use* producten genoemd, zijn niet speciaal voor militaire doeleinden ontwikkeld, maar voor burgerlijk gebruik. Ze kunnen eventueel wel een militaire toepassing hebben. De Europese Unie heeft uit veiligheidsoverwegingen bepaald dat ook de handel in deze goederen moet gecontroleerd worden (Verordening 1334/2000), met name om de verspreiding van nucleaire, chemische en biologische goederen en technologieën tegen te gaan. Er is een lijst met goederen voor tweërlei gebruik opgesteld, en wanneer zo'n producten naar buiten EU-grenzen verhandeld worden, geldt in elke lidstaat dat een vergunning moet worden aangevraagd. Binnen de EU is er voor deze goederen, in tegenstelling tot de militaire producten, vrij verkeer, met uitzondering van nucleair materiaal. In het Vlaams controlesysteem hebben goederen voor tweërlei gebruik altijd een burgerlijke eindgebruiker. Als de gebruiker militair is, valt de handel immers onder de *catch-all* clause, en wordt het goed als een militair product behandeld.

Sinds januari 2007 is informatie over de Vlaamse uitvoervergunningen voor goederen voor tweërlei gebruik publiek beschikbaar. In dit hoofdstuk analyseren we de aanvragen voor deze uitvoervergunningen. Bij de analyse van de goedgekeurde vergunningsaanvragen behouden we het onderscheid tussen de individuele en globale uitvoervergunningen dat door de overheid wordt gehanteerd. Voor deze twee types van uitvoervergunningen bekijken we niet enkel de totaalcijfers, maar verdiepen we ons ook in een meer diepgravende analyse van de aard en bestemming van deze export. Nadien wordt dieper ingegaan op de vergunningsaanvragen die in de loop van 2007 werden geweigerd. Voor we de goedgekeurde en geweigerde vergunningsaanvragen analyseren, bespreken we echter eerst bondig de wijze van rapporteren in de periodieke verslagen over deze vergunningsaanvragen.

2.1

Vlaamse rapporteringswijze anno 2007

Sinds januari 2007 kunnen maandrappen met een overzicht van de goedgekeurde en geweigerde licenties voor de definitieve export van goederen voor tweëerlei gebruik via de website van de Dienst Controle Wapenhandel worden geconsulteerd.

Deze maandrappen vermelden voor elke vergunningsaanvraag de volgende kenmerken:

- de aard van de goederen: hoofdcategorie en meer gedetailleerde code van goederen die gebaseerd is op de Europese lijst van goederen voor tweëerlei gebruik ^{xxiii}
- het land van bestemming
- de waarde van de vergunningsaanvraag.

Sinds het maandrapp van april 2007 wordt voor elk vergunningsaanvraag ook het dossierjaar meegedeeld en wordt onderaan het rapport expliciet vermeld of het een individuele of globale vergunning betreft.

De eindgebruiker van de goederen wordt, in tegenstelling tot de rapportage inzake de buitenlandse handel in militair materieel, niet meegedeeld in de periodieke verslagen. Deze keuze wordt gemotiveerd door de vaststelling dat de eindgebruiker altijd van civiele aard is. Immers, de export van goederen voor tweëerlei gebruik met een militair eindgebruik vallen onder de Belgische catch-all clausule en worden daarom opgenomen in de periodieke verslagen over de buitenlandse handel in militair materieel. ¹⁹

XXIII De producten en technologie die op deze lijst staan worden verdeeld over 10 hoofdcategorieën (zie bijlage 2), met elk vijf subcategorieën (A: "Systemen, apparatuur en onderdelen", B: "Test-, inspectie- en productie-apparatuur", C: "Materialen", D: "Programmatuur", E: "Technologie"). Binnen deze subcategorieën worden de producten en technologie nog verder onderscheiden.

2.2

Algemeen overzicht individuele en globale uitvoervergunningen

Tabel 23 geeft een overzicht van het aantal en de totale waarde van de goedgekeurde exportlicenties per maand voor goederen voor tweëerlei gebruik, en dit voor zowel de individuele als globale vergunningen. We kunnen onmiddellijk vaststellen dat de maandelijkse waarden van toegekende exportlicenties voor goederen voor tweëerlei gebruik, zowel voor individuele als globale vergunningen, sterk schommelen. Deze maandelijkse schommelingen zijn eigen aan de activiteiten in de betreffende sector, en worden ook vastgesteld bij de cijfers inzake de buitenlandse handel in militair materieel.

Tabel 23: Overzicht van het aantal en totale waarde van goedgekeurde vergunningen per maand in 2007, per type vergunning

Maand	Individuele vergunningen		Globale vergunningen	
	Totaal aantal	Totale waarde	Totaal aantal	Totale waarde
Januari	1	18.633.962,00	2	30.027.761,00
Februari	2	7.662.820,00	0	–
Maart	9	4.248.287,00	3	600.051.500,00
April	3	19.653.245,00	5	2.767.537,20
Mei	4	1.340.836,56	4	165.330.950,00
Juni	24	76.142.922,61	4	308.225.743,00
Juli – augustus ^{xxiv}	7	17.483.392,10	2	4.366.190,00
September	3	306.751,00	2	6.385.868,30
Oktober	13	33.968.346,48	3	9.128.427,00
November	5	671.520,96	0	–
December	11	65.496.206,18	5	23.040.782,73
Totaal	82	245.494.861,39	30	1.149.438.187,73
Gemiddelde waarde/ vergunning	2.993.839,77		38.314.606,26	

In 2007 werden voor de export van goederen voor tweërlei gebruik 82 individuele vergunningen uitgereikt voor een totale waarde van 245,5 miljoen euro en 30 globale vergunningen voor een totale waarde van 1,149 miljard euro. De gemiddelde waarde van globale uitvoervergunningen (38,3 miljoen euro) voor deze goederen ligt beduidend hoger dan de gemiddelde waarde van individuele uitvoervergunningen (3,0 miljoen euro). Dit ligt voor de hand gezien globale vergunningen niet worden uitgereikt voor welbepaalde individuele transacties, maar een exporteur de mogelijkheid bieden om continu goederen uit te voeren naar de opgegeven landen (al dan niet naar vooraf vastgelegde bestemmingen).

Er bestaat een discrepantie tussen het aantal globale vergunningen dat vermeld wordt in dit rapport en het aantal globale vergunningen dat vermeld wordt in de maandrapporten van de Dienst Controle Wapenhandel. Dit komt omdat een aantal grote bedrijven soms meerdere identieke globale vergunningen aanvragen om zo *“over de nodige faciliteiten te beschikken bij de diverse douanekantoren en om gelijktijdig de vermelde producten te kunnen uitvoeren naar verschillende landen. De firma beoogt niet om producten voor het gezamenlijk bedrag van de ... vergunningen uit te voeren. Zij heeft echter meerdere licenties nodig om te voldoen aan de administratieve formaliteiten en voor de afhandeling van het economisch proces”*.²⁰ In de maandrapporten van de Dienst Controle Wapenhandel worden deze identieke vergunningen opgeteld bij de overige vergunningen bij het opstellen van de maandelijks totaalcijfers. Het spreekt voor zich dat deze wijze van handelen een vertekend beeld geeft van het aantal en de waarde van de uitgereikte globale vergunningen. In onze analysemethodologie beschouwen we deze extra vergunningen niet als vergunningen maar als “kopijen” van eenzelfde vergunning. Indien vijf identieke vergunningen worden aangevraagd door hetzelfde bedrijf, tellen we slechts één vergunning mee bij de totaalcijfers.

XXIV Voor de maanden juli en augustus werd geen apart maandelijks rapport gepubliceerd door de Dienst Controle Wapenhandel, maar is enkel een gezamenlijk rapport beschikbaar.

De vier overige vergunningen worden in dit geval louter beschouwd als extra kopijen. Op deze manier kunnen we op een meer realistische wijze de vergunningsplichtige handelingen inschatten.

Uit de cijfers in tabel 23 kunnen we verder afleiden dat de waarde van de individuele uitvoervergunningen voor goederen voor tweërlei gebruik in 2007 iets lager ligt dan de waarde van de vergunde export van militair materieel (270,3 miljoen euro). De gezamenlijke waarde van de globale uitvoervergunningen voor goederen voor tweërlei gebruik ligt daarentegen meer dan viermaal zo hoog als de totale waarde van de vergunde export van militair materieel uit Vlaanderen. We kunnen er niet van uitgaan dat de ingevulde bedragen bij globale vergunningsaanvragen een realistische afspiegeling zijn van effectief geplande export. Globale uitvoervergunningen hebben namelijk geen betrekking op individuele transacties maar op een mogelijke uitvoer van een aantal producten naar alle bestemmingslanden waar het bedrijf potentiële klanten vermoedt. Uitvoervergunningen met enorm hoge opgegeven waarden zijn dan ook geen uitzondering.

Tabel 24 geeft een overzicht van de vijf meest waardevolle vergunningsaanvragen van 2007. Het afgelopen jaar hadden vier vergunningsaanvragen een waarde van minstens 100 miljoen euro (allemaal globale vergunningen). Bij één van deze vergunningen werden de geëxporteerde goederen door de exporteur een waarde toegekend van maar liefst 600 miljoen euro. Het desbetreffende bedrijf verwacht niet echt om voor dit bedrag vergunningsplichtige werktuigen uit te voeren; het gaat om potentiële uitvoer en dus ook om een potentieel bedrag van 600 miljoen euro. De bedragen voor globale vergunningen moeten, net als de landen van bestemming bij deze vergunningen, dus met een flinke korrel zout genomen worden. Het gaat in principe om maximumbedragen.

Tabel 24: Meest waardevolle vergunningsaanvragen voor de uitvoer van goederen voor tweërlei gebruik

Rang	Type Vergunning	Categorie	Aard van goederen	Aantal landen	Waarde (miljoen euro)
1	Globaal	2	Werktuigen voor draaien en werktuigen voor frezen (BOO1.a, .b.1 en .b.2)	3	600,0
2	Globaal	5	Symmetrische algoritmes met een sleutellengte van meer dan 56 bits (AOO2.a.1.a) en verwante programmatuur (DOO2.c.1)	3	200,0
3	Globaal	5	Symmetrische algoritmes met een sleutellengte van meer dan 56 bits (AOO2.a.1.a)	26	150,0
4	Globaal	5	Symmetrische algoritmes met een sleutellengte van meer dan 56 bits (AOO2.a.1.a)	28	100,0
5	Individueel	0	Speciale splijtstoffen (COO2)	1	56,9

Gezien de sterk verschillende aard van individuele en globale vergunningen bespreken we in de volgende secties de cijfers voor 2007 inzake de twee types van vergunningen apart.

2.3

Individuele vergunningen

2.3.1 Aard van de goederen

Individuele vergunningen voor de export van goederen voor tweëerlei gebruik vanuit Vlaanderen hebben voornamelijk betrekking op twee types van producten: nucleaire goederen en ‘materialen, chemicaliën, micro-organismen en toxines’.

In totaal werden in 2007 25 individuele vergunningen voor de export van vergunningsplichtige **nucleaire goederen**, met een gezamenlijke waarde van 129,4 miljoen euro, uitgereikt door de Vlaamse Regering. Een nauwkeurig blik op de individuele vergunningen voor de export van dit type producten toont aan dat deze vergunningen bijna altijd betrekking hebben op splijtstoffen (127,4 miljoen euro) en dat de vergunde goederen vrijwel altijd bestemd waren voor een beperkt aantal EU-landen (Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Oostenrijk), de Verenigde Staten, een aantal Aziatische landen (Japan, China, India, Zuid-Korea) en Brazilië.

Verder werden een groot aantal individuele vergunningen uitgereikt voor de export van bepaalde soorten **‘materialen, chemicaliën, micro-organismen en toxines’** en in minder mate verwant inspectiemateriaal (28 vergunningen voor een gezamenlijke waarde van 92,6 miljoen euro). Het gaat daarbij meer specifiek vooral om *chemische stoffen geschikt voor het vervaardigen van toxische stoffen (C350)*, *bepaalde fluorkoolstoffen in koelvloeistoffen voor elektronische systemen (C006.b)* en *giftige chemische stoffen en voorlopers van chemische stoffen (C450)*. Deze producten waren in 2007 bestemd voor 23 landen in Afrika, Noord-Amerika, Latijns-Amerika en Azië. De belangrijkste afzetmarkten voor deze producten (in termen van waarde) zijn Ghana (47,4 miljoen euro), Zuid-Korea (18,8 miljoen euro), Nigeria (6,5 miljoen euro), Mauritanië (6,5 miljoen euro) en Ivoorkust (1,1 miljoen euro).

Tabel 25: Aantal en waarde van per categorie en subcategorie van individuele uitvoervergunningen

Categorie materieel	Aantal vergunningen	Waarde vergunningen
CAT 0: Nucleaire goederen	25	129.414.551,00
<i>Uitrusting voor fabrieken speciaal ontworpen voor de vervaardiging van splijtstofelementen voor kernreactoren (B005)</i>	3	1.999.822,00
<i>Speciale splijtstoffen (C002)^{xxv}</i>	20	127.403.724,00
<i>Natuurlijk uraan, verarmd uraan of bepaalde vormen van thorium (C001) en speciale splijtstoffen (C002)</i>	2	11.005,00
CAT 1: Materialen, chemicaliën, micro-organismen, toxines	28	92.629.924,50
<i>Natriumcyanide (C350/45)</i>	7	64.887.558,43
<i>Bepaalde fluorkoolstoffen in koelvloeistoffen voor elektronische systemen (C006.d)</i>	1	18.633.962,00
<i>Methyldiethanolamine (C450.b.8)</i>	5	7.586.265,85
<i>Triethanolamine (350/46)</i>	3	361.094,00
<i>Kaliumcyanide (C350/40)</i>	2	134.580,84
<i>Dimethylamine (C350/16)</i>	2	131.363,28
<i>Inspectieapparatuur die gebruik maakt van ultrasone of röntgentomografie en ontworpen is voor composieten (B001.f)</i>	1	80.000,00
<i>Lithium of producten of toestellen die verrijkt lithium bevatten (C233)</i>	3	825,00
<i>Triethylfosfiet (C350/30)</i>	1	85,10
<i>Meerdere combinaties van verschillende types materialen en chemische stoffen (C011, C111, C230, C231, C350 en C351)</i>	3	814.190,00
CAT 2: Materiaalbewerking	4	7.754.967,46
<i>Meerdere combinaties van bepaalde types chemisch productieapparatuur (B350.a, B350.b, B350.c en B350.e)</i>	2	7.435.744,46
<i>Bepaalde werktuigmachines voor draaien (B001.a)</i>	1	234.000,00
<i>Bepaalde digitale besturingseenheden, in combinatie met speciaal ontworpen programmatuur voor het testen door middel van trillingen (B116.b) en programmatuur speciaal ontworpen of aangepast voor het gebruik ervan (D101)</i>	1	85.223,00
CAT 3: Elektronica	7	9.921.428,58
<i>Verschillende soorten resists (C002, C002.a en C002.d)</i>	5	9.680.399,00
<i>Inductief gekoppelde plasmamassaspectrometers (A233.a)</i>	2	241.029,58
CAT 5: Telecommunicatie en informatiebeveiliging	10	4.863.359,82
<i>Systemen, apparatuur en onderdelen ontworpen of aangepast voor het hanteren van cryptografie (A002.a.1) en bepaalde soorten apparatuur hiervoor (D002.a en D002.c.1)</i>	10	4.863.359,82

XXV Onder deze categorie vallen de splijtstoffen plutonium-239, uraan-233, "uraan verrijkt in de isotopen 235 of 233", en elk materiaal dat het voorgaande bevat.

Categorie materieel	Aantal vergunningen	Waarde vergunningen
CAT 6: Sensoren en lasers	5	745.470,52
<i>Focal plane arrays en beeldcamera's met focal plane arrays (A002.a.3 en A003.b.4)</i>	5	745.470,52
CAT 7: Navigatie en vliegtuigelektronica	2	132.850,00
<i>Bepaalde types instrumentatie, navigatieapparatuur en systemen en specifieke onderdelen (A103)</i>	1	126.400,00
<i>Bepaalde types ontvangstapparatuur voor wereldwijde satellietnavigatiesystemen en specifieke onderdelen (A105)</i>	1	6.450,00
Europese catch-all (Verordening 1334/2000 Art.4.1)	1	32.309,51
Totaal	82	245.494.861,39

Voor de overige types van producten voor tweëerlei gebruik werden in 2007 slechts in beperkte mate en voor een eerder beperkt bedrag individuele uitvoervergunningen aangevraagd en goedgekeurd. Het gaat daarbij om individuele vergunningen voor de export van producten voor **materiaalbewerking** (vooral chemisch productieapparatuur voor Saoedi-Arabië), **elektronica** (vooral **resists**^{xxvi} voor Israël, Rusland en Azerbeidzjan), systemen en apparatuur voor **telecommunicatie en informatiebeveiliging** (cryptografie), **sensoren en lasers** (*focal plane arrays*^{xxvii} en beeldcamera's met *focal plane arrays* voor Israël en Singapore) en instrumentatie en apparatuur voor **navigatie en vliegtuigelektronica**.

Opvallend is dat in 2007 ook een individuele uitvoervergunning werd uitgereikt voor goederen voor tweëerlei gebruik die onder de **Europese catch all clause** vallen²¹ voor goederen die kunnen worden aangewend bij de aanmaak of gebruik van chemische, biologische of nucleaire wapens, zoals neergeschreven in artikel 4.1 van de verordening 1334/2000. Het gaat hierbij meer specifiek om producten die “geheel of gedeeltelijk bestemd zijn of kunnen zijn voor gebruik in verband met de ontwikkeling, de productie, de behandeling, de bediening, het onderhoud, de opslag, de opsporing, de herkenning of de verspreiding van chemische, biologische of nucleaire wapens of andere nucleaire explosiemiddelen, of voor de ontwikkeling, de productie, het onderhoud of de opslag van raketten die dergelijke wapens naar hun doel kunnen voeren”. Opmerkelijk aan deze vergunning is dat de goedgekeurde export van deze producten bestemd was voor Iran, een land dat verdacht wordt van het ontwikkelen van een militair nucleair programma. In de loop van 2007 werden ook twee exportlicenties bestemd voor dit land door de Vlaamse overheid geweigerd: één voor uitrusting voor een nucleaire fabriek en een andere voor goederen die vallen onder de reeds vermelde Europese catch-all clause die betrekking heeft op chemische, biologische en nucleaire wapens (zie later).

XXVI Resists zijn producten die gebruikt worden bij het ontwikkelen van elektronische chips.

XXVII Focal plane arrays zijn een bepaald type van lenzen.

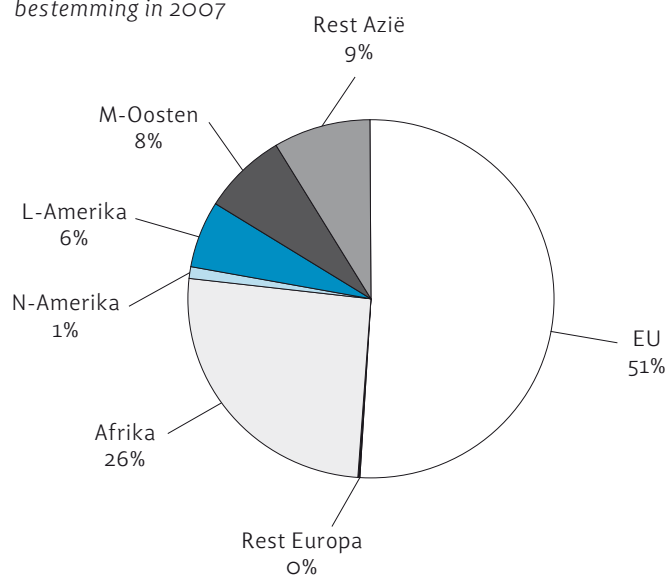
2.3.2 Bestemming van de goederen

De belangrijkste regio van bestemming van goederen voor tweeeërlei gebruik die met individuele vergunningen worden uitgevoerd is de **Europese Unie**: in 2007 werden 13 exportlicenties met een gezamenlijke waarde van 124,5 miljoen euro met een EU-land als bestemming uitgereikt (51%). Dit is opmerkelijk gezien het verkeer van goederen voor tweeeërlei gebruik binnen de Europese Unie in principe vrij is. Hierop bestaat echter één uitzondering: het verkeer van nucleair materiaal. Een nauwkeurige blik toont dan ook aan dat de 13 exportlicenties bestemd voor landen uit de Europese Unie allemaal nucleair gerelateerd materiaal betreffen. Het gaat meer bepaald om 12 exportlicenties voor speciale splijtstoffen bestemd voor Duitsland (8), Frankrijk (2), het Verenigd Koninkrijk (1) en Oostenrijk (1) en om 1 exportlicentie bestemd voor Frankrijk die betrekking heeft op uitrusting voor een fabriek waar splijtstofelementen voor kernreactoren worden vervaardigd.

Ook de **Verenigde Staten** voeren (quasi) enkel nucleaire goederen voor tweeeërlei gebruik uit Vlaanderen in en dit voor 3,1 miljoen euro in 2007. Export van goederen voor tweeeërlei gebruik naar dit Noord-Amerikaans land is, in tegenstelling tot de export van militair materieel, vrij beperkt.

De tweede belangrijkste afzetmarkt (in termen van waarde) van Vlaamse goederen voor tweeeërlei gebruik is **Afrika**. Afrikaanse landen waren in 2007 de bestemming van 18 exportlicenties met een gezamenlijke waarde van 62,8 miljoen euro (26%). Het betreft vooral de export naar een tiental landen van chemicaliën en materialen, en producten voor telecommunicatie en informatiebeveiliging. Eén exportlicentie had ook betrekking op elektronica (plasmamassaspectometers bestemd voor Kenia).

Figuur 8: Verdeling van de waarde van de export van goederen voor tweeeërlei gebruik per regio van bestemming in 2007

De export van goederen voor tweeeërlei gebruik vanuit Vlaanderen naar **Latijns-Amerika** heeft voornamelijk betrekking op chemicaliën en is bestemd voor Chili, Mexico, Guatemala en Brazilië. In totaal gaat het om 6 vergunningen voor een gezamenlijke waarde van 14,9 miljoen euro (6%).

Naar het **Midden-Oosten** werd in 2007 een breder gamma aan exportproducten voor tweeeërlei gebruik vergund. Onder de 14 exportlicenties, met een gezamenlijke waarde van 18,5 miljoen euro (8%), vinden we chemicaliën, chemische productieapparatuur, elektronica, focal plane arrays en verwante beeldcamera's, en (onderdelen van) instrumentatie en navigatieapparatuur en systemen.

Ook de **overige Aziatische landen** voeren een breed gamma aan Vlaams producten voor tweeeërlei gebruik in. In 2007 bedroeg de gezamenlijke waarde van de exportlicenties bestemd voor deze landen 20,9 miljoen euro. Onder deze exportlicenties valt vooral de hoge waarde van de export van fluorkoolstoffen in koelvloeistoffen voor elektronische systemen (CAT1) naar Zuid-Korea op.

Tabel 26: Aantal en totale waarde van gegunde individuele uitvoervergunningen per regio/land in 2007

Regio/Land van bestemming	Aantal	Waarde	Aard goederen (% waarde)
Europese Unie	13 (16%)	124.489.775,00 (51%)	
Duitsland	8	123.993.235,00	CATo
Frankrijk	3	496.440,00	CATo
Oostenrijk	1	0,00	CATo
Verenigd Koninkrijk	1	100,00	CATo
Rest Europa	4 (5%)	673.903,96 (0%)	
Oekraïne	1	300.900,00	CAT1
Rusland	2	315.080,00	CAT3 (73%), CAT2 (17%)
Servië-Montenegro	1	57.923,96	CAT1
Afrika	18 (22%)	62.827.493,36 (26%)	
Algerije	1	329.860,00	CAT1
Ghana	2	47.437.121,47	CAT1
Guinee	1	724.790,00	CAT5
Ivoorkust	2	2.026.152,56	CAT1 (53%), CAT5 (47%)
Kenia	5	2.360.283,33	CAT5 (97%), CAT3 (3%)
Mauritanië	1	1.953.784,50	CAT1
Mauritius	1	515.065,00	CAT5
Nigeria	1	6.500.000,00	CAT1
Senegal	3	405.794,00	CAT5 (95%), CAT1 (5%)
Zimbabwe	1	574.642,50	CAT1

Regio/Land van bestemming	Aantal	Waarde	Aard goederen (% waarde)
Noord-Amerika	5 (6%)	3.148.054,00 (1%)	
Verenigde Staten	5	3.148.054,00	CATo (100%), CAT1 (0%)
Latijns-Amerika	6 (7%)	14.931.973,28 (6%)	
Brazilië	1	9.000,00	CATo
Chili	1	13.791.420,00	CAT1
Guatemala	2	131.363,28	CAT1
Mexico	2	1.000.190,00	CAT1 (77%), CAT2 (23%)
Midden-Oosten	16 (20%)	18.541.936,12 (8%)	
Armenië	1	114,50	CAT1
Azerbeidzjan	1	256.262,00	CAT3
Israël	7	10.108.312,32	CAT3 (91%, CAT6 (6%), CAT1 (3%))
Jordanië	1	85,10	CAT1
Saoedi-Arabië	2	7.435.744,46	CAT2
Verenigde Arabische Emiraten	4	741.417,74	CAT1 (60%), CAT3 (22%), CAT7 (17%)
Rest Azië	20 (24%)	20.881.725,57 (9%)	
China	1	560.000,00	CATo
Hong Kong	1	76,52	CAT5
India	3	10.280,00	CAT1 (80%), CAT o (20%)
Iran	1	32.309,51	EU Catch-all
Japan	5	261.445,00	CATo (100%), CAT1 (0%)
Maleisië	1	80.000,00	CAT1
Singapore	3	177.914,20	CAT6 (78%), CAT1 (22%)
Taiwan	1	40.000,00	CAT1
Zuid-Korea	4	19.719.700,34	CAT1 (95%), CATo (5%), CAT7 (0%)
Totaal	82	245.494.861,39	

2.4

Globale vergunningen

Globale vergunningen voor de export van goederen voor tweëerlei gebruik verschillen van individuele vergunningen doordat ze geen betrekking hebben op vooraf bepaalde individuele transacties. Met een globale vergunning kan een Vlaamse exporteur bepaalde vooraf bepaalde goederen uitvoeren naar de landen die zijn opgenomen in de vergunning. In sommige gevallen wordt ook een beperking opgelegd met betrekking tot bestemmingen in deze landen. Doordat de exporteur meermaals kan uitvoeren naar elk van deze landen dienen de waarden die worden vermeld in de vergunningsaanvragen te worden beschouwd als maximumbedragen. Vlaamse bedrijven vragen namelijk exportlicenties aan voor hun producten voor een breed gamma aan potentiële klanten, waardoor de opgegeven waarde beduidend hoger ligt dan de reële vergunningsplichtige export van deze bedrijven.

2.4.1 Aard van de goederen

De meeste globale vergunningen die in Vlaanderen worden aangevraagd voor de export van goederen voor tweëerlei gebruik hebben betrekking op allerhande **‘materialen, chemicaliën, micro-organismen en toxines’** en programmatuur voor de ontwikkeling, productie of gebruik van deze stoffen. Het gaat meer bepaald om 17 globale vergunningen met een gezamenlijke waarde van 57,7 miljoen euro, en dit voor bijvoorbeeld allerhande, al dan niet giftige, *chemische stoffen* (C350 en C450), bepaalde types *fluorkoolstoffen* (C006.d) en *materialen voor het beperken van de zichtbaarheid geschikt voor raketten en dergelijke* (C101). Met uitzondering van dit laatste type materialen betreft het in hoofdzaak dezelfde types materialen en chemisch stoffen die ook met individuele vergunningen worden geëxporteerd vanuit Vlaanderen.

Tabel 27: Aantal en waarde per categorie en subcategorie van globale uitvoervergunningen in 2007

Categorie materieel	Aantal vergunningen	Waarde vergunningen
CAT 0: Nucleaire goederen	1	4.000,00
COO3: Deuterium, zwaar water (deuteriumoxide) en andere deuteriumverbindingen, en mengsels en oplossingen die deuterium bevatten, waarin de isotoopverhouding van deuterium tot waterstof groter is dan 1:5 000.	1	4.000,00
CAT 1: Materialen, chemicaliën, micro-organismen, toxines	17	57.654.259,23
Bepaalde fluorkoolstoffen in koelvloeistoffen voor elektronische systemen (COO6.d)	1	15.218.157,00
Combinatie van types fluorkoolstoffen (COO6.d.1.b en COO6.d.1.c)	1	8.221.743,00
Methyldiethanolamine (C450.b.8)	2	7.852.000,00
Dimethylamine (C350/16)	3	6.374.336,20
Materialen voor het beperken van de zichtbaarheid, geschikt voor het gebruik in raketten, subsystemen van raketten of onbemande luchtvaarttuigen (C101)	1	5.000.000,00
Triethanolamine (C350/46)	1	27.761,00
Meerdere combinaties van types chemische stoffen geschikt voor het vervaardigen van toxische stoffen (C350/16, C350/20, C350/40 en C350/45)	3	6.072.684,03
Combinatie van meerder types chemische stoffen geschikt voor het vervaardigen van toxische stoffen (C350/49 en C350/46) en giftige chemische stoffen en voorlopers van chemische stoffen (C450.b.8)	1	6.100.000,00
Programmatuur voor de ontwikkeling van laminaten of bepaalde composieten (DOO2)	1	30.000,00
Combinatie van types programmatuur (DOO1, DOO2, D101 en D201)	1	150.000,00
Niet-gefluoreerde polymeren (COO8)	1	2.557.578,00
Combinatie van meerdere types materialen en chemische stoffen (CO11, C111, C230, C231, C350, C351 en C450)	1	50.000,00
CAT 2: Materiaalbewerking	2	605.000.000,00
Bepaalde coördinatenmeetmachines (BOO6.a)	1	5.000.000,00
Bepaalde chemische productieapparatuur en onderdelen (B350.a en B350.b)	1	600.000.000,00
CAT 3: Elektronica	4	6.214.928,50
Gallium- of indiumverbindingen (COO1.d)	1	500.000,00
Positieve resists ontworpen voor halfgeleiderlithografie (COO2.a)	2	3.714.928,50
Combinatie van bepaalde geïntegreerde schakelingen (AOO1.a.10) en verwante technologie (EOO1)	1	2.000.000,00

Categorie materieel	Aantal vergunningen	Waarde vergunningen
CAT 5: Telecommunicatie en informatiebeveiliging	5	480.015.000,00
<i>Systemen, apparatuur en onderdelen ontworpen of aangepast voor het hanteren van cryptografie (A002.a.1) en bepaalde soorten apparatuur hiervoor (D002.a en D002.c.1)</i>	5	480.015.000,00
CAT 6: Sensoren en lasers	1	550.000,00
<i>Combinatie van focal plane arrays (A002.a.3.d.1, A002.a.3.d.2.a en A002.a.3.c) en beeldcamera's met deze focal plane arrays (A003.b.4.a en A003.b.4.b)</i>	1	550.000,00
Totaal	30	1.149.438187,73

In termen van grootteorde vallen de globale vergunningen op voor de export van goederen voor **materiaalbewerking** (2 vergunningen met een gezamenlijke waarde van 605 miljoen euro) en onderdelen voor **telecommunicatie en informatiebeveiliging** (5 vergunningen met een gezamenlijke waarde van 480 miljoen euro). Opvallend is dat het hierbij vooral gaat om globale vergunningen voor slechts een klein aantal types van producten. Bij materiaalbewerking gaat het meer specifiek om bepaalde *productieapparatuur voor chemische stoffen* (600 miljoen euro) en *coördinatemeetmachines* (5 miljoen euro). Bij de telecommunicatie en informatiebeveiliging gaat het om globale vergunningen voor de uitvoer *symmetrische algoritmes en verwante programmatuur*.

De overige types van goederen waarvoor in 2007 een globale uitvoervergunning werd aangevraagd zijn **elektronica** (4 vergunningen ter waarde van 6,2 miljoen euro) en **nucleaire goederen** (1 vergunning met een waarde van 4.000 euro).

2.4.2 Bestemming van de goederen

De specifieke aard van globale vergunningen – gemiddeld telt een globale vergunning 11,9 potentiële bestemmingslanden – heeft als gevolg dat enkel een gezamenlijke waarde voor alle op de vergunning vermelde potentiële bestemmingslanden beschikbaar is. Hierdoor is het onmogelijk om een specifieke waarde per bestemmingsland van de vergunde uitvoer met globale vergunningen te bekomen. Aangeven hoe vaak een bepaald land wordt opgelijst in globale vergunningen en op welk type van producten deze vergunningen betrekking hebben (zie tabel 28), is wel mogelijk. Belangrijk om hierbij te benadrukken is dat dit niet automatisch betekent dat deze vergunningen ook daadwerkelijk worden aangewend voor de export naar deze landen. Het gaat bij globale vergunningen duidelijk om potentiële landen waarnaar het bedrijf voorziet in het komende jaar een aantal van haar producten te exporteren.

Tabel 28: Aantal gegunde globale vergunningen per regio/land in 2007

Regio/Land	Aantal	Aard goederen (aantal)
Europese Unie (0)		
Rest Europa (19)		
Albanië	3	CAT5 (2), CAT1 (1)
Andorra	1	CAT5
Bosnië-Herzegovina	3	CAT5(2), CAT2(1)
Georgië	5	CAT5 (4), CAT2 (1)
Gibraltar	1	CAT2
Groenland	1	CAT2
IJsland	7	CAT5 (4), CAT1 (2), CAT2 (1)
Kroatië	8	CAT5 (4), CAT1 (2), CAT2 (1), CAT3 (1)
Liechtenstein	1	CAT5
Macedonië	7	CAT1 (3), CAT5 (3), CAT2 (1)
Moldavië	1	CAT2
Monaco	1	CAT5
Oekraïne	12	CAT5 (5), CAT1 (4), CAT2 (1), CAT3 (1), CAT6 (1)
Rusland	17	CAT1 (7), CAT5 (5), CAT2 (2), CATo (1), CAT3 (1), CAT6 (1)
San Marino	1	CAT2
Servië-Montenegro	10	CAT1 (5), CAT5 (2), CATo (1), CAT2 (1), CAT3 (1)
Turkije	16	CAT1 (9), CAT5 (3), CATo (1), CAT2 (1), CAT3 (1), CAT6 (1)
Vaticaanstad	1	CAT2
Afrika (19)		
Algerije	7	CAT1 (4), CAT5 52), CATo (1)
Djibouti	1	CAT1
Egypte	2	CAT3 (1), CAT5 (1)
Kenia	1	CAT5
Marokko	8	CAT1 (5), CAT5 (2), CATo (1)
Mauritius	1	CAT5
Senegal	2	CAT1, CAT5
Tunesië	10	CAT1 (6), CAT5 (2), CAT o(1), CAT3 (1)
Zuid-Afrika	17	CAT1 (9), CAT5 (4), CATo (1), CAT2 (1), CAT3 (1), CAT6 (1)
Noord-Amerika (1)		
Groenland	1	CAT o
Latijns-Amerika (17)		
Argentinië	12	CAT1 (6), CAT5 (4), CAT3 (1), CAT6 (1)
Brazilië	15	CAT1(7), CAT5(4), CATo (1), CAT2 (1), CAT3 (1), CAT6 (1)
Chili	7	CAT1 (4), CAT5 (3)

Regio/Land	Aantal	Aard goederen (aantal)
Latijns-Amerika (17)		
Colombia	3	CATA (2), CAT5 (1)
Costa Rica	4	CAT5 (2), CAT1 (1), CAT3 (1)
Cuba	3	CAT1 (2), CAT5 (1)
Dominicaanse Republiek	3	CAT5
Ecuador	3	CAT1
El Salvador	2	CAT5
Guatemala	1	CAT1
Guyana	1	CAT5
Honduras	1	CAT5
Jamaica	1	CAT5
Mexico	11	CAT1 (6), CAT5 (4), CAT3 (1)
Nicaragua	2	CAT5
Panama	2	CAT5
Peru	5	CAT1 (2), CAT5 (2), CAT3 (1)
Suriname	1	CAT5
Trinidad en Tobago	1	CAT1
Uruguay	2	CAT3 (1), CAT5 (3)
Midden-Oosten (18)		
Bahrein	3	CAT1 (1), CAT5 (1)
Israël	2	CAT1 (1), CAT5 (1)
Jordanië	1	CAT5
Koeweit	6	CAT1 (3), CAT5 (2), CAT3 (1)
Oman	1	CAT1
Qatar	5	CAT1 (3), CAT5 (2)
Verenigde Arabische Emiraten	2	CAT1 (1), CAT5 (1)
Rest Azië (23)		
Brunei	2	CAT1(1), CAT5 (1)
China	13	CAT1 (6), CAT3 (4), CATo (1), CAT5 (1), CAT6(1)
Filipijnen	6	CAT1 (3), CAT5 (2), CAT3 (1)
India	11	CAT1 (5), CAT3 (2), CAT5 (2), CATo (1), CAT6 (1)
Indonesië	7	CAT1 (3), CAT5 (3), CAT3 (1)
Kazachstan	1	CAT1
Maldiven	1	CAT5
Maleisië	7	CAT3 (4), CAT1 (2), CAT5 (1)
Singapore	17	CAT1 (8), CAT3 (4), CAT5 (3), CATo (1), CAT6 (1)
Taiwan	15	CAT1 (5), CAT3 (4), CAT5 (4), CATo (1), CAT6 (1)

Regio/Land	Aantal	Aard goederen (aantal)
Rest Azië (23)		
Thailand	6	CAT1 (5), CAT5 (1)
Vietnam	1	CAT5
Zuid-Korea	16	CAT1 (9), CAT5 (3), CAT3 (2), CATo (1), CAT6 (1)
Oceanië (3)		
Frans Polynesië	1	CAT5
Nieuw-Caledonië	1	CAT5
Papoea-Nieuw-Guinea	2	CAT1 (1), CAT5 (1)

In totaal werden in 2007 70 landen opgegeven als mogelijke bestemming in globale export-licenties voor goederen voor tweërlei gebruik.

Een aantal landen komt frequent voor in globale uitvoervergunningen: Rusland, Zuid-Afrika, Singapore (17), Turkije, Zuid-Korea (16), Brazilië en Taiwan (15) worden opgegeven in minstens de helft van alle globale vergunningen. De meeste vergunningen voor deze 7 landen hebben betrekking op chemicaliën en verwante materialen (CAT1), gevolgd door systemen voor telecommunicatie en informatiebeveiliging (CAT5).

Andere landen die vrij vaak voorkomen in globale uitvoervergunningen zijn China (13), Oekraïne, Argentinië (12), Mexico, India (11), Servië-Montenegro en Tunesië (10). De meeste landen worden echter slechts af en toe opgegeven als mogelijke bestemmingsland.

Op deze lijst van potentiële bestemmingslanden bij globale vergunningen vinden we geen enkel EU-land, gezien – met uitzondering van nucleair materiaal – het verkeer van goederen voor tweërlei gebruik vrij is en voor nucleaire goederen vrijwel steeds individuele vergunningen worden uitgereikt in plaats globale vergunningen.

2.5

Geweigerde vergunningsaanvragen

In 2007 werden twee exportlicenties voor goederen voor tweëerlei gebruik geweigerd door de Vlaamse Regering. Het betreft tweemaal een vergunningsaanvraag voor de export van nucleair gerelateerde producten naar Iran. De motivatie voor deze geweigerde uitvoervergunningen is niet bekend.

Een eerste weigering vond plaats in maart 2007 en betrof de export van nucleair materiaal, meer bepaald speciaal ontworpen of vervaardigde uitrusting voor fabrieken speciaal ontworpen voor de vervaardiging van splijstofelementen voor kernreactoren (CATO BOO5) ter waarde van 421.235 euro.

Een tweede weigering vond plaats in december 2007 en betrof producten die onder de Europese catch-all clause vallen die betrekking heeft op producten die gebruikt kunnen worden voor de aanmaak of het gebruik van chemische, biologische of nucleaire wapens (Artikel 4.1 Verordening 1334/2000).

Opvallend is dat in 2007 ook een geweigerde doorvoervergunning werd gerapporteerd. Het betreft de doorvoer vanuit Zwitserland naar Iran van specifieke werktuigmachines voor het slijpen van materialen (CAT2 BOO1.c.1 en B2O1.b.1). Ook de motivatie voor deze weigering is niet bekend.

3

*Opmerkelijk landen
van bestemming en
eindgebruik*

Zowel de Belgische wetgeving als de Europese gedragscode bevat een aantal politieke criteria waaraan uitvoer- en doorvoervergunningen getoetst dienen te worden voorafgaand aan een beslissing tot al dan niet uitreiken van een vergunning. In deze sectie bespreken we verstrekte vergunningen voor uitvoer en doorvoer van militair materieel naar een aantal opmerkelijke bestemmingslanden. Dit betekent echter niet noodzakelijk dat doorvoer of uitvoer naar andere bestemmingslanden niet problematisch kan zijn of dat de hieronder besproken vergunningen in strijd zijn met de Belgische wet op de buitenlandse wapenhandel of de Europese gedragscode. De bespreking van de landen is niet exhaustief en heeft enkel tot doel een context aan te reiken om het opmerkelijk karakter van deze vergunningen in te schatten.

3.1

Pakistan

Al sinds de onafhankelijkheid in 1947 maken Pakistan en India territoriale aanspraken op de grensgebieden Kasjmir en Jammu. Deze wederzijdse territoriale aanspraken hebben al meermaals aanleiding gegeven tot een gewapend conflict en liggen mede aan de basis van de nucleaire ambities van beide landen. De bezegeling van een staakt-het-vuren in november 2003 kon niet beletten dat in 2004 nog hevig geweld losbarstte.²² De afgelopen jaren zijn de spanningen tussen beide landen verminderd, maar de relatie is verre van stabiel. Pakistan kent tevens interne spanningen en binnenlandse gewapende conflicten. Met name in het grensgebied met Afghanistan is de situatie precair en heeft de Pakistaanse staat heel weinig controle. Sinds de moord op presidentskandidaat Bhutto zijn de interne spanningen ook in de rest van het land sterk gestegen.²³ Op het vlak van de bescherming van de mensenrechten heeft het land een slechte reputatie.²⁴ Maatregelen die recent in het kader van de noodtoestand werden getroffen en die werden voorgesteld als noodzakelijk voor de bescherming van de Pakistaanse staat, bouwden fundamentele mensenrechtenbeschermingen af en ontmantelden de instituties die de basis vormen van een stabiele samenleving.²⁵

Gezien de onstabiele politieke en veiligheidssituatie van het land, is het niet verrassend dat in 2007 twee vergunningen voor de export van militaire goederen naar Pakistan werden geweigerd. Een eerste weigering had betrekking op onderdelen voor pantservoertuigen (ML6.a) die bestemd waren voor een Pakistaans bedrijf dat afhangt van het Pakistaanse ministerie van defensie. Deze weigering dateert van februari. Een tweede weigering vond plaats in oktober en betrof net zoals de voorgaande weigering de export van onderdelen voor militaire voertuigen bestemd voor de Pakistaanse industrie met als eindgebruiker het Pakistaans leger. De formele motivering voor deze twee weigeringen is tot op heden niet bekend.

Niet alle aanvragen voor de export van militaire goederen naar Pakistan werden echter geweigerd. In 2007 werden ook negen exportlicenties, met een gezamenlijke waarde van meer dan 300.000 euro, goedgekeurd door de Vlaamse overheid. Het gaat daarbij meer bepaald om militaire elektronisch apparatuur (ML11.a) met als eindgebruiker het Pakistaanse leger en om onderdelen voor mijnenjagers die door Pakistan werden aangekocht van het Belgische, Franse

en Nederlandse leger en waarvoor met de Pakistaanse marine een 15-jarige overeenkomst werd afgesloten voor de levering van wisselstukken.²⁶

3.2

India

India kent interne spanningen, vooral het gebied dat grenst aan Myanmar en Bangladesh wordt gedestabiliseerd door geweld in de vorm van separatistisch geïnspireerde conflicten, inter-gemeenschappelijk geweld, een toenemende militarisering en criminaliteit.²⁷ Het territoriaal dispuut tussen India en Pakistan betreffende de controle over de gebieden Kasjmir en Jammu (zie sectie 3.1) brengt een aantal problemen en risico's met zich mee voor de regionale stabiliteit. In de context van exportcontrole kan ook het risico op interne afwending en wederuitvoer niet genegeerd worden. Zo is India een van de belangrijkste wapenleveranciers van Myanmar²⁸, een land waarop al sinds 2006 een Europees wapenembargo van kracht is. Dit werd vorig jaar pijnlijk duidelijk met de publicatie van een ophefmakend rapport²⁹ over de geplande verkoop van *Advanced Light Helicopters*, met grotendeels Europese onderdelen, door het Indiase, met de overheid gelieerde, bedrijf *Hindustan Aeronautics Limited* aan het militair regime in Myanmar. Tevens dient opgemerkt dat India nooit het non-proliferatieverdrag inzake nucleaire wapens (NPV) ondertekend heeft, al beschikt het ondertussen al meer dan 30 jaar over kernwapens. Recent ondertekende het land een samenwerkingsakkoord met de Verenigde Staten op het gebied van ruimtevaart en civiele nucleaire technologie. Vele waarnemers zien in dit samenwerkingsakkoord een verdere ondergraving van het NPV aangezien India door deze samenwerking in feite wordt beloond voor het niet ondertekenen van het verdrag.

Om de hierboven genoemde redenen ligt export van militaire en nucleaire goederen naar India niet voor de hand. Toch stelen we vast dat India in 2007 het vierde belangrijkste bestemmingsland was voor vergunde Vlaamse wapenexport. In totaal werden het afgelopen jaar 14 wapen-exportlicenties uitgereikt naar India. Deze vergunningen hadden betrekking op drie types van militair materieel:

- visualisatieschermen (ML24) bestemd voor de industrie, leger of overheid van het land.
- 80 *target acquisition* systemen (ML5.b) voor de geschutkoepels van tanks van het Indisch leger
- elektronica die onder de catch-all clause valt omwille van haar eindgebruik door het Indisch leger (ML25.i).

Over de export van visualisatieschermen die in de eerste jaarhelft van 2007 werd gegund zijn meer details beschikbaar. Ze worden ingebouwd in commando- en controlesystemen voor de luchtmacht en zeemacht van India en ingebouwd in een radarsysteem voor bewaking. Verder betreft het ook visuele systemen voor geschutkoepels van tanks.³⁰

In april 2007 werd een individuele vergunning uitgereikt voor export naar India van natuurlijk uraan, verarmd uraan of bepaalde vormen van thorium (COO1) en speciale splijtstoffen (COO2) en in juni 2007 werd een globale vergunning uitgereikt voor de export van deuterium, een isotoop van waterstof dat gebruikt kan worden voor kernfusie, naar 13 landen, waaronder India. Het gaat hierbij om producten die omwille van hun mogelijke toepassing voor het ontwikkelen van atoomwapens op de Europese lijst van goederen voor tweëerlei gebruik voorkomen. De vaststelling dat Vlaanderen export van deze producten goedkeurt naar een atoommacht, die al decennia lang verwickeld is in een gewapend grensconflict met een andere regionale atoommacht, is opvallend. Welke garanties men heeft over het civiele eindgebruik, is onbekend.

3.3

Israël

Als gevolg van de gespannen binnenlandse en regionale situatie van Israël keurde de Subcommissie Wapenhandel van het Vlaams Parlement in mei 2005 unaniem een resolutie goed om wapenexportlicenties aan het land met de grootst mogelijk omzichtigheid te behandelen.³¹

Een analyse van de uitgereikte en geweigerde uitvoervergunningen naar Israël van de afgelopen jaren toont aan dat de Vlaamse overheid een tweevoudige logica hanteert inzake wapenexport naar dit land. Wapenexport naar Israël met een Israëlische eindgebruiker wordt sinds enkele jaren geweigerd. Betreft het echter de export van militair materieel naar de Israëlische (defensiegerelateerde) industrie, maar met als eindgebruiker het leger of de overheid van een derde land, dan wordt deze export niet op voorhand geweigerd, maar gebeurt de afweging inzake het al dan niet vergunnen op basis van de kenmerken van de uiteindelijke eindgebruiker. Zo werden in 2007 de vier aanvragen voor een exportlicentie met als opgegeven eindgebruiker het Israëlisch leger geweigerd door de Vlaamse overheid. Deze geweigerde licenties hadden driemaal betrekking op warmtebeeldapparatuur (ML15.d) en eenmaal op infrarood beeldopnemers (ML25.i). Aangaande de motivatie voor de drie weigeringen van juni 2007 werd door de bevoegde minister expliciet verwezen naar het binnenlands gebruik van deze goederen.³²

Van de vijftien aanvragen voor de export van militaire goederen via de Israëlische (defensiegerelateerde) industrie naar eindgebruikers in derde landen, werd slechts één aanvraag geweigerd in 2007. Het betrof de export van warmtebeeldapparatuur met als eindgebruiker het Georgisch leger. De motivatie voor deze weigering is tot op heden onbekend. De overige veertien aanvragen werden wel goedgekeurd door de Vlaamse Overheid. Het ging daarbij meer bepaald om de export van

- infrarood- en warmtebeeldapparatuur (ML15.c en ML15.d) met als eindgebruiker de strijdkrachten van de Verenigde Staten, Canada, Roemenië Kroatië, Slovenië, Duitsland en Colombia
- elektronica die onder de catch-all clause valt (ML25.i) met als eindgebruiker het Colombiaans leger
- kannonnen (ML2.a) met als eindgebruiker het Belgisch leger

Niet zozeer deze praktijk van wapenexport via de Israëlische industrie naar legers in derde landen was opvallend in 2007, maar vooral het hoge aantal van deze wapenexportlicenties. Met veertien uitgereikte licenties en een gezamenlijke waarde van ongeveer 750.000 gaat het om een verdriedubbeling ten aanzien van 2006 toen 3 gelijkaardige vergunningen werden uitgereikt voor een totale waarde van ongeveer 250.000 euro. In 2004 en 2005 werd geen enkele vergunning voor de export van militair materieel naar Israël uitgereikt door de Vlaamse overheid. We kunnen dan ook besluiten dat de vergunde Vlaamse wapenexport naar Israël (en van daar naar derde landen) de afgelopen jaren sterk is toegenomen.

3.4

Turkije

Turkije kent al meerdere decennia zware interne spanningen met de Koerdische gemeenschap in het land. Koerden zijn soennitische moslims met een eigen taal en cultuur die verspreid leven over verschillende landen in het Midden-Oosten (Turkije, Irak, Iran en Syrië). Het slepende conflict tussen de Koerden en de overheid zorgt ervoor dat beide partijen zich militair blijven organiseren en wapens invoeren.³³ In een reactie op de instabiliteit in Irak en de vrees voor een onafhankelijk Koerdistan in het noorden van Irak heeft het Turkse leger honderdduizend manschappen gestationeerd aan de grens tussen beide landen. Zowel het Turkse leger als Koerdische strijders zijn momenteel betrokken in een *low intensity* conflict. Het gewapend conflict met de Koerden bedreigt zowel de interne stabiliteit van Turkije als de regionale stabiliteit. Inzake het respect voor mensenrechten heeft het land belangrijke vooruitgang geboekt, maar er blijven problemen bestaan. Zowel de Verenigde Naties als de Europese Unie hebben de afgelopen jaren grove schendingen van de mensenrechten vastgesteld in Turkije.³⁴

In 2007 werden vijf exportlicenties uitgereikt met als land van bestemming Turkije. Vier van deze licenties hebben betrekking op de export van visualisatieschermen, bestemd voor de Turkse industrie of overheid. Verder werd het afgelopen jaar door de Vlaamse overheid ook een exportlicentie uitgereikt voor militaire apparatuur voor de bescherming tegen biologische, radioactieve en chemische stoffen 'aangepast voor gebruik in oorlogssituaties' en 'stoffen voor oproerbeheersing'. Deze apparatuur was bestemd voor het Turkse leger en kan gebruikt worden voor de bescherming van de eigen troepen bij gebruik van gevaarlijke stoffen tegen bijvoorbeeld vijandige strijders of demonstranten.

3.5

Saoedi-Arabië

In december 2007 werd een vergunning verleend voor uitvoer van militaire voertuigen en voertuigonderdelen vanuit Vlaanderen naar de Britse defensiegerelateerde industrie, met als finale bestemming Saoedi-Arabië. Het betrof een vergunning voor een Vlaams bedrijf dat in opdracht van een groot Brits defensiebedrijf instaat voor de assemblage van 116 pantservoertuigen (voertuigen voor troepentransport, pelotoncommandovoertuigen, commando- en controlevoertuigen, waterkannonen en ziekenwagens) en de levering van 84 assemblagekits. Na de assemblage worden deze voertuigen en assemblagekits uitgevoerd naar de Britse opdrachtgever, waar ze na het toevoegen van pantsermaterialen worden geleverd aan de uiteindelijke klant, de Nationale Garde van Saoedi-Arabië.³⁵ De Saoedische Nationale Garde is een van de twee officiële legers van het land, staat onder leiding van koning Abdullah en bestaat uit leden van stammen die loyaal zijn aan het koningshuis. De opdracht van de nationale garde bestaat erin de koninklijke familie te beschermen tegen interne rebellie en – indien nodig – tegen het reguliere Saoedische leger, dat als opdracht heeft het land te beschermen tegen externe dreigingen.³⁶ De recente aankoop door Saoedi-Arabië van pantservoertuigen bij de Britse defensiegerelateerde industrie past in poging van het regime om haar leger en paramilitaire veiligheidsdiensten beter te bewapenen om zo de groeiende binnenlandse bedreiging door opposanten en de toenemende spanning met Iran beter te kunnen trotseren.³⁷

Hoewel Saoedi-Arabië een van de belangrijkste afnemers is van de Waalse wapenexport³⁸, is de uitvoer of doorvoer van militair materieel uit Vlaanderen geen vanzelfsprekendheid. Sinds de regionalisering werden volgens de periodieke verslagen van de Vlaamse overheid slechts twee vergunningen uitgereikt voor de doorvoer van militair materieel naar het land. In 2005 werden drie vergunningsaanvragen voor de doorvoer van militair materieel met als opgegeven eindgebruiker de Saoedische overheid geweigerd.³⁹

De recente beslissing om de export van deels geassembleerde pantservoertuigen en onderdelen, met een waarde 56,2 miljoen euro, te vergunnen toont een nieuwe praktijk aan. Uit de chronologie aan gebeurtenissen die in het Vlaams Parlement werd geschetst blijkt dat de vergunningsaanvraag in oktober 2007 werd geweigerd door de toenmalige minister.⁴⁰ Kort na

deze weigering werd de bevoegde minister vervangen door een nieuwe minister en diende de betrokken Vlaamse firma een beroepsdossier in. De nieuwe minister keurde de vergunningsaanvraag goed met de argumentatie dat de export plaats zal vinden met een internationaal invoercertificaat, waardoor de beoordeling over de verdere uitvoer van de producten kan overgedragen worden aan het Verenigd Koninkrijk.

3.6

Andere conflictgebieden

Naast de reeds besproken opmerkelijke bestemmingslanden werden in 2007 ook vergunningen uitgereikt voor de uitvoer en doorvoer van militair materieel naar andere conflictgebieden. In deze sectie geven we een overzicht van de uitgereikte uitvoer- en doorvoervergunningen naar Colombia, Irak, Afghanistan en de Democratische Republiek Congo.

Colombia wordt al decennia lang geteisterd door een hevige strijd tussen de overheid, linkse rebellen (FARC en ELN) en rechtse paramilitaire organisaties. Na verschillende jaren van vredesopgaven door de overheid en de internationale gemeenschap is er, volgens de *International Crisis Group*, nauwelijks vooruitzicht op een blijvend staakt-het-vuren en levensvatbare onderhandelingsagenda's. Het gewapende conflict is juist toegenomen in intensiteit en bereikt nu ook de steden.⁴¹ Net als de voorbije jaren, werden ook in 2007 licenties uitgereikt voor de export van luchthavenverlichting en -afbakening voor militaire luchthavens van het Colombiaans leger. Deze twee vergunningen hadden een gezamenlijke waarde van 23.768 euro. Luchthavenverlichting en -afbakening voor militaire luchtbases werd in 2007 niet enkel uitgevoerd naar Colombia, maar ook naar **Irak**. Het gaat daarbij meer precies om een levering met een waarde van 2,3 miljoen euro aan het Amerikaanse leger. De politieke en veiligheidssituatie in Irak is erg precair: *"instead of emerging victoriously from post-war reconstruction, Iraq has plunged into a crisis of governance, with a popularly elected but weak government, unrelenting insurgency, growing sectarian strife and rule by militia"*.⁴² Deze vergunde goederen naar Colombia en Irak kunnen een weerslag hebben op de conflicten in deze landen.

Het afgelopen jaar werden ook Vlaamse vergunningen uitgereikt voor de levering van militaire goederen met een conflictgebied als land van bestemming, maar met als laatst gerapporteerde gebruiker de internationale troepenmacht die in het gebied aanwezig is. Het gaat hierbij meer concreet om de export van luchthavenverlichting en -afbakening van een Vlaams bedrijf voor een militaire luchthaven in **Afghanistan** (5.512 euro) en de doorvoer van geweren, munitie, militair oefenmateriaal en ordehandhavingsmateriaal vanuit Duitsland naar de **Democratische Republiek Congo** (84.491 euro). Wat er met deze goederen zal gebeuren nadat de internationale troepenmacht het land verlaat is echter onduidelijk. In principe dienen de geleverde wapens

met het vertrek van de internationale troepenmacht meegenomen zodat ze niet in de verkeerde handen terechtkomen. Deze leveringen dienen dan ook adequaat te worden opgevolgd om ongewenste gevolgen voor de conflicten in deze landen te vermijden.

4

Besluit

In 2007 werd door de Vlaamse overheid voor meer dan 370 miljoen euro aan vergunningen voor buitenlandse handel in militair materieel uitgereikt. Het gaat om 280 invoervergunningen (65,9 miljoen euro), 182 uitvoervergunningen (270,3 miljoen euro) en 16 doorvoervergunningen (35,3 miljoen euro).

Voor al de totale waarde van de vergunde **wapenimport** in Vlaanderen kende een sterke toename. Vergeleken met 2006 kunnen we meer dan de verdubbeling van deze waarde vaststellen, voornamelijk als gevolg van de sterk gestegen waarde van in te voeren militaire voertuigen vanuit Italië, die in opdracht van een Italiaanse constructeur door een Vlaams bedrijf worden geassembleerd voor een order van het Belgisch leger. Verder is er ook een opvallende toename van de vergunde invoer van kleine en lichte wapens en aanverwant materiaal, voornamelijk bestemd voor Vlaamse handelaars en particulieren. In 2007 lag de waarde van de invoervergunningen voor deze wapens meer dan tweemaal zo hoog als in de voorgaande jaren, voornamelijk als gevolg van de spectaculaire toename van de waarde van de ingevoerde munitie en wapenvizieren. De invoer van andere types van militair materieel is in Vlaanderen al bij al vrij beperkt. De wapens die in Vlaanderen worden ingevoerd waren in 2007 vooral afkomstig uit Italië, de Verenigde Staten, Zwitserland, Israël en Duitsland. De invoervergunningen worden vooral door handelaars aangevraagd, maar ook de industrie en particulieren vragen geregeld een invoervergunning aan.

Op Europees vlak neemt Vlaanderen met haar vergunde **wapenexport** een middenpositie in. Net als de import kende ook de vergunde wapenexport vanuit Vlaanderen een sterke toename (+35%) in 2007. Deze toename kan vooral worden toegeschreven aan de gestegen export van militaire voertuigen en onderdelen vanuit Vlaanderen (waarbij vooral de waardevolle export, via het Verenigd Koninkrijk, naar Saoedi-Arabië opvalt), maar ook aan de waardevolle export van wapenvizieren naar India en de sterk toegenomen vergunde export van gepantserde en beschermende apparatuur.

De Vlaamse vergunde wapenexport bestond in 2007 vooral uit (onderdelen van) militaire voertuigen, visualisatieschermen en *target acquisition* systemen. Andere types van militair materieel die in belangrijke mate worden uitgevoerd vanuit Vlaanderen zijn vliegtuigonderdelen, elektronica, gepantserd en beschermend materiaal, beeldvormingsapparatuur, luchthavenafbakening en -verlichting, en apparatuur voor bescherming tegen gevaarlijke stoffen. Opvallend is dat ongeveer een derde van de Vlaamse wapenexport van 2007 bestaat uit vrije goederen die omwille van hun specifiek militair eindgebruik onder de Belgisch catch-all clause vallen. Het betreft hier vooral de export van visualisatieschermen die worden geïntegreerd in bijvoorbeeld gevechtsvliegtuigen en -voertuigen.

Ongeveer de helft van de Vlaamse wapenexport is bestemd voor andere EU-landen. Andere belangrijke regio's van bestemming zijn Noord-Amerika, de overige Europese landen en Azië. Rechtstreekse export van wapens vanuit Vlaanderen naar het Midden-Oosten, Latijns-Amerika en Afrika is vrij beperkt. Het valt echter niet uit te sluiten dat Vlaams militair materieel op onrechtstreekse wijze wel in deze regio's terecht komt aangezien een groot deel van de Vlaamse wapenexport bestemd is voor de (defensiegerelateerde) industrie in 'bevriende' landen en daar

worden geïntegreerd in grotere wapensystemen. Wapenexport naar 'bevriende' landen vindt plaats met een internationaal invoercertificaat in plaats van een certificaat van eindbestemming. Dit betekent concreet dat Vlaanderen haar verantwoordelijkheid over het verdere eindgebruik van deze Vlaams militaire goederen overdraagt aan het land van bestemming van zodra deze goederen daar worden ingevoerd.⁴³ De Vlaamse overheid heeft in de meeste gevallen dan ook geen weet van waar dit Vlaams militair materieel uiteindelijk terechtkomt en wie het gebruikt. In de periodieke verslagen van de Dienst Controle Wapenhandel wordt slechts in één op drie gevallen een eindgebruiker gerapporteerd bij exportlicenties van militair materieel naar de industrie in bevriende landen.

In tegenstelling tot de vergunde invoer en uitvoer van militaire goederen, is de vergunde **doorvoer** in 2007 sterk gedaald. Alhoewel de jaarlijkse waarde van de militaire doorvoer sterk schommelt, is sinds een aantal jaren een duidelijke en sterk dalende trend merkbaar in het aantal aangevraagde en uitgereikte doorvoervergunningen in Vlaanderen. Terwijl in 1999 nog 136 Nederlandstalige doorvoervergunningen werden uitgereikt, waren dit er in 2007 nog maar 16 meer. Deze sterke daling is opmerkelijk aangezien het totale vrachtvervoer in Vlaanderen de afgelopen jaren niet is gedaald.

Het **weigeren** van vergunningsaanvragen voor de buitenlandse handel in militair materieel is vrij uitzonderlijk. In 2007 werden in totaal acht uitvoervergunningen en één invoervergunning geweigerd door de Vlaamse Regering. Dit komt neer op respectievelijk 4,2 en 0,4% van de vergunningsaanvragen. Geen enkele aanvraag voor een doorvoervergunning werd in 2007 geweigerd. De geweigerde exportlicenties hebben betrekking op wapenexport bestemd voor Iran, Israël en Pakistan, en hadden een gezamenlijke waarde van 5,7 miljoen euro. Het percentage geweigerde vergunningen lag in 2007 hoger dan in de voorgaande jaren. Bij de export naar Iran was er twijfel over de betrouwbaarheid van de ontvanger van de Vlaamse goederen. Geweigerde exportlicenties naar Israël werden gemotiveerd door het binnenlands gebruik van deze goederen door het Israëlisch leger. De motivatie voor de weigeringen aan Pakistan is tot op heden onbekend. Ondanks deze weigeringen werden in 2007 ook vergunningsaanvragen voor wapenexport naar Israël en Pakistan goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Ook een aantal andere opmerkelijke landen, zoals India en Turkije, behoorden in 2007 tot de bestemmingslanden van de vergunde Vlaamse wapenexport.

Dit rapport bevat naast een analyse van de Vlaamse buitenlandse handel in militair materieel, ook de allereerste analyse in Vlaanderen van de **export van goederen voor tweërlei gebruik**. Deze export kan op twee manieren plaatsvinden: met een individuele vergunning of een globale vergunning. De 82 individuele exportlicenties voor producten voor tweërlei gebruik die in 2007 werden uitgereikt hadden een gezamenlijke waarde van 245,5 miljoen euro, en dat ligt dus in dezelfde grootteorde als de vergunde export van militair materieel. De 30 globale exportlicenties hadden daarentegen een gezamenlijke waarde van meer dan 1,1 miljard euro. Deze enorm hoge waarde is echter geen realistische afspiegeling van de effectief geplande export van de betrokken bedrijven aangezien de globale exportlicenties, in tegenstelling tot individuele exportlicenties, geen betrekking hebben op individuele transacties, maar op een *mogelijke* uitvoer van een aantal producten naar alle bestemmingslanden waar het bedrijf potentiële klanten

vermoedt. Dit bemoeilijkt dan ook een gedegen analyse van de aard van de export met globale vergunningen.

Grofweg kunnen we stellen dat vergunningen voor de export van producten voor tweeeërlei gebruik betrekking hebben op drie types van materiaal: nucleaire goederen (bijna uitsluitend met individuele vergunningen) vooral bestemd voor EU-landen, chemische en aanverwante materialen, en systemen voor informatiebeveiliging. Deze laatste types van producten worden vanuit Vlaanderen uitgevoerd naar een breed gamma van landen. Opvallend is dat ongeveer de helft van de individuele exportlicenties bestemd was voor andere EU-landen (nucleair materiaal) en dat een kwart van deze licenties bestemd was voor export naar Afrika (chemische stoffen en informatiebeveiligingssystemen). Vergeleken met de export van militair materieel valt verder vooral het relatief groot aantal vergunningen voor de export naar het Midden-Oosten en de overige Aziatische landen op.

Hoewel vaak hoogtechnologisch van aard en niet altijd gepercipieerd als 'wapen', zijn vergunningplichtige goederen geen alledaagse of onschuldige producten, getuige ook de Europese en internationale aandacht voor een wetgevend kader en performante controle. Door hun militair gebruik of mogelijk militaire toepassing heeft de handel in deze goederen belangrijke implicaties voor de veiligheid van Vlaanderen en Europa, en voor het welzijn van burgers overal in de wereld. De handel in militair materieel en producten voor tweeeërlei gebruik, het bijhorende vergunningbeleid en de gemaakte afwegingen verdienen dan ook de nodige aandacht. Met de publicatie van voorliggend jaarrapport wil het Vredesinstituut een instrument aanreiken dat bijdraagt tot een versterking van de parlementaire controle op – en het maatschappelijke debat over – de Vlaamse buitenlandse wapenhandel en de export van goederen voor tweeeërlei gebruik. Vlaanderen streeft hoge kwalitatieve standaarden na in vele beleidsdomeinen, ook de controle op handel in militair materieel en producten voor tweeeërlei gebruik verdient volgehouden aandacht.

5

Bijlagen

5.1

Databank Vlaams Vredesinstituut en methodologie van analyse

In het kader van het onderzoeksproject 'Vlaamse wapenhandel' heeft het Vlaams Vredesinstituut twee databanken ontwikkeld op basis van de beschikbare informatie inzake de Vlaamse vergunningen voor buitenlandse wapenhandel. Een eerste databank bestaat uit alle goedgekeurde en geweigerde Vlaamse vergunningen voor de invoer, uitvoer en doorvoer van militaire goederen sinds de regionalisering van de bevoegdheid. Een tweede databank bevat de goedgekeurde en geweigerde Vlaamse vergunningsaanvragen voor de uitvoer van goederen voor tweeeërlei gebruik. Deze databanken, in de vorm van een SPSS-bestand ^{xxviii}, laat toe vergelijkingen te maken en hierdoor evoluties en trends in de buitenlandse handel in zowel militaire goederen als goederen voor tweeeërlei gebruik te herkennen en analyseren.

De gegevens uit deze databanken zijn volledig afkomstig uit de betreffende periodieke verslagen van de Vlaamse Regering. Elke maand wordt de databank aangevuld met de gegevens van de maandverslagen die op de website van de Dienst Controle Wapenhandel worden gepubliceerd. Na de publicatie van de halfjaarlijkse verslagen aan het parlement wordt de informatie in de databank vergeleken met dit halfjaarlijks verslag en indien nodig gecorrigeerd (met het halfjaarlijks verslag als referentie). ⁴⁴

De problematiek van de buitenlandse handel in goederen voor tweeeërlei gebruik verschilt op een aantal vlakken sterk van de buitenlandse handel in militair materieel. Zoals de term al aangeeft betreft het goederen die zowel een militair als een civiel gebruik kunnen hebben. Indien de uitgevoerde goederen een militair eindgebruik hebben, dan vallen ze onder de catch-all clause en worden ze samen met de andere catch-all vergunningen opgelijst in de periodieke verslagen die betrekking hebben op de buitenlandse handel in militair materieel. De uitvoervergunningen in de maandrapporten die betrekking hebben op goederen voor tweeeërlei gebruik hebben dus allemaal een civiel eindgebruik. Een tweede opmerkelijk kenmerk van de buitenlandse handel in de goederen voor tweeeërlei gebruik is de vaststelling dat deze handel in tegenstelling tot handel in militair materieel wel onder communautaire pijler van de Europese Unie

XXVIII SPSS is een statistisch programma voor databeheer en -analyse.

valt. Het gevolg hiervan is dat deze handel pas vergunningsplichtig is als de betrokken goederen het communautaire grondgebied van de Europese Unie verlaten. De controle op de uitvoer van goederen voor tweeeërlei gebruik is Europees geregeld met verordening 1334/2000. België heeft bij ministerieel besluit⁴⁵ de bepalingen van deze verordening ook opgelegd voor de doorvoer van goederen voor tweeeërlei gebruik en dus niet enkel voor de uitvoer van deze goederen.⁴⁶ De publieke gegevens van de Dienst Controle Wapenhandel hebben echter enkel betrekking op de vergunningsaanvragen voor de uitvoer van deze goederen.

In Vlaanderen worden twee types van vergunningen uitgereikt voor de uitvoer van goederen voor tweeeërlei gebruik: individuele en globale vergunningen. Individuele vergunningen zijn vergunningen die betrekking hebben op een welbepaalde transactie met vooraf bepaalde klanten. Globale vergunningen laten daarentegen een exporteur toe om een bepaald type goederen uit te voeren naar niet-nader bepaalde klanten in een of meerdere landen. In de bespreking van de vergunningsaanvragen voor de uitvoer van goederen voor tweeeërlei gebruik wordt het onderscheid tussen beide types van vergunningen steeds aangehouden.

Niet alle vergunningsaanvragen voor de export van goederen voor tweeeërlei gebruik die in de maandverslagen van de Dienst Controle Wapenhandel vermeld staan, werden opgenomen in de databank. In een aantal gevallen vraagt één en dezelfde firma meerdere vergunningen aan voor dezelfde goederen om douanetechnische redenen. Met deze verschillende vergunningen kan de firma over de nodige faciliteiten beschikken bij de diverse douanekantoren en kan ze gelijktijdig de vermelde goederen uit voeren naar verschillende landen. Het gaat hierbij volgens de Dienst Controle Wapenhandel om een vrij frequent voorkomende praktijk van voornamelijk grote bedrijven om zo makkelijker aan hun klanten te kunnen leveren. In de periodieke verslagen beschouwt de Dienst Controle Wapenhandel deze verschillende vergunningsaanvragen als aparte vergunningsaanvragen en worden ze als dusdanig opgeteld om een maandelijks totaalcijfer te verkrijgen. Ook de totale waarde van deze verschillende vergunningsaanvragen door dezelfde firma worden opgeteld ondanks de vermelding van de Dienst Controle Wapenhandel in het maandrapport dat *“de firma [niet] beoogt ... om producten voor het gezamenlijke bedrag van de*

... vergunningen uit te voeren". In de databank worden deze identieke vergunningen beschouwd als kopijen van eenzelfde vergunning in plaats van afzonderlijke vergunningen aangezien anders het totaal aantal en de totale waarde van vergunningen wordt vertekend.

5.2

Vlaamse lijst van militaire goederen

5.2.1 Europese lijst van militaire goederen (17 maart 2006)

ML1 Wapens met gladde loop met een kaliber van minder dan 20 mm, andere wapens en machinegeweren met een kaliber van 12,7 mm (kaliber 0,50 inch) of minder en toebehoren, zoals hieronder, en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor:

- a) Geweren, karabijnen, revolvers, pistolen, machinepistolen en machinegeweren
- b) Wapens met gladde loop
- c) Wapens waarbij gebruik wordt gemaakt van munitie zonder huls.
- d) Geluiddempers, speciale statieven, klemmen, wapenvizieren en vlamonderdrukkers voor wapens bedoeld in ML1.a), ML1.b) of ML1.c).

ML2 Wapens met gladde loop met een kaliber van 20 mm of meer, andere wapens met een kaliber groter dan 12,7 mm (kaliber 0,50 inch), werpers en toebehoren daarvoor, zoals hieronder, en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor:

- a) Kanonnen, houwitser, vuurmonden, mortieren, antitankwapens, projectielwerpers en raketlanceerinrichtingen, militaire vlammenwerpers, terugstootloze vuurmonden en signatuurreductietoestellen daarvoor.
- b) Toestellen voor het gericht verspreiden of voortbrengen van rook, gas en pyrotechnische stoffen, voor militaire doeleinden.
- c) Wapenvizieren.

ML3 Munitie en ontstekingsinstellingsinrichtingen, zoals hieronder, en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor:

- a) Munitie voor wapens genoemd in ML1, ML2 of ML12.
- b) Ontstekingsinstellingsinrichtingen die speciaal zijn ontworpen voor munitie genoemd in ML3.a).

ML4 Bommen, torpedo's, raketten, geleide projectielen, andere ontploffingsmechanismen en -ladingen en toebehoren, zoals hieronder, speciaal ontworpen voor militair gebruik, en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor:

- a) Bommen, torpedo's, granaten, rookbussen, raketten, mijnen, geleide projectielen, dieptebommen, vernielingsladingen, -toestellen en -sets, "pyrotechnische" middelen, patronen en simulatoren (dat wil zeggen uitrusting die de kenmerken van een van deze goederen simuleert).
- b) Uitrusting, speciaal ontworpen voor het hanteren, besturen, in werking stellen, eenmalig toedienen van energie, lanceren, leggen, vegen, ontsteken, misleiden, storen, detoneren of opsporen van in ML4.a) bedoelde voorwerpen.

ML5 Vuurleidingssystemen en aanverwante alarm- en waarschuwingssystemen, en aanverwante systemen, controle- en uitrichtingsapparatuur en apparatuur voor tegenmaatregelen, zoals hieronder, speciaal ontworpen voor militair gebruik en speciaal ontworpen onderdelen en toebehoren daarvoor:

- a) Wapenvizieren, computers gebezigd bij bombardementen, geschutrichtapparaten en boordbesturingssystemen voor wapens.
- b) Systemen voor het opsporen, aanwijzen, verkennen of volgen van het doelwit en voor het bepalen van de schootsafstand; toestellen voor opsporing, herkenning en identificatie, en toestellen voor sensorintegratie.
- c) Apparatuur voor tegenmaatregelen voor goederen zoals bedoeld onder ML5.a) en ML5.b).
- d) Veldtest- en uitlijnapparatuur, speciaal ontworpen voor goederen zoals bedoeld onder ML5.a) en ML5.b).

ML6 Voertuigen en onderdelen daarvoor, zoals hieronder:

- a) Voertuigen en onderdelen daarvoor, speciaal ontworpen of aangepast voor militair gebruik.
- b) Alle voertuigen met wielaandrijving die geschikt zijn voor gebruik buiten de wegen en vervaardigd of voorzien zijn van materialen om ballistische bescherming te bieden tot niveau III (NIJnorm 0108.01 van september 1985, of een vergelijkbare nationale norm) of beter.

ML7 Chemisch of biologisch toxisch materiaal, "stoffen voor oproerbeheersing", radioactief materiaal, aanverwante apparatuur, onderdelen en materialen, zoals hieronder:

- a) Biologische en radioactieve stoffen, "aangepast voor gebruik in oorlogssituaties" teneinde slachtoffers te veroorzaken onder mensen en dieren, schade toe te brengen aan de werking van apparatuur, aan gewassen of aan het milieu.
- b) Stoffen voor chemische oorlogvoering
- c) Voorlopers voor binaire stoffen en sleutelvoorlopers voor chemische oorlogvoering
- d) "Stoffen voor oproerbeheersing", chemische stoffen met werkzame bestanddelen en combinaties daarvan.
- e) Apparatuur, speciaal ontworpen of aangepast voor militair gebruik, voor verspreiding van de volgende stoffen of middelen, en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor.
- f) Veiligheids- en decontaminatieapparatuur, speciaal ontworpen onderdelen daarvoor, en speciaal samengestelde chemische mengsels.

- g) Apparatuur, speciaal ontworpen of aangepast voor militair gebruik, voor opsporing en identificatie van de in ML7.a), ML7.b) of ML7.d) bedoelde stoffen, en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor.
- h) “Biopolymeren”, speciaal ontworpen of bewerkt voor het opsporen en determineren van stoffen voor chemische oorlogsvoering zoals bedoeld in ML7.b), en de specifieke celkweken die worden gebruikt voor de vervaardiging daarvan.
- i) “Biokatalysatoren” voor het decontamineren en afbreken van stoffen voor chemische oorlogsvoering, en biologische systemen daarvoor.

ML8 “Energetische materialen”, en aanverwante substanties, zoals hieronder:

- a) “Springstoffen” en mengsels daarvan
- b) “Stuwstoffen”
- c) “Pyrotechnische stoffen” en mengsels daarvan
- d) Oxidatiemiddelen en mengsels daarvan
- e) Bindmiddelen, weekmakers, monomeren en polymeren
- f) Toevoegingen
- g) “Voorlopers”

ML9 Oorlogsschepen, speciale scheepsuitrusting en toebehoren, zoals hieronder, en onderdelen daarvoor, speciaal ontworpen voor militair gebruik:

- a) Gevechtsvaartuigen of vaartuigen speciaal ontworpen of aangepast voor offensieve of defensieve actie (zowel oppervlakteschepen als onderzeeboten), al dan niet omgebouwd voor niet-militair gebruik en ongeacht de staat van onderhoud of de gebruiksconditie, en al dan niet voorzien van systemen voor het lanceren van wapens of voorzien van bepantsering, alsmede rompen of delen van rompen voor deze schepen.
- b) Motoren
- c) Toestellen voor opsporing onder water, speciaal ontworpen voor militair gebruik, en besturingsapparaten daarvoor.
- d) Onderzeeboot- en torpedonetten
- e) Niet gebruikt
- f) Doorvoeren of doorvoerkoppelingen voor rompen, speciaal ontworpen voor militair gebruik waardoor interactie mogelijk is met apparatuur buiten het schip.
- g) Geruisloze kogellagers, met gas of magnetische ophanging of met actieve onderdrukking-regelingen van herkenningstekens of trillingen, en apparatuur welke deze lagers bevat, speciaal ontworpen voor militair gebruik.

ML10 “Vliegtuigen”, “lichter dan luchttoestellen”, luchtvaartuigen voor onbemand gebruik, vliegtuigmotoren, en uitrusting voor “vliegtuigen”, aanverwante uitrustingsstukken en onderdelen, speciaal ontworpen of aangepast voor militair gebruik, zoals hieronder:

- a) Gevechts-“vliegtuigen” en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor.
- b) Andere “vliegtuigen” en “lichter dan luchttoestellen”, speciaal ontworpen of aangepast voor militair gebruik, zoals het uitvoeren van militaire verkenningsvluchten, aanvalsvluchten, militaire opleidingen, troepenverplaatsingen en het afwerpen van troepen of militaire uitrustingsstukken, logistieke ondersteuning, alsmede speciaal ontworpen onderdelen daarvoor.

- c) Onbemande luchtvaartuigen en aanverwante apparatuur speciaal ontworpen of aangepast voor militair gebruik en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor.
- d) Vliegtuigmotoren, speciaal ontworpen of aangepast voor militair gebruik en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor.
- e) Uitrusting bestemd voor gebruik in de lucht, met inbegrip van uitrusting voor het in de lucht bijvullen van brandstof, speciaal ontworpen voor gebruik met de in ML10.a) en ML10.b) bedoelde “vliegtuigen” of met de in ML10.d) bedoelde vliegtuigmotoren, en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor.
- f) Toestellen werkend onder druk voor het bijvullen van brandstof, uitrustingsstukken voor deze toestellen, apparatuur speciaal ontworpen voor het kunnen verrichten van werkzaamheden in beperkte ruimten, en grondmaterieel, speciaal ontwikkeld voor de in ML10.a) en ML10.b) bedoelde “vliegtuigen” of voor de in ML10.d) bedoelde vliegtuigmotoren.
- g) Militaire valhelmen en veiligheidsmaskers en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor, ademhalingstoestellen werkend bij overdruk, en partiële drukkleding voor gebruik in “vliegtuigen”, antig-kleding, toestellen (convertors) voor het omzetten van vloeibare zuurstof in gasvormige voor “vliegtuigen” of projectielen, en katapulten en schietstoelen voor redding van bemanning uit “vliegtuigen”.
- h) Parachutes en aanverwante uitrustingsstukken voor gevechtstroepen en voor het afwerpen van lading, en remparachutes voor “vliegtuigen” en daarvoor speciaal ontworpen onderdelen.
- i) Automatische besturingssystemen voor aan een parachute afgeworpen ladingen; apparatuur, speciaal ontworpen of aangepast voor militair gebruik, voor het gestuurd openen van de parachute bij sprongen van willekeurige hoogte, met inbegrip van zuurstofapparatuur.

ML11 Elektronische apparatuur die nergens anders in de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen is bedoeld, zoals hieronder, en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor:

- a) Elektronische apparatuur die speciaal is ontworpen voor militair gebruik.
- b) Apparatuur voor het storen van wereldwijde satellietnavigatiesystemen (GNSS).

ML12 Hoge kinetische energiewapensystemen (High Velocity Kinetic Weapon Systems) en aanverwante apparatuur, zoals hieronder, en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor:

- a) Kinetische energiewapensystemen, speciaal ontworpen ter vernietiging of ter bewerkstelling van vroegtijdige missiebeëindiging van een doelwit.
- b) Speciaal ontworpen test- en evaluatievoorzieningen en testmodellen, met inbegrip van diagnostische instrumenten en doelwitten, voor het dynamisch testen van kinetische energieprojectielen en -systemen.

ML13 Gepantserde of beschermende apparatuur en onderdelen, zoals hieronder:

- a) Pantserplaten
- b) Combinaties en constructies van metallische en niet-metallische materialen speciaal ontworpen voor ballistische bescherming van militaire systemen, en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor.
- c) Militaire helmen
- d) Kogelvrije kleding en beschermende kleding welke voldoen aan militaire standaarden of specificaties, of gelijkwaardig, en speciaal daarvoor ontworpen onderdelen.

ML14 Speciaal militair oefenmaterieel of apparatuur voor het nabootsen van militaire scenario's, simulatoren speciaal ontworpen voor opleiding in het gebruik van vuurwapens of andere wapens die onder ML1 of ML2 vallen, en speciaal ontworpen onderdelen en toebehoren daarvoor.

ML15 Beeldvormingsapparatuur en apparatuur voor tegenmaatregelen, zoals hieronder, speciaal ontworpen voor militair gebruik, en speciaal ontworpen onderdelen en toebehoren daarvoor:

- a) Opnameapparatuur en beeldverwerkingsapparatuur
- b) Camera's, fotografische apparatuur en apparatuur voor het bewerken van films.
- c) Beeldversterkerapparatuur
- d) Infrarood- en warmtebeeldapparatuur
- e) Apparatuur met beeldradarsensoren
- f) Apparatuur voor hinderen en tegenhinderen voor de apparatuur bedoeld in ML15.a) tot en met ML15.e).

ML16 Smeedstukken, gietstukken en andere halffabrikaten waarvan het gebruik in een in deze militaire lijst bedoeld product identificeerbaar is door de compositie, geometrie of functie van het materiaal, en welke speciaal ontworpen zijn voor de producten welke bedoeld zijn in ML1 tot en met ML4, ML6, ML9, ML10, ML12 of ML19.

ML17 Militaire uitrustingsstukken, materialen en bibliotheekprogramma's, zoals hieronder, en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor:

- a) Geheel zelfstandig werkende toestellen voor het duiken en zwemmen onder water.
- b) Constructieapparatuur, speciaal ontworpen voor militair gebruik.
- c) Uitwendige hulpstukken, bekledingen en bewerkingen voor het onderdrukken van herkenningstekens, speciaal ontworpen voor militair gebruik.
- d) Technische veldapparatuur, speciaal ontworpen voor gebruik in een gevechtszone.
- e) "Robots", en besturingsapparatuur en "eindeffectoren" voor "robots"
- f) Bibliotheekprogramma's (parametrische technische gegevensbestanden), speciaal ontworpen voor militair gebruik met apparatuur bedoeld in de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen.
- g) Apparatuur voor het opwekken van nucleaire energie of voortstuwingsapparatuur, met inbegrip van "kernreactors", speciaal ontworpen voor militair gebruik en onderdelen daarvoor, speciaal ontworpen of aangepast voor militair gebruik.
- h) Apparatuur en materiaal bekleed of behandeld voor het onderdrukken van herkenningstekens, speciaal ontworpen voor militair gebruik, andere dan die reeds elders bedoeld in de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen.
- i) Simulators speciaal ontworpen voor militaire "kernreactors".
- j) Mobiele reparatiewerkplaatsen speciaal ontworpen of aangepast voor het onderhouden van militaire apparatuur.
- k) Veldgeneratoren speciaal ontworpen of aangepast voor militair gebruik.
- l) Containers speciaal ontworpen of aangepast voor militair gebruik.
- m) Veerboten die nergens anders in de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen voorkomen, bruggen en pontons, speciaal ontworpen voor militair gebruik.

- n) Testmodellen speciaal ontworpen voor de “ontwikkeling” van goederen die vallen onder ML4, ML6, ML9 of ML10.
- o) Apparatuur ter bescherming tegen laserstralen (bijvoorbeeld om ogen of sensoren te beschermen), speciaal ontworpen voor militair gebruik.

ML18 Apparatuur en technologie voor de productie van goederen, genoemd in de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen, zoals hieronder:

- a) Speciaal ontworpen of aangepaste productieapparatuur voor de productie van goederen bedoeld in de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen, en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor.
- b) Speciaal ontworpen voorzieningen voor omgevingsproeven en speciaal ontworpen apparatuur daarvoor, voor het verkrijgen van een certificaat of bewijs van geschiktheid voor of voor het testen van producten bedoeld in de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen.

ML19 Gerichte energiewapensystemen, daarmee verbonden apparatuur of apparatuur voor tegenmaatregelen en testmodellen, zoals hieronder, en speciaal ontworpen onderdelen daarvoor:

- a) “Laser”-systemen speciaal ontworpen voor de vernietiging of voor de bewerkstelling van vroegtijdige missiebeëindiging van een doelwit.
- b) Deeltjesbundel- en microgolfsystemen die in staat zijn tot vernietiging of vroegtijdige missiebeëindiging van een doelwit.
- c) Radiofrequentiesystemen met een hoog vermogen die in staat zijn tot vernietiging of vroegtijdige missiebeëindiging van een doelwit.
- d) Apparatuur, speciaal ontworpen voor de verdediging tegen alsmede de opsporing c.q. identificatie van systemen bedoeld in ML19.a) tot en met ML19.c).
- e) Fysische testmodellen en gerelateerde testresultaten voor de systemen, apparatuur en onderdelen bedoeld in deze rubriek.
- f) Continugolf- of gepulseerde “laser”-systemen speciaal ontworpen voor het veroorzaken van permanente blindheid aan het onversterkte gezichtsvermogen, d.w.z. aan het blote oog of aan het oog met zichtcorrectie.

ML20 Cryogene en “supergeleidende” apparatuur, zoals hieronder, en speciaal ontworpen onderdelen en toebehoren daarvoor:

- a) Apparatuur speciaal ontworpen of samengesteld om geïnstalleerd te worden in een voertuig voor militaire grond-, zee-, lucht- of ruimtetoepassing en in staat om te werken terwijl zij in beweging is en om temperaturen te produceren of te handhaven lager dan 103 K (–170 °C).
- b) “Supergeleidende” elektrische apparatuur (roterende apparatuur en transformatoren) speciaal ontworpen of samengesteld om geïnstalleerd te worden in een voertuig voor militaire grond-, zee-, lucht- of ruimtetoepassing en in staat om te werken terwijl zij in beweging is.

ML21 “Programmatuur”, zoals hieronder:

- a) “Programmatuur” speciaal ontworpen of aangepast voor “ontwikkeling”, “productie” of “gebruik” van apparatuur of materialen bedoeld in de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen.
- b) Specifieke “programmatuur”

ML22 “Technologie”, zoals hieronder:

- a) “Technologie”, anders dan omschreven in ML22.b), welke “noodzakelijk” is voor de “ontwikkeling”, de “productie” of het “gebruik” van goederen bedoeld in de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen.
- b) “Technologie”

5.2.2 Vlaamse aanvullingen op Europese lijst

ML23 Geweren en munitie, zoals niet voorzien in ML1, 2 en 3

ML24 Visualisatieschermen (catch-all)

ML25 Overige (catch-all)

- a) luchthavenverlichting en -afbakening
- b) versnellingsdozen
- c) telecommunicatie
- d) maskers en onderdelen voor maskers
- e) software
- f) blanke wapens
- g) onderdelen en toebehoren voor vaar-, voer- en luchtvaartuigen
- h) bouwmaterialen
- i) elektronica

ML26 Ordehandhavingsmateriaal

5.3

Hoofd- en subcategorieën van de Europese lijst van goederen voor tweërlei gebruik

De Europese lijst van goederen voor tweërlei gebruik kent 10 hoofdcategorieën (CAT 0-9), die elk onderverdeeld worden in 5 subcategorieën (A-E). Binnen deze subcategorieën worden deze goederen specifiek omschreven en krijgen ze een specifieke code.

	Omschrijving
Hoofdcategorie	
CAT 0	Nucleaire goederen
CAT 1	Materialen, chemicaliën, micro-organismen, toxines
CAT 2	Materiaalbewerking
CAT 3	Elektronica
CAT 4	Computers
CAT 5	Telecommunicatie en "informatiebeveiliging"
CAT 6	Sensoren en lasers
CAT 7	Navigatie en vliegtuigelektronica
CAT 8	Zeewezen en schepen
CAT 9	Voortstuwingssystemen, ruimtevoertuigen en verwante apparatuur
Subcategorieën	
A	Systemen, apparatuur en onderdelen
B	Test-, inspectie- en productieapparatuur
C	Materialen
D	Programmatuur
E	Technologie

Goederen die bijvoorbeeld onder categorie 3.A vallen, hebben dus betrekking op "*systemen, apparatuur en onderdelen*" (A) voor "*elektronica*" (CAT 3). Binnen elk van deze subcategorieën zijn de verschillende opgelijste producten voorzien van een gedetailleerde beschrijving en

een specifieke code, bijvoorbeeld *“elektronisch of magnetisch afstembare banddoorlaat- of bandsperfilters met meer dan vijf afstembare resonatoren, geschikt om af te stemmen over een frequentieband van 1,5:1 (f_{\max}/f_{\min}) in minder dan tien microseconden bij een banddoorlaatbandbreedte van meer dan 0,5 % van de centrale frequentie”* (CAT3.A.001.b.5.a).

Eindnoten

- 1 Duquet, N., Castryck, G. & Depauw, S. (2007), *Vlaamse Buitenlandse Wapenhandel 2006*, Brussel: Vlaams Vredesinstituut.
- 2 Handelingen van de Plenaire Vergadering, *Vlaams Parlement*, Zitting 2007-2008 nr. 26, 30 januari 2008.
- 3 Voor een gedetailleerde overzicht van de verschillen tussen twee procedures en hun consequenties, zie Duquet, N., Castryck, G. & Depauw, S. (2007), *Vlaamse Buitenlandse Wapenhandel 2006*, Brussel: Vlaams Vredesinstituut, p. 16-23.
- 4 Mondelinge communicatie met Moeyersons, 29 januari 2008.
- 5 Moeyersons (2008), *Nieuws*. Geconsulteerd op 29 januari 2008 via <http://www.moeyersons.be/pages-nl/nl-nieuws-1024.htm>
- 6 Duquet, N., Castryck, G. & Depauw, S. (2007), *Vlaamse Buitenlandse Wapenhandel 2006*, Brussel: Vlaams Vredesinstituut
- 7 Van de Velden, W. (2008), "Ceysens laat pantsers voor Saudi's wel toe", *De Tijd*, 25 januari 2008.
- 8 De COARM-rapporten zijn beschikbaar op <http://www.consilium.europa.eu/showPage.asp?id=408&lang=en&mode=g>
- 9 Bauer, S. & M. Bromley (2004), *The European Union Code of Conduct on Arms Exports. Improving the Annual Report*. Stockholm: SIPRI Policy Paper No.8.
- 10 Van de Velden, W. (2008), "Ceysens laat pantsers voor Saudi's wel toe", *De Tijd*, 25 januari 2008.
- 11 Zie onder meer Castryck, G., Depauw, S. & Duquet, N. (2006), *Profiel schets van de buitenlandse handel in militaire goederen en de defensiegerelateerde industrie in Vlaanderen*, Brussel: Vlaams Vredesinstituut, p.39.
- 12 Van de Velden, W. (2008), "Ceysens laat pantsers voor Saudi's wel toe", *De Tijd*, 25 januari 2008.
- 13 Dienst Controle Wapenhandel (2007), *Maandelijks verslag juni 2007*. Dit maandelijks verslag kan worden geconsulteerd via http://docs.vlaanderen.be/buitenland/documents/wapenexport/rapport_wha_200706.pdf
- 14 Ceysens, P., *Verslag van de Subcommissie voor Wapenhandel. Stuk 33 (2007-2008) – Nr.2. Vlaams Parlement*, 14 januari 2008, p.5
- 15 Ceysens, P., *Verslag van de Subcommissie voor Wapenhandel. Stuk 33 (2007-2008) – Nr.2. Vlaams Parlement*, 14 januari 2008.
- 16 Ceysens, P., *Verslag van de Subcommissie voor Wapenhandel. Stuk 33 (2007-2008) – Nr.2. Vlaams Parlement*, 14 januari 2008.
- 17 Zie onder meer "Port of Antwerp handles 182.9 million tonnes of freight", *News*, Haven van Antwerpen (2007), geconsulteerd op 25 februari 2008 via http://www.portofantwerp.com/html/oo_home/main_set_NEWS-DETAIL.asp?article_id=1094; Truys, Ph. (2007), "Haven viert kerst met acht miljoen containers", *Het Laatste Nieuws*, 26 december 2007.
- 18 Ceysens, P., *Verslag van de Subcommissie voor Wapenhandel. Stuk 33 (2007-2008) – Nr.2. Vlaams Parlement*, 14 januari 2008
- 19 Dienst Controle Wapenhandel (2007), *Maandelijks verslag 'Dual use' februari 2007*.
- 20 Dienst Controle Wapenhandel (2007), *Maandelijks verslag 'Dual use' januari 2007*. Dit maandelijks verslag kan worden geconsulteerd via http://docs.vlaanderen.be/buitenland/documents/wapenexport/rapport_wha-dualuse_200701.pdf
- 21 Voor meer informatie over deze catch-all clause, zie Castryck, G., Depauw, S. & Duquet, N. (2006), *Het Vlaams wapenexportbeleid: een analyse van de juridische context*. Brussel: Vlaams Vredesinstituut, p. 49.
- 22 International Crisis Group (2006), *India, Pakistan and Kashmir: Stabilising a Cold Peace*. Islamabad/Brussels: International Crisis Group, Policy Briefing, Asia Briefing N°51, 15 juni 2006. http://www.crisisgroup.org/library/documents/asia/south_asia/b51_india_pakistan_and_kashmir_stabilising_a_cold_peace.doc
International Crisis Group (2004), *Conflict history: Kashmir*. Geconsulteerd op 15 februari 2008 via http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?action=conflict_search&1=1&t=1&c_country=55
Human rights Wach (2006), "Everyone Lives in Fear". *Patterns of Impunity in Jammu and Kashmir*. Washington DC: Human Rights Watch, September 2006. http://hrw.org/reports/2006/india0906/india0906web.pdf?bcsi_scan_filename=india0906web.pdf

- 23 International Crisis Group (2008), *After Bhutto's Murder: A Way Forward for Pakistan*. Islamabad/Brussels: International Crisis Group, Policy Briefing, Asia Briefing N°74, 2 januari 2008, <http://www.crisisgroup.org/library/documents/asia/b74_pakistan_bhutto.pdf>; Trends (2008), "Pakistan kookt na moordaanslag op Benazir Bhutto", Trends, 10 januari 2008, p. 12
- 24 Quigley, J. (2004), "EU commend Pakistan's democratic progress", *Eurasia Bulletin*, 8:2. <<http://www.eias.org/publications/bulletin/2004/janfebo4/ebjanfebo4p13.pdf>>
Human Rights Watch (2007), *Pakistan: Rescind Decree Allowing Military Trials of Civilians. Amendment Law Gives Impunity to Intelligence Agencies*. New York, Press release, 15 november 2007, <<http://hrw.org/english/docs/2007/11/15/pakist17348.txt.htm>>
- 25 Zie bijvoorbeeld: Amnesty International (2007), *Pakistan: State of Emergency paves way for escalating human rights abuses*. Londen: Amnesty International, Press release, 5 november 2007, <http://www.amnesty.org/en/alfresco_asset/egdd09e9-a2e5-11dc-8d74-6f45f39984e5/asa330252007en.pdf>;
Amnesty International (2007), *Pakistan: Concern over treat to freedom of expression ahead of presidential election*. Londen: Amnesty International, Public document, 5 oktober 2007, <http://www.amnesty.org/en/alfresco_asset/bae39692-a2e5-11dc-8d74-6f45f39984e5/asa330222007en.pdf>;
Amnesty International (2007), *Pakistan: Amnesty International's Secretary General presents petition demanding human rights and justice in Pakistan*. Londen: Amnesty International, Press release, 15 november 2007, <http://www.amnesty.org/en/alfresco_asset/03f205b1-a2e7-11dc-8d74-6f45f39984e5/asa330412007en.pdf>
- 26 Ceysens, P., *Verslag van de Subcommissie voor Wapenhandel. Stuk 33 (2007-2008) – Nr.2. Vlaams Parlement*, 14 januari 2008
- 27 Egretreau, R. (2008), "Militant mire. Battling insurgency in northeast India", *Jane's Intelligence Review*, 20: 2 (februari 2008), p.18-23
- 28 Human Rights Watch: Burma (2007), *Security Council Should Impose Arms Embargo. Weapons sales by India, China and Russia Fuel Abuses, Strengthen Military Rule*. <<http://www.hrw.org/english/docs/2007/10/10/burma17066.htm>>
- 29 European Union non-governmental organisations (2007), *Indian helicopters for Myanmar: making a mockery of the EU arms embargo?*. Londen: Amnesty International & Saferworld. <http://www.saferworld.org.uk/images/pubdocs/Myanmar_report_July07.pdf>
- 30 Ceysens, P., *Verslag van de Subcommissie voor Wapenhandel. Stuk 33 (2007-2008) – Nr.2. Vlaams Parlement*, 14 januari 2008.
- 31 *Voorstel van resolutie betreffende de steun aan een rechtvaardige vrede in Palestina en Israël. Verslag. Stuk 210 (2004-2005) – Nr. 4, Vlaams Parlement*, 16 juni 2005. <<http://jsp.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2004-2005/g210-4.pdf>>
- 32 Ceysens, P., *Verslag van de Subcommissie voor Wapenhandel. Stuk 33 (2007-2008) – Nr.2. Vlaams Parlement*, 14 januari 2008.
- 33 Global security (2007), *Kurdistan - Turkey*. Geconsulteerd op 15 februari 2008 via <<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/kurdistan-turkey.htm>>; International Crisis Group (2007), *Turkey and Europe: The Way Ahead*. Brussels: International Crisis Group: Europe Report N°184.
- 34 Zie bijvoorbeeld: UN Economic and Social Council, Commission on Human rights (2007), *Promotion and of the right to freedom of opinion (Report of the Special Rapporteur, Mr. Abid Hussain)*, 11 februari 2007; UN Convention on the Rights of the Child (2001), *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Turkey*, 9 juli 2001, <[http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/CRC.C.15.Add.152.En?OpenDocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/CRC.C.15.Add.152.En?OpenDocument)>; UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women (2005), *Concluding Comments: Turkey*, 15 februari 2005, <<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cedaw32/conclude-comments/Turkey/CEDAW-CC-TUR-05238/3E.pdf>>; European Parliament, Directorate General External Policies of the Union (2006), *Turkey Human Rights*, 10 maart 2006, <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004-2009/documents/fd/d-tr-20060425-05/d-tr20060425_25en.pdf>
- 35 Van de Velden, W. (2008), "Ceysens laat pantsers voor Saudi's wel toe", *De Tijd*, 25 januari 2008.
- 36 GlobalSecurity (2005). *Saudi Arabian National Guard*. Geconsulteerd op 31 januari 2008 via <<http://www.globalsecurity.org/military/world/gulf/sang.htm>>
- 37 Ripley, T. (2007), "BAE reveals Saudi orders for vehicles, NCW system", *Jane's Defence Weekly*, 9 mei 2007.

- 38 Rapport au Parlement wallon sur l'application de la loi du 5 août 1991, modifiée par les lois du 25 et 26 mars 2003 relatives à l'importation, à l'exportation et au transit d'armes, de munitions et de matériel devant servir spécialement à un usage militaire, et de la technologie y afférente: Rapport Annuel 2006.
<http://gov.wallonie.be/code/fr/rap_2006.pdf>
- 39 Moerman, F., *Verslag van de Subcommissie voor Wapenhandel. Stuk 33-A (2005-2006) – Nr2*. Vlaams Parlement, 23 mei 2006, p.12.
- 40 Verstraeten, K. (2008) "Wapendossier rijt Vlaamse coalitie uiteen", *De Tijd*, 14 februari 2008.
- 41 International Crisis Group (2008), *Colombia/Andes*. Geconsulteerd op 15 februari 2008 via
<<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=1269&l=1>>
- 42 International Crisis Group (2008), *Iraq*. Geconsulteerd op 15 februari 2008 via
<<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=2436&l=1>>
- 43 Voor meer informatie over deze procedures zie Duquet, N., Castryck, G. & Depauw, S. (2007), *Vlaamse Buitenlandse Wapenhandel 2006*, Brussel: Vlaams Vredesinstituut, p. 16-23.
- 44 De informatie in de databank komt echter niet altijd overeen met de informatie uit de verschillende periodieke verslagen. Voor meer informatie hierover, zie Duquet, N., Castryck, G. & Depauw, S. (2007), *Vlaamse Buitenlandse Wapenhandel 2006*, Brussel: Vlaams Vredesinstituut, p. 26-27.
- 45 Ministerieel besluit van 28 september 2000 tot regeling van de uitvoer van producten en technologie voor tweeeërlei gebruik, en Ministerieel besluit van 28 september 2000 tot regeling van de doorvoer van producten en technologie voor tweeeërlei gebruik.
- 46 Voor een juridische analyse van de exportcontrole op de buitenlandse handel in goederen voor tweeeërlei gebruik, zie Castryck, G., Depauw, S. & Duquet, N. (2006), *Het Vlaams wapenexportbeleid: een analyse van de juridische context*. Brussel: Vlaams Vredesinstituut.

Colofon

Auteur:

Nils Duquet

Eindredactie:

Tomas Baum

Wies De Graeve

Lay-out:

Wendy Guns, Gramma nv

Drukwerk:

Drukkerij Sleurs

Met dank aan:

Margarida Ferro

Stefanie Corens

Brussel, 13 maart 2008

ISBN 9789078864134

Vlaams Vredesinstituut

Leuvenseweg 86

1000 Brussel

tel. +32 2 552 45 91

vredesinstituut@vlaamsparlement.be

www.vlaamsvredesinstituut.eu